

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет економіки та управління

Кафедра національної економіки та публічного управління

Освітньо-професійна програма:

Державна політика та публічне управління

Галузь знань: 28 Публічне управління та адміністрування

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

Форма здобуття освіти: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Цифровізація публічного управління: стратегії та технології»

здобувача Судніка Германа Руслановича _____

Науковий керівник: *к.е.н., доцент Сабадош Ганна Олександрівна*

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: *д.держ.упр., проф. Карпенко О.В.*

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет економіки та управління

Кафедра національної економіки та публічного управління

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА**

Державна політика та публічне управління

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

28 Публічне управління та адміністрування

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

281 Публічне управління та адміністрування

ПОГОДЖЕНО

Керівник проєктної групи
(гарант) освітньо-професійної
програми

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ А.С. Осьмак

_____ О.В. Карпенко

_____ 2024р.

_____ 2024р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Судніку Герману Руслановичу

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему «Цифровізація публічного управління: стратегії та технології»

Тему затверджено наказом ректора Університету від « 27 » вересня 2024 р. №1686 -ст

**Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах Міністерства
цифрової трансформації України**

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Основні теоретичні аспекти цифровізації публічного управління
Розділ 2	Дослідження стану цифровізації публічного управління в Україні
Розділ 3	Оптимізація процесу впровадження сучасних технологій цифровізації публічного управління в Україні
Об'єкт дослідження:	цифровізація публічного управління.
Предмет дослідження:	цифровізація публічного управління: стратегії та технології
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	обґрунтування шляхів оптимізації процесів цифровізації публічного управління в Україні

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	визначити сутність цифровізації органів публічної влади; визначити поняття, зміст та основні елементи цифровізації; дослідити особливості цифровізації публічного управління.
У розділі 2	проаналізувати нормативну базу процесу цифрової трансформації публічного управління в Україні; провести аналіз реалізації стратегії публічного управління в Україні; визначити основні проблемні аспекти розвитку цифрових технологій в системі публічного управління в Україні.
У розділі 3	дослідити міжнародні тенденції формування стратегій та впровадження сучасних технологій в процеси цифровізації публічного управління; запропонувати рекомендації щодо вирішення проблем реалізації стратегії в Україні; дослідити основні напрями впровадження нових технологій у публічне управління.

**Завдання підготував
науковий керівник**

Г.О. Сабадош

**Завдання одержав
здобувач**

«29» вересня 2024 р.

Г.Р. Суднік

«29» вересня 2024 р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 121 сторінку, 5 таблиць, 3 рисунки, список використаних джерел з 108 найменувань.

«Цифровізація публічного управління: стратегії та технології»

Предмет дослідження – цифровізація публічного управління: стратегії та технології.

Об'єктом дослідження - цифровізація публічного управління.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи - обґрунтування шляхів оптимізації процесів цифровізації публічного управління в Україні.

Згідно з визначеною метою у роботі виконуються наступні завдання:

- визначити сутність цифровізації органів публічної влади;
- дослідити поняття, зміст та основні елементи цифровізації;
- дослідити особливості цифровізації публічного управління;
- проаналізувати нормативну базу процесу цифрової трансформації публічного управління в Україні;
- провести аналіз реалізації стратегії публічного управління в Україні;
- визначити основні проблемні аспекти розвитку цифрових технологій в системі публічного управління в Україні;
- дослідити міжнародні тенденції формування стратегій та впровадження сучасних технологій в процеси цифровізації публічного управління;
- запропонувати рекомендації щодо вирішення проблем реалізації стратегії в Україні;
- дослідити основні напрями впровадження нових технологій у публічне управління.

Теоретична, методична значущість отриманих результатів полягає у дослідженні наукових знань про цифровізацію публічного управління, щодо розробки стратегій і впровадження технологій у державне управління та в розробці конкретних методів і рекомендацій щодо застосування цифрових стратегій і технологій в публічному управлінні.

Практична значущість роботи полягає в тому, що дані у роботі висновки і рекомендації можуть бути безпосередньо використані у цифровізації органів публічної влади в Україні.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2024.

Рік захисту роботи 2024.

Ключові слова: цифровізація, електронна демократія, публічне управління, державна політика, місцеве самоврядування.

ВІДГУК
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету економіки та управління
освітньо-професійної програми «Державна політика та публічне управління»

Судніка Германа Руслановича
на тему: «**Цифровізація публічного управління: стратегії та технології**»

1. *Актуальність теми.* Сучасний світ переживає цифрову трансформацію, яка охоплює всі сфери діяльності, включаючи публічне управління. Використання цифрових технологій дозволяє оптимізувати процеси управління, підвищувати прозорість і підзвітність державних органів. Україна, рухаючись до інтеграції з Європейським Союзом, має адаптувати свої системи управління до стандартів ЄС, де цифровізація є одним із ключових елементів. Це включає впровадження систем електронного урядування, що спрощує взаємодію громадян із державними органами.

2. *Позитивними рисами кваліфікаційної роботи* є дослідження теоретико-методологічних аспектів цифровізації влади в умовах публічного управління. Також можна вказати на особливості адаптації ІТ в публічні управлінські процеси. Автором досліджуються міжнародні тенденції формування стратегії та впровадження сучасних технологій в процеси цифровізації публічного управління.

3. *До самостійних розробок автора можна віднести пропозиції по забезпеченню* розвитку цифрових технологій в системі публічного управління. та аналіз реалізації стратегії цифрової трансформації управлінських процесів в органах публічної влади. Дослідження цієї теми є вкрай важливим для забезпечення конкурентоспроможності країни, ефективності публічного управління та задоволення потреб громадян у цифрову епоху.

4. *Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій* полягає у тому, що запропоновані автором заходи дозволяють констатувати та зрозуміти проблеми і задовольнити попит з боку суспільства. Громадяни очікують доступних, швидких і зручних цифрових послуг, що ставить перед державою завдання адаптації управлінських механізмів до нових реалій.

5. *До недоліків роботи* можна віднести відсутність розгляду питання щодо аналізу фінансування процесів впровадження інформаційних технологій в практичну діяльність органів публічної влади України.

6. *Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК.* В цілому робота відповідає вимогам, містить достатньо повне виконання індивідуальних завдань та допускається до захисту перед ЕК з рекомендованою оцінкою «відмінно».

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Г.О. Сабадош «__» _____ 2024 р

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету економіки та управління
освітньо-професійної програми «Державна політика та публічне управління»

Судніка Германа Руслановича

на тему: «**Цифровізація публічного управління стратегії та технологій**»

Магістерська кваліфікаційна робота висвітлює одну з найактуальніших тем сучасного публічного управління. Цифровізація є визначальним чинником трансформації державного управління в умовах глобальних змін, посилення викликів безпеки та переходу до сталого розвитку. Автор вдало підкреслює стратегічну роль цифрових технологій у підвищенні ефективності управлінських процесів, зокрема в контексті інтеграції України до європейського цифрового простору.

В роботі продемонстрований комплексний підхід до аналізу теми. Автор використовує сучасні методи аналізу, порівняння та систематизації, що дозволяє отримати глибоке розуміння проблематики..

Дослідження має значний практичний потенціал. Представлені рекомендації можуть бути використані органами державної влади для вдосконалення процесів управління, розробки політик і стратегій цифровізації. Крім того, запропоновані технологічні інструменти є актуальними для подолання викликів, що стоять перед суспільством і державою.

Недоліком магістерської роботи можна вважати відсутність порівняльного аналізу результатів цифровізації в різних регіонах України.

Магістерська кваліфікаційна робота на тему «Цифровізація публічного управління: стратегії та технології» є потенційною для подальшого розвитку досліджень у цій сфері. Вона має достатню теоретичну й практичну значущість. Робота заслуговує позитивної оцінки й може бути рекомендована для захисту.

Департамент промисловості та
розвитку підприємництва виконавчого
органу київської міської ради
(київської міської державної адміністрації)
Начальник відділу промисловості

 Замішляк О.Ж.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	6
1.1 Сутність цифровізації органів публічної влади.....	6
1.2 Поняття, зміст та основні елементи цифровізації.....	13
1.3 Особливості цифровізації публічного управління.....	22
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	34
2.1 Аналіз нормативної бази процесу цифрової трансформації публічного управління в Україні.....	34
2.2 Аналіз реалізації стратегії цифрової трансформації публічного управління в Україні.....	37
2.3. Проблемні аспекти розвитку цифрових технологій в системі публічного управління в Україні.....	57
РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ.....	66
3.1 Міжнародні тенденції формування стратегії та впровадження сучасних технологій в процеси цифровізації публічного управління.....	66
3.2 Рекомендації по вирішенню проблем реалізації стратегії в Україні.....	87
3.3. Основні напрями впровадження нових технологій в публічне управління в Україні.....	94
ВИСНОВКИ.....	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	109

ВСТУП

Актуальність теми зумовлюється стрімким розвитком цифрових технологій, які мають значний потенціал для покращення ефективності та прозорості державного управління. Цифровізація дозволяє спростити доступ до державних послуг, зменшити адміністративні бар'єри та корупційні ризики, а також підвищити якість управлінських процесів. В умовах глобальних змін і необхідності модернізації державних структур питання впровадження стратегій та технологій цифровізації є надзвичайно важливим для розвитку сучасного публічного управління в Україні та світі цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цифровізацію публічного управління її стратегії та технології розглядали такі українські та зарубіжні науковці, як: Ю.І. Громовий, Л.М. Руденко, Ю.М.Богданова, О.В. Данилюк, L. Lowe, T.Reingruber, Carrington P. Але враховуючи інтенсивний розвиток цифровізації публічного управління в Україні, з'являється потреба у проведенні подальших досліджень у сфері стратегій та технологій цифровізації в публічному управлінні.

Метою і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є обґрунтування шляхів оптимізації процесів цифровізації публічного управління в Україні. Згідно з визначеною метою у роботі виконуються наступні завдання:

- визначити сутність цифровізації органів публічної влади;
- дослідити поняття, зміст та основні елементи цифровізації;
- дослідити особливості цифровізації публічного управління;
- проаналізувати нормативну базу процесу цифрової трансформації публічного управління в Україні;
- провести аналіз реалізації стратегії публічного управління в Україні;
- визначити основні проблемні аспекти розвитку цифрових технологій в системі публічного управління в Україні;

- дослідити міжнародні тенденції формування стратегій та впровадження сучасних технологій в процеси цифровізації публічного управління;
- запропонувати рекомендації щодо вирішення проблем реалізації стратегії в Україні;
- дослідити основні напрями впровадження нових технологій у публічне управління.

Об'єктом дослідження – цифровізація публічного управління.

Предметом дослідження – цифровізація публічного управління: стратегії та технології.

Методи дослідження: для розкриття поставлених у кваліфікаційній магістерській роботі було використано наступні методи: теоретичний – для аналізу та пояснення основних термінів(цифровізація, електронна демократія); порівняльний – для аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду впровадження сучасних цифровізаційних процесів; системно-структурний – при проведенні аналізу нормативно-правового забезпечення у сфері цифровізації публічного управління в Україні; графічної візуалізації – для наочного представлення результатів аналізу та оцінки.

Теоретична, методична значущість отриманих результатів полягає у дослідженні наукових знань про цифровізацію публічного управління, щодо розробки стратегій і впровадження технологій у державне управління та в розробці конкретних методів і рекомендацій щодо застосування цифрових стратегій і технологій в публічному управлінні.

Практична значущість роботи полягає в тому, що дані у роботі висновки і рекомендації можуть бути безпосередньо використані у цифровізації органів публічної влади в Україні.

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Апробація дослідження. Результати дослідження представлені автором на 91-й науковій конференції «Інноваційні проєкти для економічного відродження та конкурентного розвитку України»: зб. доп. 91-ї щорічної студентської наукової конференції, 15 квітня – 19 травня 2024 р. [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2024. 181 с.

РОЗДІЛ 1

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1 Сутність цифровізації діяльності органів публічної влади

Цифровізація органів публічної влади – це не просто впровадження нових технологій у щоденну роботу державних інституцій, але й трансформація управлінських процесів на всіх рівнях. Цей процес спрямований на автоматизацію рутинних операцій, покращення доступу громадян до державних послуг, а також підвищення ефективності управлінських рішень за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Основна мета цифровізації публічної влади полягає в тому, щоб зробити управління прозорішим, доступнішим та швидшим. Це досягається через використання інструментів, таких як електронний документообіг, електронне урядування (e-Government), хмарні обчислення та великі дані (Big Data). Завдяки цифровим платформам громадяни можуть отримувати послуги в онлайн-режимі, уникати довгих черг та складної бюрократії. Наприклад, такі системи як «Дія» в Україні дозволяють отримувати державні послуги без фізичної присутності в державних установах, що значно полегшує доступ до адміністративних процедур.

Цифровізація органів влади також сприяє підвищенню ефективності внутрішніх процесів. Автоматизація дозволяє зменшити кількість помилок та пришвидшити обробку даних, що, в свою чергу, сприяє кращому прийняттю управлінських рішень. Завдяки використанню аналітичних систем на основі великих даних, органи влади можуть краще прогнозувати соціальні тенденції,

виявляти проблеми на ранніх стадіях та впроваджувати ефективні заходи для їх вирішення.

Однією з важливих характеристик цифровізації є можливість збільшення рівня прозорості у діяльності органів влади. Використання цифрових систем дозволяє не лише спрощувати надання послуг, але й забезпечувати більшу підзвітність державних органів перед громадянами. Наприклад, відкриті дані та публічні звіти, доступні онлайн, дозволяють громадськості відслідковувати витрати державних коштів або виконання управлінських рішень, що знижує ризик корупційних дій.

Однак цифровізація публічного управління не позбавлена викликів. Потреба у забезпеченні кібербезпеки, захисті персональних даних, а також рівного доступу до цифрових послуг для всіх категорій населення – це лише деякі з проблем, які потребують уваги під час впровадження технологій. Починаючи з кінця XX століття, інформаційно-комунікаційні технології стали ключовим чинником, що впливає на розвиток суспільства. Цей вплив розповсюджується на державні та муніципальні структури, інституції громадянського суспільства, економічний та соціальний сектор, а також науку, освіту, культуру та спосіб життя людей. Багато розвинених країн вже усвідомили величезні переваги, які супроводжують розвиток і поширення інформаційних технологій.

Стрімкий розвиток інформатизації суспільства сприяв впровадженню ряду нових інформаційних технологій, які підвищують рівень розвитку суспільства та покращують управління його структурними і функціональними складовими [3].

Інформаційною технологією називається процес, який включає використання набору інструментів та методів для збору, обробки та передачі даних з метою отримання нової інформації про стан об'єкта, процесу або явища [1].

Ключовим інструментом впровадження інформаційних технологій є автоматизовані інформаційні системи, які в загальному вигляді являють собою

комплекс технічних та програмних засобів, інформаційних ресурсів, а також бази даних, моделей і алгоритмів [16].

Технічні та програмні засоби, як складові частини інформаційної системи, формують інструментальне середовище для виконання завдань інформаційного забезпечення управлінських процесів[57].

Інформаційний фонд автоматизованої інформаційної системи формується: з нормативно-довідкової інформації; інформації про фактичний стан системи, в різних контрольних точках; оперативної інформації, що характеризує її поточний стан; інформації про планований стан; інформації про фактичний стан зовнішнього середовища функціонування і прогнозовані зміни її параметрів.

Застосування автоматизованих інформаційних систем дозволяє забезпечити наступні принципові характеристики процесу управління:

- безперервність (розробка взаємопов'язаних планів на значному горизонті планування: оперативних, поточних, короткострокових, довгострокових і перспективних);
- динамічність (можливість вільного коригування окремих планів без порушення їх цілісності і взаємозв'язку);
- багатоваріантність (можливість отримання сукупності допустимих альтернативних рішень) [75].

Зростання ролі системи інформаційного забезпечення стає все більш суттєвим у підвищенні ефективності управлінської діяльності. Багато експертів визнають, що збільшення обсягу інформації, що характеризує стан керованої системи та зовнішнього середовища, складність вирішуваних завдань, необхідність врахування багатьох взаємозалежних факторів, швидкозмінююча обстановка, а також досягнутий рівень технічного розвитку вимагають широкого використання комп'ютерів та інформаційних технологій в управлінському процесі [78].

Проте, самі за себе інформаційні технології не вирішують всі аспекти управління. Вони можуть слугувати лише інструментом у руках

кваліфікованих керівників. До таких інструментів можна віднести спеціалізоване програмне забезпечення для підтримки процесу ухвалення управлінських рішень.

Функції управління органів місцевої влади можна класифікувати за допомогою програмного забезпечення, призначеного для підтримки процесу ухвалення управлінських рішень:

- управління документообігом;
- облік і звітність;
- системний аналіз і аналітика;
- статистична обробка інформації;
- експертиза;
- моделювання;
- оптимізація і вибір;
- пошук нормативної та довідкової інформації;
- пошуково-довідкове забезпечення та ін. [80]

Системи комунікацій виступають ключовим компонентом інформаційного суспільства, служачи засобом організації інформаційного забезпечення процесу публічного управління. Вони сприяють своєчасному надходженню необхідної та достовірної інформації до функціонуючих елементів системи управління. Ці системи є також сукупністю носіїв та технічних засобів для обробки різноманітних відомостей і каналів їх переміщення [51].

Цифровізація органів публічної влади є одним з найважливіших елементів системи управління державою. Управлінські функції реалізуються за допомогою взаємодії між індивідами, соціальними групами за допомогою комунікації та обміну інформацією.

Вивченням питань взаємодії органів влади та суспільства займаються фахівці з різних областей наукового знання, які вважають, що дана тема є дуже актуальною для сучасної України. Комунікативна діяльність органів державної влади в сучасному українському суспільстві має свою специфіку,

яка пов'язана з появою і розвитком зв'язків з громадськістю на початку 90-х років минулого століття [14].

Цифровізація також відкриває можливості для розвитку інноваційних моделей взаємодії між державою та громадянами. Поява нових інструментів цифровізації, таких як онлайн-петиції, громадські консультації та електронні референдуми, створює платформу для більш активної участі громадян у процесах прийняття рішень. На міжнародній арені цифровізація публічного управління стає важливим фактором для покращення іміджу держави, її інтеграції до глобальних ринків та міжнародних організацій. Для країн, що прагнуть до вступу в Європейський Союз, цифровізація державних послуг є однією з ключових умов відповідності європейським стандартам. Тому, цифровізація публічного управління є не лише технологічним трендом, але й стратегічно важливим інструментом для підвищення ефективності, прозорості та підзвітності державних органів, що сприяє розвитку демократичних процесів і підвищенню рівня довіри до влади.

Сьогодні інформація стає фундаментальною основою функціонування державної системи: при зниженні рівня об'єктивної інформованості знижується компетенція, і, як наслідок, авторитет і вплив діючої влади. Сьогодні першорядне значення для політики мають масові інформаційно-комунікативні процеси, тому для влади настільки важливо і необхідно створити оптимальні форми управління інформаційними процесами в суспільстві, вибудувати таку сполучну ланку між населенням і владою, метою якої стане встановлення довірливого діалогу між ними. У кінцевому підсумку все це повинно призвести до того, щоб діяльність владних структур на інформаційно-комунікативному полі дозволяла б здійснювати «обмін інформацією між керуючими і керованими з метою домогтися їх згоди» [7].

Говорячи про важливість інформаційно-комунікаційного впливу в сфері владних відносин, треба відзначити, що інформація сьогодні розглядається як соціальна сила, яка грає провідну роль у суспільних перетвореннях. «Влада

відома і інформації стає вирішальною в управлінні суспільством, відтісняючи на другий план вплив грошей та державного примусу» [24].

Можливості комунікації органів влади включають не лише наявність ефективних інформаційних каналів, але й здатність взаємодіяти з громадянами, політичними партіями, громадськими організаціями, аргументувати прийняті рішення та враховувати запити різних соціальних груп.

За останні кілька років відносини між державними структурами, громадськими об'єднаннями та громадськістю стали поліпшуватися саме за рахунок професійного використання комунікаційних каналів і формування громадських зв'язків.

Орган публічної влади є соціальною організацією, яка, в рамках теорії комунікаційної взаємодії, визначається як форма взаємодії між людьми, спрямована на виконання конкретної суспільно значущої функції [11].

Така взаємодія органів влади забезпечується і виражається за допомогою:

- розподілу функцій, що в сукупності утворює горизонтальну спеціалізацію;
- системи офіційних відносин, які регламентуються юридичними законами й приписами;
- систем комунікацій, що включають в себе засоби і канали передачі інформації;
- субординації посад, що є вертикальною спеціалізацією [39].

Цифровізація органів публічної влади включає в себе наступні функції:

- Прогнозування суспільно-політичних процесів.
- Залучення громадськості до державного управління.
- Публічна легітимізація, що включає оцінку влади та визнання її громадськістю.
- Встановлення та розширення контактів з громадянами та організаціями.
- Формування сприятливого іміджу органів державної влади.

- Інформування громадськості про прийняті рішення.
- Аналіз громадської реакції на діяльність органів державної влади та її посадових осіб.
- Вивчення і формування громадської думки.
- Вивчення громадянського самопочуття народу.
- Сприяння у виборі стратегічних рішень [57].

Комунікації в системі органів державного управління – це обмін інформацією за допомогою наявної системи символів, а також соціальна взаємодія, спрямована на регулювання роботи державних інститутів. Комунікації припускають певну послідовність дій їх учасників для досягнення конкретної мети, отже, їх можна розглядати як процес [54].

Основа процесу комунікації - взаємодія елементів управлінської структури: підрозділів і посадових осіб. Така взаємодія за змістом може бути адміністративною, інформаційною, технічною.

Комунікація є значущим об'єктом управління, представляючи не лише процес обміну інформацією, завданнями та цінностями, а також відображенням всього, що відбувається в державі. Органи публічної влади, керуючи комунікацією та активно впливаючи на її компоненти, втілюють свої сильні сторони та нейтралізують слабкі. Лише через своєчасно організовану комунікацію можна ефективно орієнтуватися в державних процесах та впливати на них. Очікується, що реалізація політики в галузі інформаційних технологій сприятиме покращенню якості та доступності послуг через розвиток і застосування інформаційно-комунікаційних технологій, підвищенню ефективності використання бюджетних коштів на створення, розвиток, модернізацію та експлуатацію цих технологій в органах влади, а також збільшенню рівня прозорості органів виконавчої влади та залученості громадян, суспільства і бізнесу до процесу прийняття державних рішень. Крім того, це допоможе зменшити "цифрову нерівність" між органами державної влади та місцевого самоврядування, а також розвивати системи захисту інформації [23].

Це дає можливість говорити, що інформаційні технології, які стрімко розвиваються в останні роки, грають важливу роль у розвитку управління, створюють передумови не тільки для економічного зростання, але і для підвищення рівня і якості життя населення [10].

Інформаційні технології, як втілення передових наукових досягнень, здійснюють істотний еволюційний вплив на теорію та практику управління. Завдяки підвищенню їх ефективності та оперативності, вони сприяють змінам самої структури управлінських моделей. Комунікація відіграє важливу роль у сфері управління, як процес обміну інформацією, завданнями, цінностями, а також є можливістю втілення демократичних принципів в сферу керування державою та стає вправним орієнтиром для внесення якісних змін в життя громадян.

1.2 Поняття, зміст та основні елементи цифровізації

Електронна демократія, або е-демократія, є одним із найбільш сучасних напрямів розвитку політичних систем, яка відкриває нові можливості для участі громадян у прийнятті рішень на державному та місцевому рівнях. Це явище тісно пов'язане з цифровізацією суспільства і використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для покращення демократичних процесів, підвищення прозорості влади та активної участі громадян у політичному житті.

Основне поняття цифровізації полягає в інтеграції цифрових технологій для забезпечення доступу громадян до інформації, взаємодії з органами влади та участі у політичних процесах через різні онлайн-інструменти. Це нова форма демократії, яка дозволяє громадянам висловлювати свої думки, брати участь у консультаціях, впливати на прийняття рішень та контролювати їх виконання за допомогою цифрових засобів. Зміст цифровізації полягає у зміні традиційної взаємодії між владою. Замість того, щоб брати участь раз на кілька років, громадяни отримують можливість безперервної участі у політичному

процесі через такі інструменти, як електронні петиції, електронні опитування, онлайн-форуми та громадські обговорення. Це сприяє розвитку громадянського суспільства, оскільки дозволяє не лише виражати власні погляди, а й впливати на формування політичного курсу.

Основними елементами цифровізації є:

- Електронне урядування (e-Government) – інструменти, що дозволяють громадянам взаємодіяти з органами влади онлайн. Це включає подання петицій, отримання державних послуг через інтернет, доступ до інформації про діяльність уряду та участь у процесах прийняття рішень.
- Електронні вибори (e-Voting) – використання електронних засобів для участі в голосуванні. Це забезпечує зручність, особливо для тих громадян, які не можуть фізично бути присутніми на дільницях, а також підвищує прозорість та швидкість обробки результатів.
- Електронні консультації та обговорення – платформи, що дозволяють громадянам брати участь у відкритих обговореннях важливих політичних рішень, надавати свої пропозиції та коментарі щодо законопроектів чи соціальних ініціатив.
- Відкриті дані – доступ до публічної інформації, яка публікується в інтернеті та є відкритою для громадян. Це дозволяє контролювати діяльність влади, забезпечує прозорість використання бюджетних коштів та сприяє розвитку журналістики даних.

Електронна демократія є важливим інструментом для підвищення довіри громадян до політичних інститутів, оскільки робить процес прийняття рішень більш відкритим і зрозумілим. Вона також сприяє зниженню рівня корупції та підвищенню ефективності діяльності органів влади через постійний громадський контроль.

Однак варто зазначити, що електронна демократія має і свої виклики. Головними з них є забезпечення кібербезпеки, захист особистих даних громадян та рівний доступ до цифрових інструментів, оскільки цифровий розрив між різними соціальними групами може знизити ефективність її впровадження.

Електронна демократія є ключовою складовою цифровізації публічного управління, яка дозволяє підвищити рівень залученості громадян у демократичні процеси, покращити взаємодію з владою та сприяти розвитку відкритого й прозорого суспільства. Сучасні технології відкривають нові можливості для громадян у реалізації їх права на участь у керівництві державними справами. Популярність соціальних мереж та інших засобів масової комунікації робить доступним обговорення та обмін інформацією, включаючи питання, що стосуються публічної сфери життєдіяльності. Під впливом інформаційно-комунікаційних технологій в Україні відбуваються значні зміни у всіх демократичних процесах: інформаційна відкритість органів влади зростає, а активна участь громадян у керівництві справами держави стає більш інтенсивною. Зазначені процеси відбиваються на нормативно-правових актах, що регулюють питання взаємовідносин між органами публічної влади і громадянами з використанням сучасних технологій. Таким чином, вчені-юристи відзначають становлення інституту цифровізації [6].

Єдиного підходу до визначення поняття «електронна демократія» ще не склалося. В правовій теорії термін "демократія" вказує на політичний порядок чи організацію суспільства, що ґрунтується на визнанні народу як джерела влади та його праві брати участь у вирішенні державних справ, а також на наданні громадянам широких прав і свобод. У перекладі з давньогрецької, "демократія" означає "влада народу" (demokratia: demos - народ і kratos - влада). Ключові аспекти суспільного життя вирішуються через голосування та референдуми (пряма демократія), або шляхом делегування влади представникам, які від імені народу здійснюють поточне управління державою. Ці підходи підтримуються забезпеченням основних громадянських

та політичних прав і свобод, таких як свобода слова та ЗМІ, доступ до інформації, право на збори та об'єднання, а також можливість звертатися до органів публічної влади [13, 19].

Іншими словами, сутність поняття «електронна демократія» несе два смислових навантаження: «демократія» і «електронні способи її реалізації», тобто поняття електронна демократія є складним і багатоаспектним.

Згідно з Рекомендацією Комітету міністрів Ради Європи, «електронна демократія є однією з основних стратегій підтримки демократії, демократичних інститутів і процесів, а також сприяє поширенню демократичних цінностей». Вона тісно пов'язана з традиційними демократичними процесами, доповнюючи їх [96].

В зарубіжних країнах під електронною демократією або «e-democracy» розуміється підтримка і зміцнення громадянських прав і обов'язків в суспільстві знань та інформації [13].

За підсумками вищевикладеного під електронною демократією необхідно розуміти форму народовладдя, при якій воля народу в правотворчому процесі виражається за допомогою інформаційних технологій і яка спрямована на підтримку інститутів громадянського суспільства, а також на значне зниження впливу адміністративно-управлінського фактора в процесі прийняття нормативних правових актів і державно значущих рішень. Істотним надбанням цифровізації можна визнати зростання ролі кожного громадянина у всіх демократичних процесах, що відбуваються в державі.

На підставі узагальнення теоретично-правових і практичних підходів дослідників виділимо принципи цифровізації:

- забезпечення інтеграції суспільства в інтересах прав і свобод населення;
- стимулювання і заохочення громадянської ініціативи;
- створення умов для конкуренції різних сил і напрямків;
- плюралізм та ідеологічна багатоманітність;
- стимулювання пошукових форм суспільного розвитку;

- створення сприятливих умов для комунікації відповідальних громадян;
- створення сприятливих умов для підвищення впливовості асоціацій громадянського суспільства;
- контроль і моніторинг державних владних рішень;
- протидія корупції;
- протидія негативним наслідкам встановлення однопартійності і партійного бонапартизму в державі [31, 32].

Основна мета цифровізації полягає не в установленні нових прав і обов'язків, а в розширенні інформаційної політики та формуванні активної громадянської позиції. Крім того, електронна демократія ставить перед собою завдання підвищення відкритості в діяльності органів публічної влади, підтримки культурної автономії та сприяння транскордонному та міжнародному обміну. Зміст цифровізації включає, в першу чергу, різні форми участі громадян в управлінні справами держави за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій і передбачає залучення громадян вже на ранніх стадіях управлінського процесу.

У цілому, електронна демократія розуміється в різних юридичних аспектах.

По-перше, електронна демократія, аналогічно традиційній демократії, виникає з принципів конституційного та міжнародного права.

По-друге, схема розвитку цифровізації формується шляхом встановлення нормативних положень.

По-третє, електронна демократія, подібно до традиційної демократії, є вираженням влади народу в електронній формі. При цьому електронна демократія складається з двох основних частин: 1) підготовка до прийняття рішення; 2) сфера електронного голосування або прийняття рішень.

Зокрема, вчені надають таке визначення цифровізації: це система конституційно-правових відносин, що стосуються реалізації інститутів безпосередньої демократії за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій та мереж, яка забезпечує пряме вираження громадської влади з

використанням електронного управління, щоб приймати легітимні рішення [98].

Погоджуючись в цілому із зазначеною думкою, необхідно врахувати і те, що електронна демократія опосередковує не тільки безпосередню участь громадян в управлінні справами держави. Підвищуючи прозорість і відкритість діяльності органів публічної влади, даний інститут зачіпає і представницьку демократію.

Згідно із даними, наданими інформаційною службою, яка забезпечує вільний доступ до сучасних та різноманітних досліджень щодо міжнародного розвитку (IDS), «електронна демократія розкладається на дві складові: електронне голосування і електронну участь» [95]. Остання спрямована на залучення громадян до політичного процесу. У відносинах між громадянами та політиками використовується швидкість та оперативність інформаційних технологій для консультування громадян з різних політичних питань.

У горизонтальних відносинах громадяни та різні соціальні групи використовують інформацію з різних джерел в Інтернеті для тиску на свої уряди. Даний вид відносин є більш різноплановим і комплексним і може приймати форму «електронного активу», при якому організації громадянського суспільства відстоюють свою точку зору і впливають на політичний процес.

Таким чином, розглянуті точки зору сходяться на тому, що в змісті цифровізації присутні партіципаторний та процесуально-демократичний елементи [20, 32, 95].

Елемент партіципації вказує на активну участь громадян у суспільному та політичному житті країни за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Існуючі моделі цифровізації значно розширюють можливості населення для здійснення права на участь у керуванні справами держави. Вони створюють можливість взаємодії з органами державного та муніципального управління, дозволяють висловлювати свої думки з різних сфер суспільного

життя, брати участь у віртуальних конференціях або публічних слуханнях в режимі реального часу.

Процедурно-демократичний аспект включає реалізацію процедур прямої демократії у віртуальному просторі за допомогою електронного голосування та подання електронних звернень. За допомогою різних онлайн-ресурсів можна вислати індивідуальні або колективні звернення, приймати участь у віртуальних голосуваннях.

Необхідно також враховувати третій елемент цифровізації - контрольно-інформаційний. Це означає забезпечення прозорості в роботі органів публічної влади та ефективний процес надання громадянам інформації. Сучасні технології зворотного зв'язку дозволяють громадянам отримати відповіді на питання, що їх цікавлять безпосередньо від представників публічної влади в електронному вигляді, отримати інформацію про діяльність органів влади.

Також послуги цифровізації надають можливість повідомляти представникам публічної влади про проблеми свого регіону, району, міста, сільського поселення або навіть конкретного двору. Цей аспект асоціюється із концепцією «електронного уряду» [35].

В юридичному визначенні, електронний уряд являє собою нову форму організації роботи органів державної влади, що завдяки широкому використанню інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує значно вищий рівень оперативності та зручності в наданні державних послуг та інформації про результати діяльності державних органів як для організацій, так і для громадян [34]. Механізми електронного уряду, на відміну від цифровізації, спрямовані на підвищення ефективності функціонування органів влади. З іншого боку, електронна демократія спрямована на стимулювання активності громадян у політичному житті.

Таким чином, електронний уряд є складовою частиною інституту цифровізації.

Під терміном «електронний уряд» або «e-Government» розуміється спрощення процесів внутрішнього та міжвідомчого інформаційного обміну органами публічного управління між собою і з громадянами та організаціями.

При вивченні електронного уряду акцент ставиться на електронних державних послугах і публічних угодах в інтересах громадян (наприклад, будівництво соціальних об'єктів).

В цілому електронну демократію можна визначити як електронне опосередкування демократичних процесів в управлінні.

Узагальнено, електронна демократія означає, по-перше, активну участь громадян у суспільному і політичному житті країни через використання інформаційно-комунікаційних технологій, які сприяють поширенню інформації про політичні питання та їх обговорення. Також цей підхід забезпечує широку участь громадян, підвищує рівень прозорості і відповідальності демократичних інститутів та процесів..

По-друге, процес ефективної участі в управлінні справами держави невіддільний від прозорості в діяльності органів публічної влади, яка також використовує електронні механізми.

Електронна демократія складається з наступних базових елементів:

- електронне голосування;
- електронний політичний процес (електронні вибори);
- електронне обговорення законопроектів;
- електронні громадські ініціативи;
- електронний контроль [35].

До теперішнього моменту в мережі Інтернет можна знайти багату палітру веб-порталів і сайтів, що надають користувачеві можливість донести свою думку (або вимоги) до органів влади - від прохання відремонтувати дороги у дворі до ідеї проектів глобальних реформ (на жаль, останні рідко бувають реалістичними).

Інтернет-ресурси сприяють створенню нового типу взаємодії між громадянами та державою, громадянським суспільством і владними

інститутами, що може перевернути уявлення як про систему політичної діяльності, так і про традиційні інструменти політичної участі [26].

З метою забезпечення захисту прав і свобод людини, розвиток інституту цифровізації повинен відповідати вимогам законодавства. Наприклад, електронне голосування не повинно порушувати основні принципи права, такі як таємниця голосування, гласність, принцип рівного права та інші. Перенесення демократичних інститутів (або їх частини) в електронне середовище не повинно порушувати права і свободи громадян. При цьому, з урахуванням особливостей роботи нових технологій, чинні правові акти повинні бути переглянуті з метою підвищення ефективності різних інструментів цифровізації.

Електронна демократія повинна поважати та забезпечувати основні права і свободи людини, зокрема свободу і доступ до інформації, а також права меншин. Вона має бути спрямована на людину, а не на технології. Така демократія ґрунтується на демократичних, людських, соціальних, етичних та культурних цінностях суспільства, в якому вона реалізується. Вона базується на довірі громадян і створює можливість для її зміцнення [82]. Електронна демократія, як елемент традиційної демократії, є вираженням волі народу в електронній формі на основі нормативно-правової бази держави. Цифровізація публічного управління має величезний потенціал для трансформації взаємодії між державою та громадянами, однак цей процес супроводжується як очевидними перевагами, так і суттєвими викликами, які потребують уваги для успішної реалізації реформ. Автоматизація адміністративних процедур, зокрема електронний документообіг, дозволяє значно зменшити витрати часу на виконання рутинних завдань, що сприяє прискоренню прийняття рішень та підвищенню ефективності управління. Органи публічної влади можуть швидше реагувати на зміни в законодавстві та суспільні виклики.

1.3 Особливості цифровізації публічного управління

Цифровізація публічного управління є невід'ємною складовою сучасної трансформації державного сектору, що визначає нові підходи до управління державою і взаємодії між владою та громадянами. Цей процес полягає у впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у діяльність органів влади з метою підвищення ефективності, прозорості, інноваційності та доступності державних послуг.

Однією з головних особливостей цифровізації публічного управління є зміна підходу до організації адміністративних процесів. Традиційні методи управління, засновані на паперових документах і багаторівневій бюрократії, поступаються місцем електронному урядуванню (e-Government). Електронні документообіги, онлайн-платформи для надання державних послуг, автоматизовані системи управління фінансами та ресурсами значно скорочують час на обробку інформації та знижують навантаження на державних службовців.

Другою важливою особливістю є орієнтація на громадянина як основного користувача послуг. Цифровізація передбачає зручність і доступність державних послуг через онлайн-системи, що робить процес отримання послуг простішим і швидшим. Це включає як подання заявок на державні послуги через інтернет, так і доступ до інформації про державні рішення та витрати у відкритих джерелах. Впровадження таких систем, як «Дія» в Україні, дозволяє громадянам отримувати послуги без необхідності відвідувати державні установи, що особливо важливо в умовах урбанізації та підвищеної мобільності населення.

Цифровізація публічного управління також сприяє підвищенню прозорості і підзвітності органів влади. Завдяки технологіям відкритих даних громадяни отримують можливість контролювати діяльність державних структур, відстежувати бюджетні витрати та оцінювати ефективність виконання державних програм. Цей аспект є особливо важливим у боротьбі з

корупцією, оскільки автоматизація і публічність процесів значно знижує ризики непрозорих рішень і маніпуляцій.

Ще одна ключова особливість – це глобальний характер цифровізації, яка сприяє інтеграції країни в міжнародні процеси. Використання стандартів і технологій, сумісних з міжнародними системами, дозволяє країнам брати участь у глобальних ініціативах, таких як розвиток електронного урядування, електронних торговельних систем та спільних антикорупційних проєктів. Для країн, що прагнуть інтеграції в Європейський Союз, як Україна, цифровізація публічного управління є важливою умовою для відповідності європейським стандартам.

Разом з тим, цифровізація публічного управління стикається з низкою викликів. По-перше, це питання кібербезпеки. Захист персональних даних громадян і державної інформації від кібератак стає пріоритетом у процесі цифровізації. По-друге, проблема цифрового розриву, коли різні групи населення мають різний рівень доступу до ІКТ, що може призвести до нерівного доступу до послуг. По-третє, важливо забезпечити достатню підготовку державних службовців для роботи в цифрових умовах, що вимагає постійного навчання та підвищення кваліфікації.

Таким чином, цифровізація публічного управління має ряд унікальних особливостей, що кардинально змінюють взаємодію між державою та громадянами. Вона сприяє підвищенню ефективності, прозорості та доступності послуг, відкриває нові можливості для розвитку інноваційних державних рішень та інтеграції до глобальних процесів. Водночас для успішної реалізації цифровізації необхідно вирішувати виклики, пов'язані з кібербезпекою та рівним доступом до цифрових технологій.

Сучасні громадяни можуть бути учасниками політичних процесів, заснованих на застосуванні електронних технологій. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває електронне голосування як один з механізмів і елементів цифровізації. Систему електронного голосування необхідно розглядати крізь призму ретроспективного аналізу.

Примітно, що історія електронного голосування налічує близько п'ятдесяти років. Термін «електронне голосування» виник в 1960-х рр. і означав прийняття рішення громадянами за допомогою електронних засобів, а не паперових бюлетенів.

Електронне голосування було пов'язане з появою перфокарт, на сьогоднішній день їх замінюють системи електронного сканування бюлетенів, термінали та інші електронні пристрої.

Сучасний метод електронного голосування з використанням комп'ютерної техніки вперше був застосований в Великобританії - в 1997 році була створена спеціальна робоча група, яка проводила практичні експерименти: на муніципальних виборах в Ліверпулі – дозволялось використовувати мережу Інтернет, мобільний телефон і стаціонарний телефон [77].

Згідно з даними, наведеними в дослідженні Б.Х. Шахіна, в кінці ХХ століття, в зв'язку з прискореними темпами науково-технічного прогресу під електронним голосуванням стали розуміти віддалене або дистанційне голосування за допомогою комп'ютерів і мережі Інтернет [85].

Посилення уваги до розвитку електронного голосування пов'язано в першу чергу з розробкою законодавчих актів і впровадженням даних нововведень в політичний процес.

В даний час електронне голосування зазнало істотних змін. Фахівці визначають електронне голосування як комплексний, інформаційно-обумовлений напрямок розвитку цифровізації, що відображає її справжній зміст в тому сенсі, в якому демократія залежить від думки громадян. Електронне голосування в міру технологічного та концептуального розвитку набуває контексту не тільки форми реалізації цифровізації, а й основного способу її здійснення. Концептуальний розвиток проявляється в поступовому формуванні з власне електронної форми голосування на виборах якісно нового поняття - електронного голосування в системі цифровізації [29].

Підтримуючи цю позицію, відзначимо, що електронне голосування в даному випадку починає трактуватися гранично широко, стаючи головною ланкою в системі цифровізації, а не просто формою реалізації цифровізації, як електронне голосування позиціонувалася раніше.

Поняття «електронне голосування» охоплює різні технології автоматизації політичного процесу. У перспективах розвитку електронного голосування планується вираження позиції населення з метою найбільш відкритої реалізації прав і законних інтересів громадян. Електронне голосування також може допомогти поліпшити участь осіб з інвалідністю у політичному процесі, оскільки проведення голосувань за допомогою даної технології можливо в дистанційному режимі [52].

Особлива увага повинна приділятися банку голосів, заходам захисту електронних даних, їх автентичності. Важливою умовою визнання громадянами електронного голосування є встановлення правил забезпечення прозорості, безпеки, цілісності, надійності, громадського контролю та підзвітності процесу і його авторів таким чином, щоб принципи рівності, свободи і таємниці голосування повністю дотримувалися.

Іншою важливою проблемою є відсутність мотивації у громадянина брати участь у політичному процесі за допомогою електронного голосування. Багато було сказано про позитивну динаміку розвитку Інтернету, комунікаційних пристроїв, але реальний інтерес у громадянина може з'явитися тільки в тому випадку, коли він буде усвідомлювати дійсний ефект від своїх дій і бачити результат прийнятих ним рішень.

У тому випадку, коли люди будуть впевнені, що участь в конкретному політичному процесі направлена безпосередньо на них і вони можуть прямо вплинути на суспільно-державні процеси, що відбуваються в країні, а також стежити і контролювати їх розвиток, можна буде добитися високого відсотка участі громадян в електронному голосуванні. В іншому випадку у громадян будуть відсутні розуміння значимості свого волевиявлення [30].

Таким чином, електронне голосування - це процес це процес голосування без застосування традиційних паперових бюлетенів, що включає електронний підрахунок голосів, встановлення підсумків голосування та визначення результатів за допомогою електронних засобів обробки голосів.

Проте система електронного голосування є лише частиною політичного процесу, який включає в себе такі процедури, як призначення й проведення голосувань; реєстрація кандидатів; підготовка списку громадян; голосування; підрахунок голосів; контроль; розгляд скарг та інші дії [31].

В даному випадку мова йде про цілий електронний політичний процес, що дає підставу зробити висновок, що необхідно розмежовувати дефініції «електронного голосування» (розуміючи під ним одну зі стадій) і безпосередньо «електронного політичного процесу» (що включає весь комплекс дій по проведенню голосування в електронній формі).

Важливо позначити сутність терміна «електронний політичний процес» через систему існуючих в теорії держави і права визначень. Політичний процес - це закріплена в законодавстві особлива діяльність органів влади і груп громадян з підготовки та проведення голосування [52].

Електронний політичний процес можна аналізувати з різних ключових позицій:

1. Інформаційна сфера:

Поширення інформації серед населення про їхні виборчі права, правила голосування та надання доступу до даних про кандидатів, партії, хід та результати голосування.

2. Використання інтернет-технологій на етапі виборчої процедури:

Застосування інтернет-технологій в організації та проведенні голосувань, включаючи можливість віддаленого голосування та обмін інформацією між виборчими комісіями.

3. Організація зворотного зв'язку і громадський контроль.

4. Впровадження системи зворотного зв'язку громадян та механізмів громадського контролю за ходом голосування.

5. Використання інтернет-технологій у виборчих кампаніях:

Використання політичними партіями та незалежними кандидатами інтернет-технологій у цілях агітації та проведення виборчих кампаній.[35].

Найбільш важливим є те, що електронний політичний процес не являє собою застосування систем автоматизації на всіх стадіях; створення виборчих комісій; висування кандидатів і їх реєстрація; передвиборна агітація; голосування; визначення результатів.

Електронний політичний процес на даний момент не може включати процедуру призначення голосувань, роботу з утворення виборчих округів і діляниць, створення виборчих комісій і визначення їх складу. Також поки не передбачено дистанційне висування кандидатів.

До етапів політичного процесу входять: оголошення про проведення голосувань, формування списків громадян, визначення меж виборчих округів та формування виборчих діляниць, на вибори і їх реєстрація за рахунок інформаційних засобів зв'язку. Проте, включаючи можливості інформаційного висвітлення, результати цих дій можуть бути відображені за допомогою електронних комунікацій [49].

Електронний політичний процес – це діяльність, що включає підготовку та проведення управлінських рішень і заходів із застосуванням електронних технологій. Він передбачає інформування населення про майбутні зміни, надання доступу до інформації про кандидатів, партії, їхні програми, а також використання електронних засобів зв'язку для голосування (включаючи дистанційне голосування), підрахунку голосів, визначення результатів, забезпечення громадського контролю за процесом голосування та оприлюдненням його результатів.

«Ініціатива громадян – форма участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування, за допомогою якої реалізується право населення на правотворчу ініціативу в питаннях місцевого значення, що здійснюється шляхом внесення обов'язкових для розгляду проектів нормативно-правових актів з питань місцевого значення в органи місцевого самоврядування» [38].

Очевидно, що ініціатива не може бути обмежена одним муніципальним рівнем влади. Сьогодні набуває значущості електронна громадська ініціатива, яка є однією з форм цифровізації, яка існує і активно застосовується на практиці в країнах світу.

В зарубіжних країнах також є портали і сайти по складанню і обговоренню електронних ініціатив: в Великобританії використовується сайт «HM Government e-petitions», за допомогою якого громадяни можуть розміщувати на ньому онлайн-голосування ініціативи, які, в разі підтримки протягом року більше 100 000 громадянами, розглядаються Палатою Громад [99]. Аналогічний сайт є і в Сполучених Штатах Америки, де існує інтернет-портал «We the People» [105], на якому пропонуються для загальносуспільного обговорення ініціативи протягом одного місяця.

Визначено, що електронні громадські ініціативи на даний момент активно розвиваються як в зарубіжних країнах, так і в Україні.

У перспективі функціонування даної системи може бути активно використано в місцевому самоврядуванні. Впровадження інтернет-технологій в муніципальне простір наближає послугу до громадянина, створює для нього значні зручності в отриманні послуги, скорочує час її отримання.

Саме якісне і оперативне надання муніципальних послуг виступає пріоритетним напрямком в діяльності електронних муніципалітетів.

Механізми цифровізації мотивують населення до участі в процесі управління своєю територією і забезпечують постійний діалог з владою. Це дозволяє зміцнити довіру до місцевих органів самоврядування, сформувати первинну інформаційну культуру спілкування, виявити проблеми міських, сільських та інших територій, врахувати побажання і накази громадян, а також реалізувати їх в короткі терміни по мірі надходження.

Громадянську електронну ініціативу можна розглядати, як самостійні дії громадян, спрямовані на реалізацію своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснювані громадянином або групою громадян за допомогою застосування інформаційно-комунікаційних технологій [34].

Можна назвати такі ознаки народної ініціативи, яка представлена в електронній формі:

- для реалізації необхідно набрати законодавчо встановлене число голосів на її підтримку;
- носить консультативний, але в той же час значимий для влади характер;
- здійснюється за волевиявленням громадян, при цьому відсутність ініціативи не тягне порушення роботи органів влади (чого не можна сказати, наприклад, про вибори, що вимагають участі громадян);
- носить разовий характер участі, тобто охоплює епізодичні випадки, що вимагають регламентації;
- є безпосередньою формою участі громадян в управлінні справами держави [35].

Таким чином, електронна ініціатива - це форма активної безпосередньої цифровізації, за допомогою якої громадяни, реєструючись в установленому порядку на офіційних державних інтернет ресурсах, мають можливість висувати власні громадянські ініціативи, а також голосувати за розміщені ініціативи, підтримуючи їх.

Крім громадської ініціативи в електронному вигляді в рамках цифровізації передбачено електронне обговорення законопроектів.

Саме в розвитку інституту електронного обговорення криється потенціал цифровізації. Застосування засобів електронного зв'язку та розгляд петицій, звернень, підписаних громадянами даних територій, допоможе вирішити більшість локальних питань [45].

У порівнянні з електронним голосуванням, участь громадян в електронному обговоренні законопроектів, можна вважати формою реалізації прямої демократії. На відміну від електронного голосування, обговорення повністю відбувається дистанційно, але для цього необхідно зареєструватися на спеціальному сайті. Зрозуміло, електронне голосування також передбачає ряд ідентифікаційних процедур, але вони носять разовий характер (реєстрація здійснюється кожен раз для нових голосувань) [48].

У всіх осіб, які беруть участь у процесі електронного обговорення законопроекту однакові права і можливості по веденню та обговоренню проектів. Різняться тільки можливість авторизації, де є дві основні категорії: експерти (якщо проект стосується їх безпосереднього поля професійної діяльності, і експерт може дати відповідне пояснення в рамках своєї компетенції) і звичайні користувачі.

Таким чином, можна констатувати, що є значні відмінності між електронним голосуванням і електронним обговоренням проектів, зумовлені особливостями ведення даних процесів в класичній формі, законодавчими нормами, що регулюють обидва процеси і їх теоретично-правовою природою. Електронний контроль є невід'ємним елементом цифровізації, оскільки в теорії з його допомогою можна забезпечити дотримання прав людини. Електронний контроль за суб'єктами підрозділяється на державний і громадський. Доцільно звернути особливу увагу на громадський електронний контроль, оскільки саме цей інститут є перспективним інструментом розвитку громадянського суспільства.

Під громадським контролем розуміється механізм, необхідний для формування демократії в державі. В останнє десятиліття велика увага приділяється контролю, виробленому за допомогою інформаційних технологій, і розробці правових регламентів проведення такої діяльності. В результаті узагальнення даних, можна зробити висновок, що громадський електронний контроль визнається важливим структурним елементом в системі цифровізації, за допомогою якого можна забезпечити контроль суспільства над державою.

При цьому треба відмітити, що у формуванні інститутів громадського контролю повинні брати участь тільки дійсно незалежні структури громадянського суспільства, щоб уникнути імітації громадської участі, запобігти дезінформації і інформаційному маніпулюванню громадською думкою. Відповідно, застосування державно-розпорядчого характеру неприпустимо і при електронному громадському контролі.

Варто зауважити, що електронний державний контроль також є елементом цифровізації, проте, важливо розуміти, що надмірна активність держави в цьому процесі веде до прямо протилежних результатів, а саме до інертності індивідів, до все меншої здатності громадян діяти, до їх нерозуміння власних інтересів. Державний контроль пов'язаний безпосередньо з функціями з державного управління і має строго певний характер, в той час як громадський контроль виходить за ці рамки [79].

Таким чином, громадський електронний контроль являє собою діяльність громадян і їх об'єднань із застосуванням сучасних технологій по перевірці інформації, наявної на офіційних ресурсах, порталах, сайтах органів влади та організацій, яка спрямована на забезпечення режиму законності в діяльності органів державної влади, заснована на принципах самостійності, загальності, гласності та обов'язковості для суб'єктів, що перевіряються, та яка здійснюється за допомогою застосування електронних засобів комунікації.

Постійне зростання обсягів переданої інформації та відсутність контролю над процесами призводять до розсіювання та втрати інтересу до традиційних колективних форм політичної участі, що в свою чергу може призвести до відсутності зацікавленості осіб у громадській сфері і їх відходу до особистого життя. Це дає підставу говорити, що будь-які суспільні зміни, тим більше, в державно-правовій сфері, належним чином інституалізуються спочатку шляхом удосконалення існуючого законодавства і лише потім фактичної зміни принципів. Тому сьогодні варто дотримуватися традиційних механізмів демократії поступово і поступально впроваджуючи нововведення для того, щоб населення могло до них звикнути, а також оцінити їх ефективність і продуктивність для подальшого застосування [34].

При реалізації цифровізації в країні, особливо в Україні, необхідно для початку забезпечити формування політико-правового знання, політичної довіри і політичної участі - взаємозалежних один з одним елементів, що впливають на рівень активності населення в сучасних умовах розвитку цифровізації.

Обов'язково потрібно виокремити незалежним абзацом види інструментів е-демократії, до них можемо віднести:

1. Е- агітація або е-кампанії;
2. Е- управління;
3. Е-скарги;
4. Е-консультації;
5. Ігри та моделювання ігор;
6. Е-дискусії;
7. Е-ініціативи;
8. Е-ініціативи;
9. Е-правосуддя;
- 10.Е-законодавство;
- 11.Електронний омбудсмен та аудиторські установи;
- 12.Е-законодавство;
- 13.Е-парламент;
- 14.Е-партії;
- 15.Е-політик;
- 16.Електронне просторове планування;
- 17.Інструменти керування інформацією;
- 18.Бюджетування участі;
- 19.Єдиний урядовий портал;
- 20.Навігатор голосуванням.

Слід зазначити, що наведені форми інструментів були запропоновані в Довіднику з цифровізації Ради Європи. «Рекомендація CM/Rec(2009)1 Комітету Міністрів державам-членам з питань е-демократії є першим міжнародно-правовим інструментом для встановлення стандартів у сфері е-демократії. Вона містить з 102 Керівних принципів та 80 принципів впровадження, зміцнення та перегляду е-демократії.» [82]

При більш детальному вивченні елементів, методів та інструментів е-демократії ми можемо констатувати, що е-демократія має широкі можливості

впливу на формування демократичних процесів всередині держави. Демократичні ініціативи мають міцну підтримку з боку Ради Європи і стрімко розвиваються в рамках запропонованих концепцій.

Завдяки цифровим платформам, доступ до державних даних стає відкритим для всіх громадян. Це дозволяє не тільки спостерігати за діями уряду, але й контролювати використання бюджетних коштів, що є важливим фактором у боротьбі з корупцією. Відкриті дані також сприяють розвитку досліджень і бізнес-ініціатив, заснованих на аналітиці.

Онлайн-сервіси забезпечують можливість громадянам отримувати державні послуги в будь-який час і з будь-якого місця, що значно знижує навантаження на державні установи та спрощує процес взаємодії між громадянами і владою. Це особливо важливо для людей з обмеженими можливостями, які отримують рівний доступ до послуг. Цифрові платформи дозволяють громадянам брати участь у процесі прийняття рішень через такі інструменти, як електронні петиції, консультації та онлайн-голосування. Це сприяє розвитку цифровізації, яка дає можливість громадянам впливати на політику держави та брати активну участь у формуванні публічних рішень.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз нормативної бази процесу цифрової трансформації публічного управління в Україні

Вступ цифрових технологій у всі сфери суспільства став важливим етапом розвитку України. Одним із ключових державних органів, що регулює

процеси цифровізації, є Міністерство цифрової трансформації України. Його діяльність спрямована на реалізацію державної політики у сфері цифрових технологій, що включає розробку нормативної бази для забезпечення ефективного впровадження цифрових рішень у всіх аспектах життя країни. У цьому есе розглянемо основні елементи нормативної бази Міністерства, її вплив на суспільство та виклики, з якими вона стикається.

Перш ніж розглядати нормативну базу, важливо зазначити, що Міністерство цифрової трансформації було створене у 2019 році з метою об'єднання зусиль держави в напрямку цифровізації. Основними завданнями Міністерства є:

1. Розробка та впровадження стратегії цифрової трансформації включає створення комплексної концепції інтеграції цифрових технологій у різні сфери, такі як освіта, охорона здоров'я, державне управління та інші.
2. Забезпечення доступу до електронних послуг полягає в активній роботі Міністерства над розширенням кількості онлайн-державних послуг, що дозволяє громадянам отримувати їх через інтернет, що, у свою чергу, сприяє зниженню бюрократії та підвищенню ефективності.
3. Підвищення рівня цифрової грамотності. Нормативна база включає заходи, спрямовані на навчання населення користуванню цифровими технологіями, що є важливим елементом для реалізації державних ініціатив у цій сфері.

Серед основних нормативно-правових актів, розроблених Міністерством, варто виділити:

- Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». Цей закон забезпечує правові основи для використання електронних документів в Україні, що є критично важливим для цифровізації адміністративних процесів.
- Закон України «Про електронні послуги». Цей документ регулює порядок надання електронних послуг громадянам та юридичним особам, створюючи основу для розвитку електронного урядування.

- Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства до 2030 року. Ця концепція визначає стратегічні цілі та пріоритети у сфері цифровізації, включаючи розвиток цифрової інфраструктури, кібербезпеки та цифрових навичок.

Аналізуючи нормативну базу Міністерства, можна зазначити, що вона є динамічною і постійно адаптується до нових викликів та потреб суспільства. Проте, незважаючи на прогрес, існує низка проблем, які потребують вирішення. По-перше, недостатній рівень цифрової інфраструктури в деяких регіонах країни обмежує доступ населення до електронних послуг. По-друге, існує потреба у вдосконаленні системи кібербезпеки, оскільки зростаюча кількість електронних сервісів привносить нові ризики.

Крім того, необхідно зосередитися на інтеграції нормативних актів з іншими секторами, такими як охорона здоров'я, освіта та бізнес. Це дозволить забезпечити комплексний підхід до цифровізації та сприяти більш ефективному виконанню державних функцій.

Нормативно-правова база Міністерства цифрової трансформації України є ключовим інструментом для реалізації державної політики у галузі цифровізації. Вона створює правові умови для впровадження електронних послуг і розвитку цифрової економіки. Однак, для досягнення поставлених цілей, необхідно вирішити ряд існуючих проблем і адаптувати нормативні акти до потреб сучасного суспільства. Лише в такому разі Україна зможе успішно інтегрувати цифрові технології в усі сфери життя та стати конкурентоспроможною в глобальному інформаційному просторі.

Продовжуючи розгляд нормативної бази Міністерства цифрової трансформації, слід також врахувати важливість міжнародної співпраці та адаптації кращих світових практик. В умовах глобалізації та інтеграції в міжнародний простір Україні необхідно впроваджувати європейські та світові стандарти у сфері цифровізації. Це передбачає не лише адаптацію законодавства, але й активну участь у міжнародних проектах, обмінах досвідом та спільних ініціативах.

Одним із прикладів такої співпраці є участь України в програмі «Цифрова Європа», яка має на меті сприяти розвитку цифрових технологій у всіх країнах ЄС. Ця програма передбачає фінансування проектів, що стосуються кібербезпеки, штучного інтелекту, цифрових навичок та інфраструктури. Адаптація цих елементів у нормативну базу України може значно підвищити рівень цифровізації та забезпечити безпеку інформаційних систем.

Крім того, важливим аспектом є участь громадськості та приватного сектору в процесах цифровізації. Міністерство активно залучає представників бізнесу, експертів та громадськість до розробки нормативних актів та ініціатив. Це дозволяє забезпечити прозорість у процесах прийняття рішень та врахувати потреби різних соціальних груп.

Наприклад, ініціативи щодо розвитку стартап-екосистеми в Україні передбачають створення сприятливих умов для ведення бізнесу у сфері інформаційних технологій. Ці ініціативи включають створення інкубаторів, акселераторів та програм фінансування для молодих підприємців, що сприятиме розвитку інновацій та підвищенню конкурентоспроможності української економіки.

Водночас, ключовим фактором успішної реалізації цифрової трансформації є розвиток цифрових навичок населення. Міністерство активно працює над програмами підвищення цифрової грамотності, що включають навчальні курси для різних вікових груп та професій. Ці програми сприяють формуванню цифрової культури, що є необхідною умовою для ефективного використання електронних послуг.

Можна стверджувати, що нормативна база Міністерства цифрової трансформації є комплексним і динамічним механізмом, що враховує сучасні виклики та тенденції. Однак для досягнення цілей цифровізації України необхідно продовжувати вдосконалення законодавства, забезпечувати інтеграцію з міжнародними стандартами, активно залучати всі стейкхолдери до процесу цифрової трансформації та формувати цифрову грамотність

населення. Тільки за таких умов можна сподіватися на успішну реалізацію стратегії цифровізації в Україні та перетворення країни на сучасний цифровий простір, що відповідає потребам суспільства та економіки.

2.2 Аналіз реалізації стратегії цифрової трансформації публічного управління в Україні

У сучасному світі цифрові технології та інновації займають важливе місце в усіх сферах економічного та соціального життя. Економічні відносини, державне управління, освітні системи, комунікація — кожен із цих напрямів зазнає істотної трансформації під впливом діджиталізації. У цьому контексті цифрова економіка вже не є просто тенденцією, а стає фундаментом для формування стійкої, конкурентоспроможної держави.

Але як можна об'єктивно оцінити рівень цифровізації певної економіки? Які чинники роблять одні країни лідерами у впровадженні цифрових технологій, тоді як інші стикаються з численними бар'єрами на цьому шляху? Відповіді на ці питання пропонують різні інтегральні індекси, що вимірюють досягнення держав у розвитку цифрової економіки. До таких індексів належать Індекс цифрової економіки та суспільства (DESI), Індекс світової цифрової конкурентоспроможності (WDCI), Індекс цифрової еволюції (DEI), Індекс мережевої готовності (NRI) та інші. Кожен з них використовує унікальні підходи та індикатори, що допомагають виявляти слабкі сторони та потенційні можливості в процесі цифровізації економіки. Україна, як країна з амбіціями щодо посилення власної конкурентоспроможності на світовому ринку, стикається з потребою активного впровадження цифрових рішень. Аналіз її рейтингових позицій за цими індексами дає змогу оцінити не лише поточний стан, але й потенціал для подальшого зростання. Це стає особливо актуальним у контексті підвищення ролі цифрових технологій у державному управлінні, освіті, охороні здоров'я, що є важливими компонентами для ефективного розвитку територіальних громад та підтримки вразливих секторів

економіки в умовах сучасних викликів. Конституція України закладає базові права та свободи, які є основою для розвитку цифровізації. Зокрема, право на участь в управлінні державними справами (ст. 38), свободу слова (ст. 34) та право на доступ до інформації (ст. 34, 40) забезпечують громадянам можливість користуватися електронними платформами для взаємодії з органами державної влади. Це право на інформацію є ключовим для розвитку відкритого уряду та забезпечення громадського контролю над владою через цифрові інструменти.

Законодавство України також включає кілька важливих нормативно-правових актів, що визначають рамки для розвитку цифровізації. Один із них – Закон України «Про доступ до публічної інформації», який гарантує прозорість роботи органів державної влади та забезпечує можливість громадянам отримувати інформацію про діяльність цих органів. Законодавчі акти, що стосуються електронного урядування, такі як Закон «Про електронні документи та електронний документообіг» та Закон «Про електронні довірчі послуги», створюють правову базу для інтеграції цифрових технологій у публічне управління, роблячи його більш доступним і прозорим.

Одним із ключових напрямів розвитку цифровізації в Україні є впровадження національних стратегій. «Концепція розвитку цифровізації в Україні», визначає основні напрями розвитку цієї сфери, включаючи електронне урядування, електронні консультації та петиції, онлайн-голосування. Стратегія ставить на меті створення умов для активної участі громадян у політичних процесах через цифрові платформи. Наприклад, електронні петиції до Президента України або Верховної Ради дозволяють громадянам висловлювати свої пропозиції та вимоги, а уряд зобов'язаний їх розглядати за певних умов.

Роль міжнародних зобов'язань також важлива у контексті розвитку цифровізації. Україна як учасник міжнародних ініціатив, таких як Партнерство «Відкритий Уряд», зобов'язується забезпечувати прозорість і підзвітність уряду, впроваджуючи сучасні цифрові інструменти для залучення

громадськості до державних справ. Це партнерство передбачає не лише розвиток електронних сервісів для громадян, але й системний діалог між урядом та суспільством для підвищення якості управління.

Тому для України, яка прагне стати повноцінним гравцем на глобальній арені, критично важливо оцінити, наскільки її цифрова трансформація відповідає міжнародним стандартам. Порівняння з іншими країнами, визначення ключових чинників, які обмежують чи навпаки сприяють цифровій трансформації, дозволить визначити стратегії для подолання розриву та максимально ефективного використання цифрових можливостей.

Для оцінки рівня цифровізації економіки використовуються різні часткові показники, серед яких можна виокремити: 1) показники доступності та безпеки ІКТ-інфраструктури; 2) показники попиту на цифрові технології; 3) показники цифровізації виробництва товарів та послуг. Однак найбільш інформативними та поширеними, особливо для міжнародних порівнянь, є інтегральні показники, які узагальнюють досягнення в сфері цифровізації економіки, результати яких наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Інтегральні показники оцінювання досягнень цифрової економіки

Показник	Розробники	Характеристика
Індексом цифрової економіки та суспільства (Digital Economy and Society Index — DESI)	Європейська комісія	DESI розраховується як композитний індекс, який підсумовує різні індикатори цифрового розвитку та відстежує еволюцію країн ЄС з точки зору їх цифрової конкурентоспроможності. DESI є середнім арифметичним п'яти субіндексів, що характеризують: а) рівень розвитку Інтернет-інфраструктури; б) частку населення, яке має навички, необхідні для користування онлайн-сервісами; в) ступінь використання Інтернету населенням; г) рівень цифровізації бізнесу, зокрема у сфері електронної торгівлі; ґ) обсяг державних послуг, доступних в електронній формі.
Індекс світової цифрової конкурентоспроможності (World Digital Competitiveness Index — WDCI)	Швейцарська школа бізнесу IMD	Індекс WDCI відображає оцінку можливостей і готовності країн адаптуватися до розвитку цифрових технологій. Він базується на 50 критеріях, які об'єднуються в три субіндекси першого рівня, що характеризують: а) рівень знань, талантів, освіти та наукової підготовки населення; б) рівень розвитку технологій; в) ступінь адаптації бізнесу, його гнучкість і рівень інтеграції ІТ
Індекс цифрової еволюції (Digital Evolution Index 1)	Університет Тафта (США) спільно з компанією Mastercard	Індекс формується з урахуванням двох основних факторів: а) поточного рівня цифрового розвитку; б) темпів зростання обсягів оцифровування, які визначаються на основі 170 показників, що оцінюють темпи цифровізації, такі як рівень пропозиції, попит на цифрові технології, інституційне середовище, інноваційний клімат держави тощо.

— DEI)		
Індекс цифровізації економіки BCG 2 (e-Intensity)	Компанія Boston Consulting Group (BCG)	Індекс є комплексною оцінкою, що базується на 28 показниках, і розраховується як середньозважена сума трьох субіндексів, які оцінюють: а) розвиток інфраструктури; б) онлайн-витрати; в) активність користувачів
Індекс мережевої готовності (Network Readiness Index, NRI)	Світовий економічний форум, Світовий банк і Міжнародна школа бізнесу INSEAD	NRI оцінює здатність країни використовувати можливості ІКТ для розвитку мережевої економіки. Цей індекс, по-перше, надає інформацію про основні фактори, які впливають на розвиток мережевої економіки, з метою їх врахування в державній політиці; по-друге, в довгостроковій перспективі така інформація допомагає залучити в мережевий простір велику кількість людей, організацій і спільнот з усього світу
Глобальний індекс мережевої взаємодії (Global Connectivity Index) (GCI)	Компанія «Huawei» (KHP)	GCI оцінює розвиток цифрових технологій у найбільших країнах світу, аналізуючи 40 показників, що охоплюють чотири основні субіндекси: пропозиція, попит, досвід і потенціал. У рамках цього індексу враховуються п'ять ключових технологій: а) мережі широкосмугового зв'язку; б) центри обробки даних; в) хмарні сервіси; г) Big Data; ґ) Інтернет речей. GCI охоплює 79 країн, які разом складають 95% світового ВВП
Глобальний інноваційний індекс (Global Innovation Index — GII)	Бізнес-школа INSEAD і Корнелльський університет (США) за підтримки Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO)	ГІІ один із найважливіших світових індикаторів інноваційного прогресу країни. Він відображає останні глобальні інноваційні тенденції та щорічно складає рейтинг інновацій серед 132 економік світу. Основні складові цього рейтингу включають: регуляторне середовище, бізнес-середовище, людський капітал і наукові дослідження, освіту, науково-дослідницькі роботи (R&D).

Продовження таблиці 2.1

Показник	Розробники	Характеристика
Індекс цифрової трансформації країни (ISSS)	Інститут системних статистичних досліджень (ІССД)	Методологія ІССД передбачає, що для кожної країни (регіону), яка потрапляє до спеціальної вибірки, значення всіх визначених індексів узагальнюються за допомогою формули простого середнього. Індекс цифрової трансформації регіонів України складається з 8 субіндексів, 31 індикатора та 76 показників

Джерело: побудовано автором на основі узагальнення літературних джерел [100; 104]

Аналіз методологічних особливостей розрахунку вищезгаданих індексів показує їхню схожість, оскільки ці розрахунки базуються на акумуляції великої кількості окремих показників-індикаторів, що формують субіндекси, на основі яких виводиться композитний індекс. Основна різниця між індексами полягає у виборі масиву цих показників, який залежить від змістовного наповнення кожного інтегрального індексу. У зв'язку з цим для оцінки тенденцій розвитку та масштабів поширення цифрової економіки (ЦЕ)

доцільно проводити комплексний аналіз на основі поєднання кількох інтегральних індексів.

Міністерство цифрової трансформації України підсумувало результати роботи за 2023 рік, оцінюючи їх за Індексом цифрової трансформації регіонів. Метою цього індексу є оцінка ефективності цифрових рішень на місцях та визначення рівня цифрової культури серед громадян. Дослідження відображає результати роботи CDTO та цифрових команд ОВА за новими показниками, зокрема в таких сферах, як охорона здоров'я, цивільна безпека та доступність адміністративних послуг.

Індекс є важливим інструментом для вимірювання рівня цифрової трансформації в країні. Методика оцінки базується на комплексному підході і дозволяє оцінювати як цифрові послуги, так і інфраструктуру, а також процеси оцифрування в ОВА та територіальних громадах. Максимальний бал індексу становить 1, що відображає спроможність в економіці, цифрових навичках, інфраструктурі, публічних послугах та цифровій трансформації місцевих органів влади. За результатами дослідження, середнє значення Індексу для України становить 0,632 балів. Найвищі показники були зафіксовані Дніпропетровській (0,908), Львівській (0,891) та Полтавській (0,833) областях.

Рисунок 2.1 – Індекс цифрової трансформації України за 2023 рік

Джерело: [108]

Індекс містить 8 основних блоків:

- Інституційна спроможність
- Розвиток інтернету
- Розвиток ЦНАП
- Впровадження режиму «без паперів»
- Цифрова освіта
- Візитівка області
- Проникнення базових електронних послуг
- Галузева цифрова трансформація

Серед різних категорій найвищі значення зафіксовано в таких напрямках, як впровадження безпаперового режиму (0,697), інституційна спроможність, зокрема наявність CDTO та цифрових команд ОВА (0,678), а також у проникненні базових е-послуг (0,666). Завдяки діяльності CDTO регіони можуть значно швидше впроваджувати цифрові реформи. Проте, в

Харківській (57,1%), Київській (46,0%) та Миколаївській (44,4%) областях необхідно збільшити склад цифрових команд.

Індекс також дав змогу оцінити рівень забезпеченості соціальних установ інтернетом в укриттях. За результатами дослідження, 71% закладів середньої освіти, 67% дошкільних установ та 57% закладів охорони здоров'я мають доступ до Інтернету в укриттях.

У 2023 році Мінцифра досягла стратегічної цілі — 6 мільйонів українців долучилися до програм з розвитку цифрових навичок. За результатами опитування, 60% дорослих громадян покращили свої цифрові навички на базовому та вищому рівнях. У категорії «Цифрова освіта» показник Індексу зріс до 0,656, порівняно з 0,460 у минулому році. Дослідження динаміки позиції України за Глобальним інноваційним індексом (GII) свідчить про поступове зростання у період 2017–2022 років (рис. 2.2). Проте, у 2022 році цей тренд змінився, і рейтингова позиція України значно погіршилася (з 49-го на 57-е місце). Аналіз основних факторів, що зумовили таке погіршення динаміки цифрової трансформації України за GII у 2022 році (рис. 2.3), вказує на критично низьку позицію за субіндексом «розвиток ринку» (102-а позиція, що належить до першого / найнижчого квартилю). Це свідчить про те, що, порівняно з іншими країнами-лідерами цифровізації, рівень цифровізації в Україні у сфері ринку та електронної комерції (e-commerce) залишається низьким. Крім того, значним стримуючим чинником розвитку ЦЕ є стан інфраструктури, де Україна також посідає місце у другому квартилі рейтингу. Разом із цим, варто зазначити, що важливим рушієм цифровізації національної економіки виступають знання та технології, за якими у 2022 році Україна посіла 36-е місце.

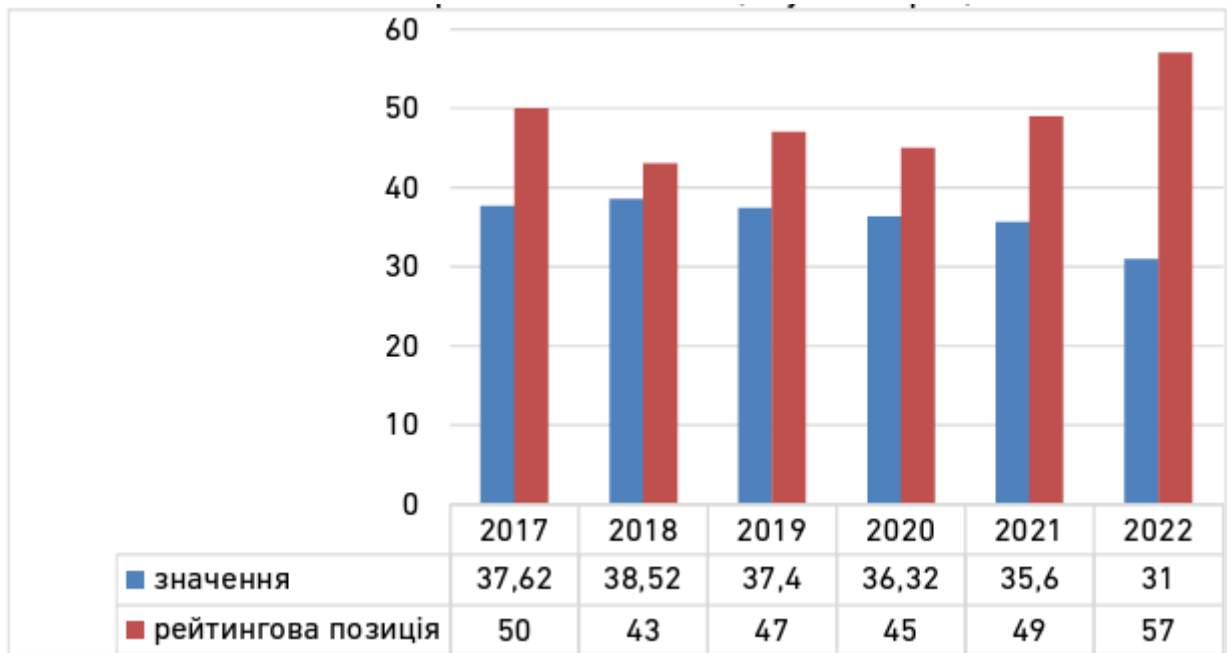

Рисунок 2.2 – Тенденції зміни рейтингової позиції та значення Глобального інноваційного індексу (Global Innovation Index – GII) для України

Джерело: розроблено автором на основі [92]

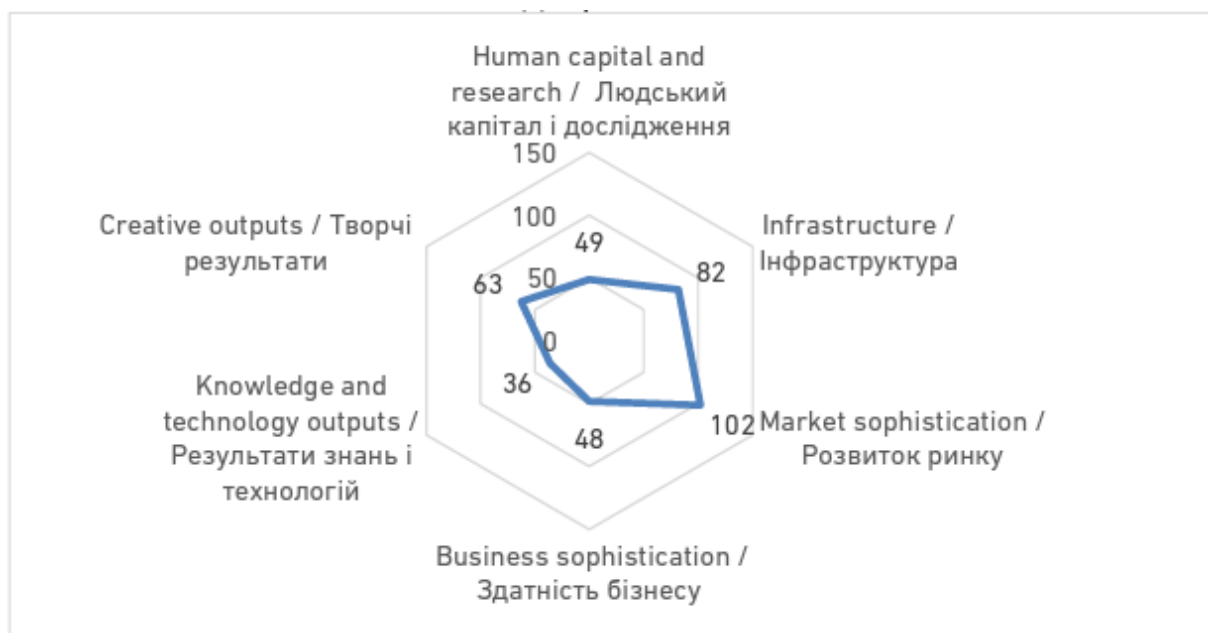

Рисунок 2.3 – Рейтингова позиція України за основними складовими (субіндексами) Глобального інноваційного індексу (GII)

Джерело: розроблено автором на основі [92]

Інститут розвитку менеджменту формує рейтинг глобальної цифрової конкурентоспроможності (WDCI). Основною метою цього рейтингу є

визначення рівня адаптації цифрових технологій країною, які сприяють трансформаційним змінам в урядових практиках, бізнес-моделях та суспільстві загалом. У 2021 році рейтинг охоплював 64 країни, оцінюючи їх за 50 індикаторами, згрупованими у три основні категорії: 1) «Знання» — індикатори, що характеризують нематеріальну інфраструктуру та процес цифрової трансформації через дослідження, освоєння і розуміння нових технологій; 2) «Технології» — індикатори, що оцінюють впровадження і розвиток цифрових технологій, зокрема регулювання технологій і інвестиційний капітал для підтримки технологічної інфраструктури; 3) «Майбутня готовність» — індикатори, що відображають рівень прийняття технологій урядом, бізнесом і суспільством в цілому. Аналіз позицій України за Індексом світової цифрової конкурентоспроможності (WDCI) свідчить про невелике покращення протягом 2019–2023 років, коли її рейтингова позиція піднялася з 60-го на 54-е місце. Очевидно, що це зростання значною мірою обумовлене поліпшенням за субіндексом «знання», тоді як показники за субіндексами «технології» та «майбутня готовність» мали лише незначні зміни.

Таблиця 2.2 – Позиція України за Індексом світової цифрової конкурентоспроможності (WDCI)

Індекс	2019	2020	2021	2022	2023
Значення WDCI	44,0	51,3	48,8	50,1	55,3
Рейтингова позиція за WDCI	60	58	60	58	54
в т.ч. за субіндексами:					
знання	45	39	40	38	37
технології	62	61	61	59	58
майбутня готовність	61	61	62	61	58

Джерело: розроблено автором на основі [93]

Глобальний індекс мережевої взаємодії (Global Competitiveness Index – GCI), який публікується компанією Huawei з 2014 року, оцінює прогрес

найбільших країн світу в розвитку цифрових технологій. GCI базується на аналізі 40 показників, згрупованих за чотирма основними субіндексами: «пропозиція», «попит», «досвід» і «потенціал». Ці субіндекси враховують п'ять ключових технологій: а) широкосмугові мережі, б) центри обробки даних, в) хмарні сервіси, г) Big Data, г) Інтернет речей.

Дослідження позиції України за Глобальним індексом мережевої взаємодії (GCI) свідчить про відсутність стабільності.

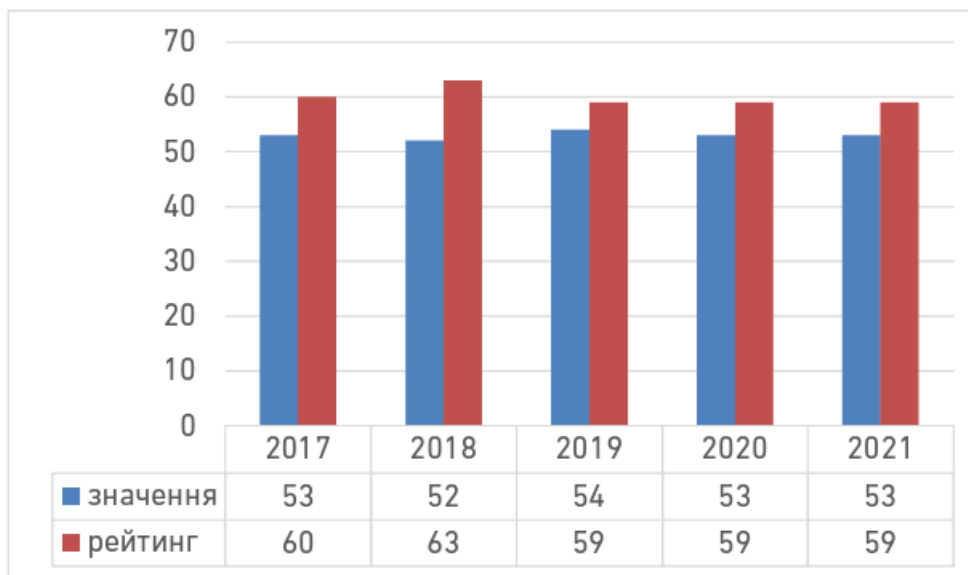

Рисунок 2.4 – Глобальний індекс мережевої взаємодії (Global Connectivity Index – GCI) в Україні.

Джерело: розроблено автором на основі [91]

До 2016 року Індекс мережевої готовності (Network Readiness Index, NRI) публікувався Всесвітнім економічним форумом у рамках Global Information Technology Report. Після значних змін у 2019 році, NRI тепер складається з чотирьох основних груп показників: «технології», «люди», «управління» та «вплив». Кожна з цих груп поділяється на три підгрупи, які включають 62 індикатори для оцінки рівня мережевої готовності країн. Група «Технології» включає доступ (основний рівень ІКТ в країні), контент (тип цифрових технологій, що використовуються для розробки ІТ-проектів і мобільних додатків) та технології майбутнього (рівень готовності країни до

мережевої економіки та нових технологій, таких як штучний інтелект і Інтернет речей). Показники «Люди» оцінюють ефективність використання ІКТ на рівні окремих осіб, підприємств і уряду. У групі «Управління» враховуються показники довіри (безпека користувачів і організацій у мережевій економіці), регулювання (зусилля уряду щодо підтримки мережевої економіки) та залучення (цифровий розрив за статтю, інвалідністю та соціально-економічним статусом). Група «Вплив» оцінює економічні та соціальні наслідки участі в мережевій економіці, включаючи економічний ефект, вплив на якість життя та внесок у цілі сталого розвитку (освіта, охорона здоров'я, довкілля).

Аналіз позицій України за NRI (табл. 2.3) показує, що з 2020 по 2023 рік Україна покращила свою позицію з 67-го на 50-е місце, особливо завдяки прогресу в компонентах «технології» та «люди». Водночас складові «управління» та «вплив» стримують зростання, попри незначну позитивну динаміку в цих напрямках за той самий період. Аналіз NRI в Україні свідчить про необхідність більш цілеспрямованої державної політики для стимулювання цифровізації не лише в державному управлінні, але й у бізнес-середовищі.

Таблиця 2.3 – Позиція України за Індексом мережевої готовності (Network Readiness Index, NRI), 2020–2023 pp.

Індекс	2020	2021	2022	2023
Глобальний індекс мережевої взаємодії, NRI	5			
	67	64	53	50
	48,91	49,43	55,7	55,71
Технології	71	45	62	45
	43,01	50,52	41,51	50,52
Люди	63	37	65	37
	42,05	54,43	48,87	54,43
Управління	67	57	58	57
	58,32	60,81	58,19	60,81
Вплив	65	57	79	57
	52,31	57,08	49,16	57,08

Джерело: розроблено автором на основі [4]

У таблиці 2.3 наведено дані щодо позиції України за Індексом мережевої готовності (NRI) за 2020–2023 рр. Зокрема, спостерігається тенденція до поступового покращення глобального індексу мережевої взаємодії України: з 67-го місця у 2020 році до 50-го у 2023 році. Окрім покращення позиції, зросли також показники індексу, що вказує на позитивну динаміку цифрової трансформації країни.

Найбільше покращення відбулося в компоненті «Технології», де позиція України зросла з 71-го місця у 2020 році до 45-го у 2023 році. Суттєве зростання також помітно в підвищенні оцінки з 43,01 до 50,52, що свідчить про розширення доступу до ІКТ, збільшення кількості технологічних проєктів і підвищення готовності країни до новітніх технологічних трендів.

Компонент «Люди», що охоплює показники використання ІКТ на рівні окремих осіб, підприємств та уряду, також показує значне зростання, з 63-го місця у 2020 році до 37-го у 2023 році. Оцінка збільшилася з 42,05 до 54,43, що вказує на підвищення цифрової компетенції серед населення та в бізнесі.

Компонент «Управління» мав менш виражену позитивну динаміку. Позиція України дещо покращилася, з 67-го місця у 2020 році до 57-го у 2023 році, а оцінка підвищилася з 58,32 до 60,81. Це свідчить про поступове вдосконалення політики та заходів безпеки в мережевій економіці, проте темпи зростання вказують на потребу у подальшому розвитку цифрового управління.

Показник «Вплив», що охоплює економічні та соціальні наслідки від участі у мережевій економіці, зазнав коливань. У 2021 році відбулося зниження позиції до 79-го місця, проте в 2022 році вона повернулася до рівня 57-го місця, як і в 2020 році. Оцінка зросла з 52,31 до 57,08. Це вказує на те, що хоча економічний і соціальний вплив цифрової економіки зростає, прогрес у цьому напрямі менш стабільний і залежить від зовнішніх чинників.

Загалом, покращення позицій за компонентами «Технології» та «Люди» вказує на поступове підвищення рівня мережевої готовності України, зокрема завдяки доступу до нових технологій та покращенню цифрових навичок

населення. Проте складові «Управління» та «Вплив» залишаються стримуючими факторами, які вимагають уваги з боку уряду для формування більш комплексної політики цифровізації.

Незважаючи на досягнення в розвитку цифровізації, існують певні виклики, які стоять перед Україною. Серед них — нерівномірний доступ до цифрових технологій серед населення, недостатня цифрова грамотність, а також недовіра до ефективності та безпеки електронних сервісів. Ці проблеми вимагають системних рішень, зокрема через розвиток інфраструктури, освітніх програм та забезпечення кібербезпеки.

Отже, політико-правові основи розвитку цифровізації в Україні закладаються через відповідне законодавство, урядові стратегії та міжнародні зобов'язання. Важливо, щоб електронна демократія не лише сприяла прозорості влади та активізації громадян, але й стала інструментом для посилення демократії в Україні в цілому. Для цього необхідні подальші зусилля з боку держави та суспільства для забезпечення доступності й ефективності цифрових технологій у політичному процесі.

До механізмів цифровізації в Україні відносять:

- 1) електронне голосування;
 - 2) колективне обговорення соціально-політичних питань в режимі online, а також інструменти мережевої комунікації між громадянами;
 - 3) механізми планування та реалізації громадських ініціатив і проектів, створення онлайн-спільнот;
 - 4) інструменти мережевої комунікації між громадянами та органами влади, включаючи механізми впливу на прийняття рішень та здійснення громадянського контролю за діяльністю влади;
 - 5) механізми громадського онлайн-управління на муніципальному рівні [4].
- Ефективність розвитку механізмів цифровізації розрахувати складно, так як фінансовий внесок органів влади в реалізацію і розробку механізмів цифровізації очевидний, а інформації про результати і вартість проектів -

немає. Сервіси цифровізації характеризуються пролонгованим ефектом, так як формують не властиву суспільству електронну політичну участь [8].

Впровадження сервісів цифровізації не є обов'язком органів влади. Політичний процес визначається як один з ключових форм вираження демократії в країні. Вони служать засобом виявлення волі народу та конституційним методом формування органів державної влади і органів місцевого самоврядування. Цей процес дозволяє громадянам активно впливати на управління країною та визначати її політичну спрямованість.

Оскільки основним принципом демократичного управління є створення належних умов для вираження волі громадян та гарантування адекватного представництва їхніх інтересів, в багатьох країнах проводяться процеси розвитку технологій з метою впровадження нових методів підвищення доступності, оперативності та зручності процесу голосування, включаючи впровадження систем голосування з дистанційним доступом.

Використання таких технологій повинно відповідати принципам демократичних голосування і не породжувати в суспільстві сумнівів стосовно достовірності отриманих результатів голосування.

Жодна із наявних систем електронного голосування на сьогоднішній день не є ідеальною. Зміни у сфері голосування та системи є складним та обговорюваним процесом, який вимагає ретельної підготовки, співпраці та узгодження з зацікавленими сторонами. Розвиток системи електронного голосування нерозривно пов'язаний із довірою громадян до голосування і до демократичної системи загалом. Неправильне впровадження чи невдалий підхід, а також негативний міжнародний досвід у галузі електронного голосування можуть відтермінувати подальший розвиток цієї технології на кілька років.

Практика застосування е-механізмів та е-інструментів, як елементів е-урядування в рамках е-демократії, глибоко вкорінилася в таких країнах, як Естонія, Канада та інші. Механізми е-демократії працюють на посилення довіри громадян органам влади і допомагають у повсякденному житті

втілювати основні принципи демократії. Натомість з'явилися держави, які намагаються через сучасні технології в сфері е-демократії викривити сутність традиційної демократії. Йдеться про державу-агресора Російську Федерацію. Однією з найбільших загроз цифровізації є вразливість систем до кібератак. Оскільки державні органи оперують великою кількістю чутливої інформації, захист даних громадян стає критично важливим. Відсутність належного рівня кібербезпеки може призвести до серйозних наслідків, таких як витік даних або саботаж роботи державних установ.

В Україні електронна демократія активно розвивається. Вже з 2003 року почалося формування законодавчої бази для її функціонування, коли прийняли закони «Про електронні документи та електронний документообіг» і «Про електронний цифровий підпис». Згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 року №386-р і від 08.11.2017 року №797-р, електронна демократія є формою суспільних відносин, де громадяни та організації залучаються до державотворення, управління та місцевого самоврядування за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (е-демократія).

Е-демократія є модернізованою формою впровадження демократичної форми правління в державі. Ми розглянули методи, механізми, а також інструменти впливу е-демократії на процеси формування довіри в сфері відносин держава- народ. Очевидно, що покращення цифровізації влади і уряду з громадянами держави в значній мірі надає можливості для якісного виконання своїх обов'язків владі і забезпечує втілення демократичних принципів в сфері прав і свобод громадян як основних принципів традиційної демократії.

Згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 року №797-р, е-демократія сприяє участі громадян та організацій у демократичних процесах, поліпшує прозорість ухвалення рішень і звітність владних структур, підвищує залучення громадян до публічного життя.

В Україні активно впроваджуються ініціативи щодо розвитку електронного урядування. Концепція розвитку електронного урядування в Україні, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 року № 649-р, визначає мету, принципи та завдання для досягнення європейських стандартів якості послуг, відкритості та прозорості діяльності владних органів.

Незважаючи на відсутність елементів, таких як електронне голосування чи цифровий паспорт, в Україні вже існують інструменти цифровізації. Цей напрямок активно підтримується громадянським суспільством, що сприяє покращенню участі громадян у важливих суспільних процесах.

Україна інтегрується в міжнародне середовище, пристосовуючи свої підходи до світових тенденцій у модернізації державного та місцевого управління. Згідно з Концепцією розвитку цифровізації до 2020 року, Україна розширює правову базу для формування е-демократії та активно розвиває відкритий доступ до інформації.

У подальших ініціативах передбачено створення нових форм організації діяльності владних структур, зокрема, забезпечення доступу до державних ресурсів, електронних адміністративних послуг та зручних каналів звернення до органів влади через Інтернет. Згідно з пунктом 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 14 березня 2012 р. № 236 бюджетні кошти використовуються з метою створення інфраструктури автоматизованої взаємодії органів виконавчої влади між собою, з юридичними та фізичними особами на основі інформаційно-телекомунікаційних технологій. У пункті 3 наведено складники інформаційної системи «Електронний уряд», на створення яких спрямовуються бюджетні кошти:

- 1) система електронної взаємодії органів виконавчої влади;
- 2) єдиний інформаційний веб-ресурс звернень громадян до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;
- 3) веб-портал адміністративних послуг.

Окремим пунктом передбачено створення автоматизованої системи «Єдине вікно подання електронної звітності». У новій редакції відповідної постанови Кабінету Міністрів України було змінено перелік складових електронного урядування. Також змінилася назва бюджетної програми, через яку фінансувалася розбудова електронного уряду: тепер вона має назву «Електронне урядування та Національна програма інформатизації». Водночас мета використання коштів залишилася незмінною порівняно з першою редакцією постанови. У свою чергу складниками електронного урядування (а не електронної інформаційної системи «Електронний уряд») визначено такі елементи:

- 1) систему електронної взаємодії органів виконавчої влади;
- 2) єдиний інформаційний веб-ресурс звернень громадян до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;
- 3) систему електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів;
- 4) єдиний державний веб-портал відкритих даних.

Таким чином, на відміну від попередніх документів, до переліку складових електронного урядування було додано єдиний державний веб-портал відкритих даних та систему електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів. Отже, на нормативному рівні основними елементами електронного урядування визначено такі:

- 1) систему електронної взаємодії органів виконавчої влади;
- 2) єдиний інформаційний веб-ресурс звернень громадян до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;
- 3) систему електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів;
- 4) єдиний державний веб-портал відкритих даних;
- 5) єдиний державний веб-портал адміністративних послуг;
- 6) автоматизовану систему «Єдине вікно подання електронної звітності»

[27].

Ще одним важливим документом для розвитку цифровізації в Україні є Концепція розвитку цифровізації в Україні та плану заходів щодо її реалізації, яка схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 797-р [72].

Згідно з Концепцією розвитку цифровізації в Україні, серед найбільш популярних інструментів е-демократії, які активно використовуються на рівні як держави, так і місцевих органів влади, є електронні консультації, петиції, звернення та громадські бюджети (бюджети участі). Крім того, для публікації відкритих даних було створено кілька електронних платформ, таких як «Громадянське суспільство і влада», «Розумне місто» та «Єдина система місцевих петицій». Ці платформи об'єднують різноманітні електронні інструменти для активної участі громадян [72].

Загалом, ефективне функціонування цифровізації в Україні значною мірою залежить від роботи веб-сайтів центральних та місцевих владних органів. Вони не тільки інформують суспільство про свою діяльність та надають доступ до відкритих даних та державних послуг, але й сприяють взаємодії з громадянами. Сайти Верховної Ради України, Єдиного державного реєстру судових рішень та інших центральних органів влади є основними джерелами публікації законодавчих актів та інформації про діяльність. Однак для повноцінного розвитку е-демократії важливо не лише інформувати громадян, а й забезпечити ефективну взаємодію між владою та громадянським суспільством. Перехід від одностороннього інформування до двосторонньої комунікації є важливою складовою розвитку цифровізації в Україні.

На місцевому рівні важливу роль відіграють сайти місцевих рад та спеціалізовані сервіси. Зокрема, портал «Відкрите місто» вже успішно об'єднав 50 міст України, забезпечуючи ефективну взаємодію між громадянами та місцевою владою [59].

Електронні петиції в Україні стали важливим інструментом цифровізації, що отримав законодавчу підтримку зі змінами до Закону України «Про звернення громадян» у 2015 році [66].

Змін, що стосувалися електронного звернення та електронних петицій.

Адміністрація Президента України була першою серед державних установ, яка впровадила сервіс електронних петицій. Ця ініціатива здобула великий успіх: протягом першого року функціонування системи понад 2 мільйони громадян підписали різні петиції. Для того, щоб петицію розглянула Адміністрація Президента, необхідно набрати 25 тисяч підписів протягом 3 місяців. Пізніше інші установи також відкрили можливість подання електронних петицій, і на даний момент цей інструмент впроваджений на всіх рівнях влади [37].

На місцевому рівні добре працює "Єдина система місцевих петицій" на платформі e-dem.in.ua, яка використовується у понад 140 громадах. У цій системі користувачі ідентифікуються через Bank ID або мобільний телефон. Також існують сервіси електронних петицій на сайтах місцевих рад. Наприклад, портал електронних петицій Київської міської ради вимагає 10 тисяч підписів для розгляду петиції, які мають бути зібрані протягом 90 днів [40]. Бюджети участі дають громадянам можливість визначати, на які потреби направляти бюджетні кошти. Частину міського бюджету виділяють на проекти, запропоновані громадянами, які вибираються шляхом електронного голосування. Система бюджетів участі успішно функціонує у Києві та в багатьох обласних центрах.

Електронні декларації були введені в Україні за підтримки Європейського Союзу в 2016 році. Високопосадовці зобов'язані щорічно подавати декларації в електронному вигляді, зазначаючи свої фінансові активи та майно. Подані декларації доступні онлайн на сайті <https://declarations.com.ua/>. Для заповнення декларацій використовуються цифрові підписи, які видаються Міністерством юстиції України. Таким чином, система електронних декларацій сприяє громадському контролю за майном та фінансами державних службовців і політиків [74].

Однією з найуспішніших реформ в Україні протягом 2010-х років було впровадження системи контролю державних закупівель ProZorro, що замінила

традиційні паперові тендери та призвела до значних економій державних коштів. Проект ProZorro здобув міжнародне визнання, посідаючи перше місце у міжнародному конкурсі систем державних закупівель. З 2017 року досвід ProZorro використовується для запровадження систем електронних закупівель у Молдові [101].

Портали відкритих даних призначені для полегшення доступу громадян до публічної інформації. Важливою особливістю відкритих даних є їх формат, який дозволяє зручну обробку машинами. Це особливо важливо при роботі з великими обсягами інформації, яка була б надзвичайно складною і часозатратною для ручної обробки. Для ефективної роботи з такими даними використовується спеціалізоване програмне забезпечення, а в майбутньому обробка даних може здійснюватися за допомогою технологій штучного інтелекту.

У сфері відкритих даних в Україні вже наявні значні досягнення. Одним із них є сервіс OpenDataBot для роботи з відкритими даними. Ще однією інновацією є створення Єдиного державного веб-порталу відкритих даних у 2015 році, який дозволяє працювати з відкритими даними урядових органів [33].

Електронна демократія в Україні має свою особливість у високій активності громадян у соціальних мережах, зокрема у Facebook. Українська фейсбук-спільнота стала важливим інструментом для вираження громадянських поглядів і активного обговорення соціальних та політичних питань. Вона відіграла ключову роль під час подій Євромайдану 2013-2014 років, коли соціальні мережі стали основним каналом для організації протестів, поширення інформації та мобілізації громадян.

Facebook в Україні став не тільки платформою для обміну думками, а й важливим інструментом для формування громадської думки, де громадські лідери, активісти та прості громадяни можуть публічно обговорювати питання політики, економіки та соціального розвитку. Це також дозволило розвинути нові форми взаємодії між громадянами та органами влади, зокрема через прямі

комунікації, петиції та онлайн-консультації. Потенційними напрямками для майбутнього розвитку цифровізації в Україні є впровадження електронного цифрового підпису та перехід до онлайн-голосування для центрального елементу демократії – голосувань. Україна активно впроваджується в міжнародне співтовариство і не відстає від глобальних тенденцій у сфері модернізації управління на рівні держави та місцевого самоврядування. З 2003 року країна визначила для себе напрямки втілення е-демократії та розвиває закладені підвалини демократії до тепер.

2.3. Проблемні аспекти розвитку цифрових технологій в системі публічного управління в Україні

Розвиток цифровізації в Україні відкриває нові можливості для підвищення ефективності публічного управління, але на шляху до повноцінної електронної взаємодії існують значні виклики. Серед технологічних проблем — недостатній розвиток інфраструктури, кібербезпека та оновлення програмного забезпечення. Організаційно важлива координація між державними структурами, стандартизація та навчання держслужбовців. Також є проблеми з доступністю цифрових послуг для малозабезпечених і віддалених категорій громадян. Попри ці труднощі, електронна демократія може значно підвищити прозорість, підзвітність і залучення громадян до процесу управління.

Однією з основних проблем є відсутність єдиної національної платформи для електронної взаємодії органів державної влади. Наразі в Україні існує велика кількість різних цифрових систем і сервісів, які використовуються для обробки та передачі інформації між органами влади, однак вони часто працюють відокремлено одне від одного. Така фрагментація призводить до затримок у передачі даних, дублювання інформації та неефективного використання ресурсів. Крім того, відсутність єдиних

стандартів та протоколів обміну даними ускладнює процеси взаємодії між державними органами на різних рівнях.

Другою значущою проблемою є недостатня готовність органів влади до впровадження електронних технологій. Незважаючи на прогрес у напрямі цифровізації, багато державних установ продовжують працювати за традиційними схемами, спираючись на паперовий документообіг та ручну обробку даних. Це не лише знижує ефективність управління, але й перешкоджає швидкому реагуванню на запити громадян. Брак кваліфікованих кадрів у сфері ІТ, недостатнє фінансування цифрових ініціатив та нерівномірний доступ до сучасних технологій серед органів влади також є чинниками, які сповільнюють розвиток електронної взаємодії.

Важливою проблемою також залишається питання кібербезпеки. Зростаюча залежність від цифрових технологій робить органи державної влади вразливими до кібератак, витоків інформації та інших загроз. У разі недостатньо захищеної інфраструктури можуть виникати ризики несанкціонованого доступу до чутливих даних або збоїв в роботі електронних систем, що може суттєво підірвати довіру до цифрових сервісів серед громадян і самих державних службовців.

Нерівномірний розвиток інфраструктури електронного управління в регіонах України є ще однією проблемою, яка обмежує можливості для ефективної взаємодії між органами влади. У той час як великі міста мають доступ до сучасних технологій, у багатьох сільських районах відсутній необхідний рівень цифровізації. Це призводить до того, що державні органи в різних регіонах працюють з різною швидкістю та ефективністю, що, в свою чергу, негативно впливає на загальну якість державного управління.

Крім того, важливою проблемою є низький рівень цифрової грамотності серед державних службовців та громадян. Впровадження електронної взаємодії вимагає від службовців не лише знання цифрових інструментів, але й вміння ефективно їх використовувати у своїй роботі. Низький рівень цифрових навичок призводить до опору змінам, затримок у впровадженні

нових технологій та недостатнього використання потенціалу існуючих електронних сервісів.

Розвиток електронної взаємодії органів публічної влади в Україні є важливим напрямом для підвищення ефективності публічного управління, однак він супроводжується рядом суттєвих проблем. Для їх подолання необхідно впроваджувати комплексні реформи, спрямовані на уніфікацію цифрових платформ, розвиток інфраструктури, покращення кібербезпеки та підвищення рівня цифрової грамотності серед державних службовців і громадян. Тільки за таких умов електронна демократія зможе стати реальним інструментом для покращення управління в Україні. Незважаючи на зростаючу роль цифрових технологій, далеко не всі громадяни мають рівний доступ до інтернету та цифрових сервісів. Регіональні та соціально-економічні нерівності можуть посилюватися через обмежений доступ до інфраструктури чи недостатні навички роботи з ІКТ. Це створює ризик, що певні групи населення будуть виключені з процесу цифрового управління.

Організаційна культура та бюрократія в державних установах можуть стати перешкодою для впровадження інноваційних технологій. Небажання або неспроможність державних службовців адаптуватися до нових цифрових інструментів може суттєво сповільнити процес цифровізації.

Використання великих даних, штучного інтелекту та автоматизованих систем у публічному управлінні піднімає питання етики. Важливо розробити чіткі законодавчі норми та принципи, які регулюватимуть використання цифрових технологій, щоб уникнути порушення прав громадян або дискримінації в процесі прийняття рішень.

Таким чином, цифровізація публічного управління пропонує багато переваг для державних інституцій та громадян, включаючи підвищення ефективності, прозорості та доступності. Однак успішна реалізація цих змін вимагає належної уваги до викликів, зокрема кібербезпеки, цифрового розриву та організаційної резистентності. Рішення цих проблем сприятиме побудові

сучасної держави, здатної ефективно відповідати на виклики часу та покращувати життя своїх громадян.

Більшість країн цивілізованого світу з демократичним напрямком розвитку демонструють вдалий досвід застосування практик е-демократії. Держави, які спотворюють цінності і правові надбання через вибір демократичного шляху, спотворюють або використовують навмисно хибно механізми і інструменти е-демократії.

Відповідно до Концепції розвитку цифровізації в Україні, більшість громадян (71 відсоток респондентів) виявили зацікавленість у взаємодії з органами влади. Однак згідно отриманих даних, лише 19 відсотків опитаних використовують інформаційно-комунікаційні технології для комунікації з цими органами [72].

Це вказує на недостатню поширеність використання інструментів цифровізації як органами державної влади, так і громадянами. Це свідчить про необхідність розроблення єдиної та спрямованої на розв'язання проблем політики для ефективного впровадження цих інструментів. В цілому, при використанні інформаційно-комунікаційних технологій в умовах цифровізації в Україні, можна виділити наступні проблеми:

- низькі темпи впровадження системи електронного документообігу в діяльність адміністрації, особливо її структурних підрозділів;
- зберігається нерівність структурних підрозділів адміністрації в технічному забезпеченні, різномірність інформаційних систем і розрізненість інформаційних ресурсів, відсутність механізмів забезпечення взаємодії, недостатня кваліфікація користувачів і технічного персоналу;
- недостатня розвиненість організаційно-методичної бази, стандартів і регламентів надання адміністрацією електронних послуг і необхідної інформації населенню, організаціям і органам влади;
- відсутність зазвичай у складі адміністрації структурного підрозділу та кваліфікованих фахівців, в обов'язки яких входить розвиток інформаційних технологій;

- недостатнє охоплення населення конкретної території Інтернет-послугами та недостатні технічні можливості, які вирішували б питання доступності інформації про соціальні та адміністративні послуги в електронному форматі, вказують на те, що доступ до базових інформаційно-комунікаційних послуг і соціально значущої інформації має бути забезпечений для всіх громадян, незалежно від їх місця проживання та соціально-економічного становища.;

- невраховані особливості впровадження інформаційних технологій для сільських і віддалених територій, відсутність у адміністрації фінансових можливостей для самостійного вирішення виникаючих в даній сфері;

- неефективна інформаційна взаємодія між державними та місцевими структурами управління, недостатня узгодженість робіт по впровадженню інформаційних систем і технологій в систему державного і місцевого управління, установ і відомств і, як результат, невисокий рівень інтеграції існуючих систем інформаційної підтримки управлінських рішень;

- недостатній розвиток сучасного інформаційного середовища для взаємодії адміністрації з населенням;

- відсутність нових підходів до забезпечення інформаційної безпеки у зв'язку з інтенсивним впровадженням і розвитком інформаційно-комунікаційних технологій;

- недостатній рівень фінансування місцевих програм інформатизації, який обумовлений низьким рівнем готовності вкладати кошти місцевого бюджету в розвиток інформаційних систем; як наслідок пріоритет віддається рішенням більш нагальних завдань, пов'язаних з безпосередніми потребами населення – такими як послуги ЖКГ, будівництво доріг та ін.

Діяльність у сфері застосування інформаційно-комунікаційних технологій в умовах цифровізації в Україні характеризується рядом проблем на державному рівні. Їх можна класифікувати наступним чином: методологічні, інформаційні, технологічні та фінансові.

Методологічні виклики включають у себе аспекти, пов'язані з методичною підтримкою швидкого розвитку послуг у сфері інформаційно-комунікаційних технологій місцевих органів влади..

Дослідження Інтернет-джерел показало практичну відсутність відповідних методичних матеріалів, хоча вони повинні формуватися випереджальними темпами.

Інформаційні проблеми пов'язані, зокрема, з державною реєстрацією інформаційних ресурсів, форматом і функціями державного органу влади. Діяльність у сфері застосування інформаційно-комунікаційних технологій вимагає змін з урахуванням виконання функцій сховища метаданих про інформаційні ресурси і запаси (архіви). Істотним кроком вперед стала централізація ведення інформаційних систем за стандартною термінологією, формами документів, класифікаторів та систем позначень.

Технологічні проблеми в першу чергу пов'язані зі слабкою задокументованістю технологій, відсутністю опису типових і групових технологічних процесів і операцій, слабким опрацюванням технологічних переходів. Практична відсутність фахівців-технологів призводить до нерозуміння суті інформаційних технологій, підміні цього поняття. А це веде до неузгодженості інформаційних систем, відсутності інформаційної, тимчасової, технологічної та інших видів їх сумісності.

Фінансові труднощі переважно пов'язані з організацією витрат на впровадження інформаційних технологій., необхідністю цільового бюджетування і вдосконалення в цьому напрямку бюджетної класифікації.

Ще один важливий аспект, який повинен враховуватися при діяльності у сфері застосування інформаційно-комунікаційних технологій в умовах цифровізації в Україні – система показників моніторингу результатів. Йдеться саме про практичне впровадження та освоєння, за що повинні нести відповідальність органи публічної влади. Суттєвим моментом має стати гарантійне обслуговування розробниками створюваних систем.

У цілому, в даний час в Україні склалося сприятливе середовище для активного розвитку механізмів цифровізації. По-перше, на державному рівні визначено чіткий курс на зміцнення демократичних інститутів. Держава виділяє значні ресурси для розвитку громадянського суспільства та підтримує різноманітні громадські організації. По-друге, українські громадяни проявляють все більший інтерес до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, включаючи мобільну телефонію та Інтернет; росте число громадян, які активно користуються різними мобільними і Інтернет-проектами з метою захисту своїх прав і свобод, здійснення комунікації з органами влади і суспільно-політичними організаціями. По-третє, державні і приватні програми інформатизації системи суспільних відносин дозволили сформувати відповідну інфраструктуру і створити щільне інформаційно-комунікаційне середовище з високим рівнем поширення мобільних телефонів і персональних комп'ютерів серед населення, комп'ютерної грамотності. Сучасні електронні технології все ширше застосовуються в бізнесі, медицині, освіті, науці, культурі та державному управлінні. Разом з тим, існують значущі труднощі на шляху розвитку цифровізації в сучасній Україні. Перш за все, це стосується процедур взаємодії громадян з органами влади щодо соціально-політичних питань. Механізм електронних звернень і запитань громадян та організацій до владних структур не має широкого поширення через відсутність юридичних гарантій та практичної реалізації, що гарантують повну рівність з електронними аналогами традиційних процедур. Іншою значущою проблемою є питання ідентифікації та аутентифікації учасників інформаційної взаємодії, включаючи його практичне втілення. До цього часу залишається деяка цифрова нерівність між центральним регіоном (Києвом), обласними центрами та малими населеними пунктами. Засвідчено нерівномірне проникнення Інтернету, а якість доступу до цього ресурсу в країні залишається недостатньою. Серед негативних факторів також варто відзначити відсутність ефективних механізмів популяризації цифрових інструментів серед населення. Без широкої інформаційної кампанії,

спрямованої на ознайомлення громадян з можливостями електронних механізмів демократії, важко сформувати довіру до цих інструментів у суспільстві.

Проблеми, що стримують розвиток цифрових технологій в Україні, охоплюють інтереси широких верств населення, мають комплексний характер і не можуть бути вирішені лише на рівні окремих державних органів чи приватних ініціатив. Тому розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та механізмів цифровізації потребує загальнодержавного підходу, із залученням громадських організацій, експертів, органів публічної влади, медіа та приватних компаній. Необхідність змін у законодавстві та бюрократичних процедурах також є суттєвим викликом. Впровадження цифрових технологій вимагає перегляду існуючих норм і процедур, що часто стикається з опором з боку державних службовців, які звикли до традиційних методів роботи. Це може призводити до затримок у впровадженні нових систем та технологій.

Недостатня координація між різними державними органами, а також відсутність чіткої стратегії розвитку цифрових технологій у публічному управлінні також є проблемними аспектами. Без єдиної стратегії та плану дій важко досягти синергії в роботі державних установ та реалізувати комплексні проекти. Таким чином, розвиток цифрових технологій у системі публічного управління України стикається з низкою проблемних аспектів, які потребують комплексного підходу до вирішення. Підвищення рівня інфраструктури, інтеграція інформаційних систем, підвищення цифрової грамотності населення та працівників державних установ, забезпечення кібербезпеки, усунення бюрократичних бар'єрів та розробка чіткої стратегії розвитку є ключовими завданнями, які повинні бути вирішені для успішної реалізації цифрової трансформації в Україні.

РОЗДІЛ 3

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

3.1 Міжнародні тенденції формування стратегії та впровадження сучасних технологій в процеси цифровізації публічного управління

Ідея створення нових форм взаємодії між державою і суспільством через інформаційно-комунікаційні технології не є новою і була висунута ще в 1970-х роках, коли кабельні мережі почали використовуватися для стимулювання громадянської активності. У 1980-ті роки було проведено ряд експериментів з електронним голосуванням та онлайн-обговореннями. Однак лише на початку 2000-х років, із розвитком Інтернету, з'явився значний інтерес до застосування інформаційних технологій у сфері демократичного розвитку.

Одним із піонерів у сфері цифровізації стала Естонія, яка в 2005 році вперше у світі провела місцеві вибори за допомогою електронного голосування. У 2007 році Інтернет-голосування стало широко використовуватися під час виборів до естонського парламенту. Якщо в 2005 році через Інтернет проголосувало лише близько 2% громадян Естонії, то на парламентських виборах 2011 року цей показник зріс до 24% [41].

Наступним прикладом з Естонії є проект «Сьогодні я вирішую» («Täna Otsustan Mina» або «Today I Decide»), ініційований у 2001 році (також існує розширена версія цього проекту — TID+, яка акумулює досвід оригінального проекту). Основною метою TID є створення онлайн-платформи, що надає громадянам можливість відкрито висловлювати свої думки та пропозиції щодо покращення державного управління та законодавчої системи, а також обговорювати нові ініціативи, які впливають на різні сфери життя суспільства. За задумом творців, головним завданням проекту є сприяння більш активній участі громадян у формуванні державної політики та зменшення бар'єрів між суспільством і державою.

Ці ж ідеї стали основою проекту Estonian E-Citizen, в рамках якого були створені два електронних ресурси: Citizen Portal та Information Portal. Цими порталами, які адмініструє Департамент державної інформаційної системи Естонії, забезпечується доступ до електронної держави. Портали інформують громадян про їхні права та обов'язки, а також надають доступ до баз даних, електронних послуг, віртуального офісу та інших корисних ресурсів [13].

Естонська система електронних паспортів та цифровізації є зразковою в Європі. Влада інших держав вивчає досвід даної невеликої держави, яка зуміла в короткий час досягти небачених успіхів. Більшість сервісів, розроблених в Естонії, зараз впроваджуються на рівні Європейського Союзу.

Уважно стежать за успіхами цифровізації в Естонії і в інших країнах Балтії, а саме у Литві та Латвії.

В Україні також пробують, застосувати досвід Естонії. Так, свого часу в Україні в Кабінет Міністрів запросили естонського фахівця Яніку Мірило, яка в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі відповідала за розробку системи електронного уряду [36].

В останні роки в Болгарії спостерігається різка активність неурядових організацій та наукових дослідників в сфері реалізації публічних проектів, створення публічних форумів і проведення наукових конференцій з проблем цифровізації. Метою даної активності є залучення громадян до публічних дискусій, які призводять до появи раціональних ідей про введення цифровізації. Розглянемо деякі з них.

1. Проект «Електронна громадянськість» Стратегічного фонду наукових досліджень при Міністерстві освіти і науки. Даний проект був заснований в 2010 році провідними вченими Болгарського університету, за участю експертів інших болгарських університетів. Внаслідок його реалізації створений і функціонує портал «Віртуальна агора електронної-громадянськості, Інтернет-політики, цифрової демократії і нових форм участі».

2. Проект «Заохочення цифровізації в Болгарії за допомогою кращого досвіду Ісландії» (цивільний проект про Зелену книгу) - реалізований в 2014 році Болгарської асоціацією заохочення громадянської ініціативи у партнерстві з Бургаським вільним університетом та Міжнародним інститутом сучасних медіа (Рейк'явік, Ісландія).

3. Міжнародна конференція «Заохочення цифровізації в Болгарії». Це перший болгарський форум, який присвячений електронній демократії та організований Болгарської асоціацією заохочення громадянської ініціативи.

4. Мережа цифровізації в Болгарії (E-Demokracy.bg), створена в 2015 році як професійна мережа ідейних громадян і експертів в сфері ІТ без державного фінансування [44].

В Ісландії інформаційні технології активно використовуються для широкого обговорення важливих суспільних питань. За останніми даними, 97,8% жителів країни мають доступ до Інтернету.

Одним із найбільш яскравих прикладів є колективне обговорення проекту Конституції Ісландії в соціальних мережах: на вебсайт Конституційної ради надійшло понад 300 офіційних пропозицій та 3600 коментарів. Врахувавши ці відгуки, проект основного закону був представлений парламенту та громадськості [27].

Активність у обговоренні проекту Конституції Ісландії проявили багато громадян, які, здавалося б, не мали прямого відношення до законотворчості чи державного управління. Натомість, представники вищих навчальних закладів та деякі експерти виявилися досить пасивними. Як зазначив один із членів Конституційної ради Ісландії, головний урок цього експерименту полягає в тому, що справжні позитивні результати можна досягти лише тоді, коли органи влади прислухаються до думки громадян.

Інший приклад застосування механізмів цифровізації можна побачити в Новій Зеландії під час перегляду закону про поліцію, що діяв з 1958 року. У 2007 році громадськості була представлена електронна версія нового законопроекту. Завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій було отримано та враховано 234 пропозиції, які лягли в основу нової редакції закону. За словами експертів, участь громадян стала одним з ключових аспектів у процесі розробки цього документа [31].

Функціонування механізмів цифровізації безпосередньо пов'язано з питаннями електронної участі, тобто з використанням інформаційно-

комунікаційних технологій для підвищення ступеня політичної участі шляхом надання громадянам можливості взаємодіяти один з одним, а також з обраними представниками.

За оцінками дослідження ООН «Електронний уряд-2018: Застосування електронного уряду для формування стійкого і гнучкого суспільства» [104], Данія займає перше місце. За результатами незалежної оцінки онлайн-обслуговування, Данія отримала найвищий бал.

З 2016 року в Данії реалізується Стратегія цифровізації на 2016-2020 роки, яка визначає напрямки розвитку проектів цифровізації в державному секторі, а також принципи співпраці з комерційними організаціями та промисловістю. Ця стратегія орієнтована на створення надійної та захищеної цифрової інфраструктури для країни. Окрім того, у Данії цифрова взаємодія між громадянами та державою є обов'язковою, але це не ставить у скрутне становище тих, хто не має можливості користуватися цифровими послугами. Разом з приватним сектором державні установи на місцевому, регіональному та центральному рівнях активно використовують можливості, які надає цифровізація.

У 2018 році Австралія залишилася на другому місці, яке вона зайняла й у 2016 році. Важливо зазначити, що Австралія є лідером у розвитку людського капіталу та входить до топ-10 країн за рівнем онлайн-обслуговування.

Австралійський уряд активно працює над втіленням Програми цифрової трансформації. У листопаді 2016 року була опублікована дорожня карта цифрової трансформації, що визначає ключові цілі цієї програми та фіксує очікувані результати, які регулярно оновлюються відповідно до нових викликів і тенденцій [104].

Південна Корея з 2016 року утримує третє місце, демонструючи значні успіхи в онлайн-обслуговуванні та технологічній інфраструктурі, хоча рівень розвитку людського капіталу в країні дещо нижчий, порівняно з іншими лідерами. Країна має ефективну і прозору взаємодію між державою та громадянами, що позитивно впливає на задоволеність населення та

продуктивність державного управління. З 1995 року Міністерство інформації і зв'язку активно інвестує в розвиток Інтернет-мережі, щоб забезпечити постійне удосконалення державних послуг у контексті технологічних змін [103].

У 2000 році більшість громадян Південної Кореї мали доступ до всесвітньої мережі Інтернет, а деякі політики навіть обзавелися власними інтернет-сторінками. Стрімко з'явилися нові сайти, які моментально заповнювалися політичними дискусіями. Наслідком стало різке збільшення політичної активності в Інтернеті.

Основною віхою у розвитку цифровізації в Південній Кореї стали президентські вибори 2002 року. Перемога Ро Му Хена, за оцінками аналітиків, була значною мірою забезпечена підтримкою Інтернет-спільноти, організованої його прихильниками на сайті www.nosamo.org. Ця онлайн-спільнота налічувала близько 47 тисяч учасників і відіграла важливу роль у мобілізації виборців та формуванні політичних настроїв у країні [44].

Фінляндія демонструє стабільно високі рівні індексів людського капіталу та онлайн-обслуговування при відносно низькому індексі технічної інфраструктури в порівнянні з іншими країнами з високими рейтингами. «Суспільство знань», національна стратегія Фінляндії, спрямована на організацію багатоканального інтерактивного електронного обслуговування, яке пов'язане з сумісністю інформаційних систем, використовуваних державними органами.

Згідно Стратегічної державної програми Фінляндії 2016 року, державні послуги будуть цифровими і орієнтованими на користувача для досягнення бажаного підвищення продуктивності державного управління [90]. Тема цифровізації червоною ниткою проходить через усю державну стратегію.

Революція віртуального світу часто має значний вплив на реальний, як це було під час революції в Тунісі, яка призвела до повалення президента Бен Алі. Його режим створив поліцейську державу та жорстко придушував будь-які протестні акції. Хоча були певні досягнення в економічній сфері, велика

частина громадян Тунісу виступила проти авторитарного курсу. Основним інструментом для протесту став Інтернет, який став майданчиком для організації та мобілізації опозиційно налаштованих громадян. Інформаційні технології дозволили донести правду про події, які влада намагалася приховати. Twitter і Facebook стали платформами для вільного обміну думками, координації протестів та інформування світу про ситуацію в країні [91].

Інтернет часто стає об'єктом цензури та блокувань з боку авторитарних режимів. Наприклад, в Ірані влада неодноразово блокувала доступ до популярної електронної пошти Gmail, подаючи це як "відповідь" на показ фільму Невинність мусульман. Офіційне пояснення полягало в тому, що послуги електронної пошти не відповідають вимогам законодавства Ісламської Республіки. Водночас, іранські державні органи активно працюють над створенням власного аналогу Інтернету, який дозволить контролювати доступ до інформації та зменшити залежність від міжнародних платформ.

Свобода Інтернету зазнає серйозних обмежень у таких країнах, як Китай, Саудівська Аравія та В'єтнам. Однак в Об'єднаних Арабських Еміратах (ОАЕ) ситуація є суперечливою. З одного боку, ОАЕ є одним з лідерів у розвитку електронного уряду і досягли значних результатів у сфері електронного прийняття рішень, маючи 100% результат у рейтингу ООН. Урядовий портал www.government.ae дозволяє громадянам країни ставити питання, висловлювати свою думку з важливих суспільних проблем і брати участь у публічних дискусіях.

З іншого боку, цифровізація в ОАЕ співіснує з авторитарними практиками. Це може здивувати, оскільки країна активно просуває інновації в сфері електронного уряду, водночас держава продовжує здійснювати контроль над всіма аспектами суспільного життя. В ОАЕ має місце втручання влади в діяльність громадян, переслідування та арешти незгодних, а також закриття офісів іноземних організацій. Така контрастна картина ставить під

сумнів реальний рівень політичних свобод в країні, попри досягнення в цифровій сфері [32].

У КНР, як відомо, іноземні соціальні медіа блокуються владою. Тому велику популярність мають китайські соціальні сервіси, наприклад, такі як Weibo і WeChat. Їх унікальність полягає в тому, що за досить короткий термін вони фактично змінили національний медіа-ландшафт.

Саме з WeChat і Weibo пов'язують розвиток громадянської журналістики в КНР, яка представляє собою альтернативу традиційним китайським ЗМІ. Соціальні медіа викликають суспільний резонанс, швидко і різноманітно висвітлюючи ті події, про які практично не говорять в державних ЗМІ. Більш того, соціальні медіа, будучи основним джерелом інформації та платформою для дискусій, поступово витісняють в рейтингах популярності інші нові медіа [30].

У Китаї в даний час соціальні медіа є чи не єдиним інструментом громадського тиску. При нинішній політичній системі китайське суспільство не має можливості контролювати державні інститути на рівні традиційних ЗМІ та нових медіа [84]. Тим часом корупція, зловживання владою, нерівномірний розподіл ресурсів вже викликає чимале невдоволення у населення. І саме соціальні медіа дозволяють громадянам відкрито висловлювати свою думку з тих чи інших питань, полемізувати, надавати інформацію, яка не публікується в традиційних системах масової інформації. Китайський дослідник Ван Кецзін так характеризує цю тенденцію: «Зло живе в темряві, щоб ми не бачили, чим воно займається. Соціальні медіа - це світло, яке ми включаємо, коли хочемо викрити зло» [9].

Цифровізація в Канаді має своєрідні особливості, зокрема в контексті місцевого самоврядування. Хоча в Канаді формально (в тому числі і конституційно) інститут місцевого самоврядування не розглядається як основна форма народовладдя, інтерес до прямих демократичних практик та участі громадян у вирішенні питань місцевого рівня продовжує зростати. Таке

залучення громадян до процесів управління має позитивну динаміку розвитку, особливо в урбанізованих муніципалітетах.

На думку канадських дослідників, форми участі громадян у місцевому самоврядуванні значно розвиненіші в великих містах, де є більш організовані механізми для залучення мешканців до ухвалення рішень. Водночас у менш населених районах, де жителі часто мають прямий контакт з обраними представниками місцевої влади, розвиток прямих демократичних інститутів менш активний. Це пов'язано з тим, що в таких регіонах, як правило, існує більш тісний зв'язок між громадянами та їхніми місцевими владними структурами, що знижує потребу в більш формалізованих формах громадської участі через цифрові технології [95]. Великі темпи розвитку цифровізації відзначаються в Великобританії. Починаючи з 2013 року, уряд даної країни орієнтований на те, щоб зробити доступними електронні сервіси для 17% громадян своєї країни, які залишаються в офф-лайн. Варто зазначити, що близько половини людей, які залишаються офф-лайн (48%), мають потенційний доступ до Інтернету через своїх дітей, знайомих, сусідів чи друзів. Однак вони обирають традиційний спосіб отримання державних послуг, зберігаючи звичні методи і не готові змінювати свої звички, навіть якщо технічно можуть скористатися онлайн-сервісами.

У Великобританії для покращення доступу до державних послуг активно працюють у трьох основних напрямках:

1. Популяризація інтернет-сервісів, щоб більше людей ознайомились з перевагами онлайн-отримання послуг.
2. Збереження традиційних способів надання сервісів, оскільки не всі громадяни готові або здатні використовувати Інтернет.
3. Пристосування інтернет-сервісів до потреб недосвідчених користувачів, щоб навіть ті, хто раніше не користувався мережею, могли звертатися до державних послуг через Інтернет, зважаючи на їхню простоту та доступність.

Це дійсно важлива особливість цифровізації Великобританії — орієнтованість на потреби кожного користувача. Зосередженість на користувачах і їхніх індивідуальних вимогах є ключовим аспектом у розробці інтернет-сервісів, що дозволяє забезпечити ефективну та доступну взаємодію між владою та суспільством. Великобританія прагне не лише розширити доступ до цифрових послуг, але й зробити ці послуги зрозумілими та зручними для всіх громадян, незалежно від їхнього рівня цифрових навичок [97].

Таким чином, реалізація потенціалу інструментів цифровізації вимагає комплексного підходу, який включає розвиток цифрової інфраструктури, підвищення цифрової грамотності населення, забезпечення кібербезпеки та розширення можливостей для участі громадян у політичних процесах через електронні платформи. Тільки за умов ефективної інтеграції цих інструментів у систему державного управління Україна зможе повною мірою реалізувати потенціал цифровізації та створити більш відкриту і прозору систему влади.

Порядок денний ООН до 2030 року ставить перед собою завдання підвищення миру та інклюзивності в суспільстві та відводить важливе місце створенню ефективних, прозорих і інклюзивних інститутів на всіх рівнях [58]. Основна мета полягає в ліквідації бідності, забезпеченні можливостей для процвітання і захисту планети. Зокрема, державні інституції повинні розширювати доступність якісного онлайн-обслуговування, особливо для вразливих груп.

Ключовим фактором прогресу таких інститутів є зміцнення довіри до органів влади, підвищення прозорості та відкритості державного управління. Використання інформаційних та комунікаційних технологій у державному управлінні може ефективно підтримувати інклюзивну реалізацію цілей ООН та забезпечувати необхідні інструменти для політичної інтеграції в економічних, соціальних та екологічних аспектах. ІКТ допомагають усунути "застій" у різних сферах державного управління, сприяючи об'єднанню зусиль для досягнення загальних цілей.

Важливим елементом є надання онлайн-доступу до державної інформації, модернізація інформаційних потоків та процесів прийняття рішень з метою залучення громадськості до процесів прийняття рішень. Ці заходи спрямовані на підвищення прозорості, ефективності та відкритості.

У Доповіді ООН про електронний уряд за 2018 рік розглядаються заходи, що вживаються державами для підвищення прозорості, ефективності, інклюзивності та відкритості через оцінку особливостей державних платформ і їхніх онлайн-обслуговувань [104].

Це сприяє досягненню ключових принципів державного управління, таких як розгорнута інформація на веб-сайтах, доступність засобів зворотного зв'язку та можливість прямого звернення до державних відомств, що підтримує відкритість урядів. Доступ до правової інформації та інформації про державні нормативні акти сприяє підвищенню відкритості та довіри, особливо в питаннях запобігання дискримінації.

У політико-правовій доктрині країн континентальної Європи (Франція, Фінляндія, Нідерланди, Ірландія) під електронної демократією розуміються заходи, спрямовані на розширення політичної участі шляхом надання індивідам можливості зв'язуватися один з одним і з державними службовцями за допомогою нових інформаційних і комунікаційних технологій [100].

За думкою Р. Мур (Ірландія), електронна демократія розуміється як використання електронних мереж для розвитку прямої демократії, спрощення інституту представництва індивідів в органах державної влади, проведення голосування в електронній формі та проведення в режимі «он-лайн» дебатів з метою подальшого прийняття рішень з питань, пов'язаними з державною політикою [94].

У загальному плані для політико-правової доктрини деяких держав є загальнопоширений підхід, відповідно до якого електронна демократія розглядається як засіб участі громадян у справах країни. Цей підхід можна назвати "вузьким", оскільки він розглядає електронну демократію через

призму лише однієї загальної ознаки: розширення участі громадян у процесі ухвалення рішень органами державної влади [81].

Для країн із загальноправовою системою властивий широкий підхід, згідно з яким електронна демократія є більш складним явищем, що відзначається кількома характеристиками: посиленням впливу громадян на державу, зростання ролі громадян в нормотворчості, конфігурацією підходів до державного управління. Ідея взаємодії держави і суспільства через інформаційно-комунікаційні технології виникла ще у 1970-х роках, коли кабельні мережі почали використовуватися для підвищення активності громадян. У 1980-х роках проводилися експерименти з електронним голосуванням та Інтернет-обговореннями, але значний інтерес до використання інформаційних технологій у розвитку демократії з'явився лише на початку 2000-х років. У 2007 році Інтернет-голосування широко впроваджувалося на виборах в естонський парламент. Якщо в 2005 році всього 2% естонських громадян голосували в Інтернеті, то на парламентських виборах 2011 року цей показник збільшився до 24% [41].

Інший приклад з Естонії - це проект «Сьогодні я вирішую» (Täna Otsustan Mina або "Today I Decide" - ТОМ), який був запущений у 2001 році.

Головна мета ТОМ - створення порталу, що дозволяє громадянам відкрито висловлювати свої думки та пропозиції щодо поліпшення державного управління та законодавчої системи, а також обговорювати нові ініціативи. Творці проекту сподіваються, що це сприятиме більш активній участі громадян у формуванні державної політики та зменшенню бар'єрів між суспільством і державою.

Ті ж самі принципи лягли в основу ініціативи Estonian E-Citizen, що включає два цифрових ресурси: Citizen Portal і Information Portal. Управління цими порталами, що входять до складу Департаменту державної інформаційної системи Естонії, розкриває доступ до електронної держави, надаючи громадянам інформацію про їхні права та обов'язки, а також надаючи

можливість використовувати бази даних, отримувати електронні послуги, взаємодіяти з віртуальним офісом тощо [13].

Система електронних паспортів та цифровізації в Естонії служить взірцем для Європи, і інші країни вивчають цей досвід.

Більшість розроблених сервісів в Естонії зараз впроваджуються на рівні Європейського Союзу. Успіхи цифровізації в Естонії та інших країнах Балтії, таких як Литва та Латвія, слідкують уважно. В Україні також намагаються впровадити деякі аспекти естонського досвіду.

Наприклад, естонського фахівця Яніку Мірило, відповідальну за розробку системи електронного уряду, запрошували консультувати у Кабінеті Міністрів України [36].

Останнім часом в Болгарії відзначається інтенсивна активність неурядових організацій та наукових дослідників, які займаються реалізацією публічних проектів та організацією наукових конференцій з цифровізації. Ці ініціативи спрямовані на залучення громадян до публічних дискусій та сприяння розвитку раціональних ідей щодо впровадження цифровізації. Розглянемо деякі з них:

Проект «Електронна громадянськість» Стратегічного фонду наукових досліджень при Міністерстві освіти і науки. Даний проект був заснований в 2010 році провідними вченими Болгарського університету, за участю експертів інших болгарських університетів. Внаслідок його реалізації створений і функціонує портал «Віртуальна агора електронної-громадянськості, Інтернет-політики, цифрової демократії і нових форм участі».

Проект «Заохочення цифровізації в Болгарії за допомогою кращого досвіду Ісландії» (цивільний проект про Зелену книгу) - реалізований в 2014 році Болгарської асоціацією заохочення громадянської ініціативи у партнерстві з Бургаським вільним університетом та Міжнародним інститутом сучасних медіа (Рейк'явік, Ісландія).

Міжнародна конференція «Заохочення цифровізації в Болгарії». Це перший болгарський форум, який присвячений електронній демократії та організований Болгарської асоціацією заохочення громадянської ініціативи.

Мережа цифровізації в Болгарії (E-Demokracy.bg), створена в 2015 році як професійна мережа ідейних громадян і експертів в сфері ІТ без державного фінансування [44].

Ісландія активно використовує інформаційні технології для обговорення важливих суспільних питань. За останніми даними, 97,8% населення країни користується Інтернетом.

Яскравим прикладом орієнтованості на участь громадян у процесах прийняття рішень є колективне обговорення проекту Конституції Ісландії через соціальні мережі. Проект основного закону було розроблено за активної участі громадян, які могли висловлювати свої пропозиції та коментарі. На сайті Конституційної ради було подано понад 300 офіційних пропозицій та отримано близько 3600 коментарів від громадян. Ці відгуки були враховані при доопрацюванні проекту Конституції, що потім був представлений ісландському парламенту та громадськості. Такий підхід не лише забезпечив прозорість процесу, а й дав можливість громадянам безпосередньо впливати на формування основного закону країни, що є важливим аспектом демократичного управління [27].

Багато громадян, які, здавалося б, мають далекі відносини до законодавства та управління державою, виявили активність у обговоренні проекту конституції. У той час як представники вищих навчальних закладів та окремі експерти проявили велику пасивність. За словами одного з представників Конституційної ради Ісландії, головний урок експерименту полягає в тому, що дійсно позитивні результати можливі лише тоді, коли владні органи слухають думку громадськості.

Ще один випадок впровадження інструментів цифровізації можна спостерігати в Новій Зеландії під час перегляду Закону про поліцію, який був чинним з 1958 року.

У 2007 році громадськості було представлено електронне втілення нового законопроекту. Як результат цього експерименту, за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, було зібрано та враховано 234 пропозиції, які лягли в основу нового документа.

Експерти вважають, що участь громадян стала ключовим аспектом у формуванні цього закону [31].

Механізми цифровізації тісно пов'язані з концепцією електронної участі, що передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій для збільшення рівня політичної участі, забезпечуючи громадянам можливість взаємодії як між собою, так і з обраними представниками. Згідно з оцінками звіту ООН «Електронний уряд-2018: Застосування електронного уряду для формування стійкого і гнучкого суспільства» [104], Данія є лідером в цій галузі.

За результатами незалежної оцінки онлайн-обслуговування, Данія отримала найвищі бали. Починаючи з 2016 року, в Данії впроваджується Стратегія цифровізації на 2016-2020 роки, яка визначає напрямки проектів з цифровізації державного сектору та встановлює вектор взаємодії з комерційними організаціями та промисловістю. Ця стратегія спрямована на створення основ для надійної та захищеної цифровізації в Данії.

Пов'язана з цим цифрова взаємодія громадян з державою визнається обов'язковою, при цьому не шкодить тим, хто не може користуватися цифровими послугами [88].

На другому місці за результатами дослідження знаходиться Австралія, яка залишається на цьому місці вже з 2016 року. Австралія є однією з провідних країн у розвитку людського капіталу та входить до десятки лідерів за рівнем онлайн-обслуговування. Уряд активно працює над реалізацією Програми цифрової трансформації, яка була ініційована для покращення надання державних послуг за допомогою сучасних технологій. Одним з ключових документів цієї програми є Дорожня карта цифрової трансформації, опублікована в листопаді 2016 року. Цей документ визначає основні цілі

програми та очікувані результати, які регулярно переглядаються та оновлюються відповідно до нових технологічних викликів і потреб суспільства [104].

Південна Корея утримує третє місце з 2016 року, демонструючи високі досягнення в сферах онлайн-обслуговування та технологічної інфраструктури. Однак рівень розвитку людського капіталу в країні дещо поступається іншим лідерам. У Південній Кореї забезпечена зручна, ефективна та прозора взаємодія між державою та громадянами, що сприяє високій задоволеності населення та підвищенню продуктивності державного управління. Крім того, ці процеси постійно вдосконалюються, щоб краще відповідати на стрімкі технологічні зміни та нові виклики цифрової ери.

З 1995 року Міністерство інформації і зв'язку даної держави задіяло значні ресурси для розвитку мережі Інтернет [103]. У 2000 році більшість громадян Південної Кореї мали доступ до всесвітньої мережі Інтернет, а деякі політики навіть обзавелися власними інтернет-сторінками. Стрімко з'явилися нові сайти, які миттєво заповнювалися політичними дискусіями. Наслідком стало різке збільшення політичної активності в Інтернеті. Основним моментом у розвитку цифровізації в Південній Кореї стали президентські вибори 2002 року: на думку аналітиків, перемога Ро Му Хена в значній мірі обумовлена підтримкою Інтернет-спільноти, яка була організована прихильниками кандидата на сайті www.nosamo.org і нараховувала близько 47 тис. учасників [44].

Фінляндія виявляє стабільно високі рівні індексів людського капіталу та онлайн-обслуговування, при цьому маючи відносно низький індекс технічної інфраструктури порівняно з іншими країнами, що мають високі рейтинги. "Суспільство знань", що є національною стратегією Фінляндії, націлене на впорядкування багатоканального та інтерактивного електронного обслуговування, яке взаємодіє з сумісністю інформаційних системою Згідно Стратегічної державної програми Фінляндії 2016 року, державні послуги

будуть цифровими і орієнтованими на користувача для досягнення бажаного підвищення продуктивності державного управління [90].

Тема цифровізації червоною ниткою проходить через усю державну стратегію. Революція в Тунісі є яскравим прикладом того, як Інтернет може впливати на реальний політичний процес. Протести, які призвели до повалення президента Бен Алі, були організовані через онлайн-платформи, зокрема Facebook та Twitter. Інтернет став основним майданчиком для обміну інформацією та координації дій опозиційно налаштованих громадян, що дозволило донести до світу правду про події, які ретельно приховувала влада. Цифрові технології допомогли обійти цензуру та зібрати підтримку на міжнародному рівні, ставши потужним інструментом у боротьбі проти авторитарного режиму.

Так, Twitter і Facebook стали майданчиками для вільного обміну думками та координації протестного руху [91].

Інтернет часто стає об'єктом цензури в авторитарних країнах. Так, влада Ірану неодноразово блокувала доступ до Gmail, аргументуючи це тим, що послуги електронної пошти не відповідають законодавству Ісламської Республіки. Така міра була вжита, зокрема, після показу фільму Невинність мусульман. Крім того, Іран активно працює над розробкою власного аналога Інтернету, щоб зменшити залежність від міжнародних мереж.

Свобода Інтернету також обмежена в таких країнах, як Китай, Саудівська Аравія та В'єтнам, де держави здійснюють жорсткий контроль над цифровими технологіями та інформацією. У Об'єднаних Арабських Еміратах (ОАЕ) ситуація є суперечливою. З одного боку, країна є лідером у розвитку електронного уряду, зокрема має високі показники за електронним прийняттям рішень (100% за рейтингом ООН). Офіційний сайт уряду www.government.ae надає громадянам можливість ставити питання, висловлювати думки щодо важливих суспільних питань та брати участь у дискусіях. З іншого боку, в ОАЕ, як і в багатьох авторитарних режимах, існує

суттєвий контроль за суспільною активністю, що обмежує свободу вираження думок в інших сферах.

З іншого боку, механізми цифровізації в ОАЕ благополучно уживаються з авторитарними тенденціями, тем, що використовуються державними органами. Представляється дивним чути про досягнення в галузі цифровізації та одночасно про втручання держави в усі сфери суспільного життя, переслідування і арешти незгодних, закриття офісів зарубіжних організацій [32].

У КНР, як відомо, іноземні соціальні медіа блокуються владою. Тому велику популярність мають китайські соціальні сервіси, наприклад, такі як Weibo і WeChat. Їх унікальність полягає в тому, що за досить короткий термін вони фактично змінили національний медіа-ландшафт. Саме з WeChat і Weibo пов'язують розвиток громадянської журналістики в КНР, яка представляє собою альтернативу традиційним китайським ЗМІ. Соціальні медіа викликають суспільний резонанс, швидко і різноманітно висвітлюючи ті події, про які практично не говорять в державних ЗМІ. Більш того, соціальні медіа, будучи основним джерелом інформації та платформою для дискусій, поступово витісняють в рейтингах популярності інші нові медіа [30].

У Китаї в даний час соціальні медіа є чи не єдиним інструментом громадського тиску. При нинішній політичній системі китайське суспільство не має можливості контролювати державні інститути на рівні традиційних ЗМІ та нових медіа [84].

Тим часом корупція, зловживання владою, нерівномірний розподіл ресурсів вже викликає чимале невдоволення у населення. Точно соціальні мережі надають можливість громадянам відкрито висловлювати свої погляди на різноманітні питання, участь в полеміці та обміні інформацією, яка не публікується в традиційних системах інформування масової інформації. Китайський дослідник Ван Кецзін так характеризує цю тенденцію: «Зло живе в темряві, щоб ми не бачили, чим воно займається. Соціальні медіа – це світло, яке ми включаємо, коли хочемо викрити зло» [9].

Розглянемо стан цифровізації в Канаді. Є думка, що інститут місцевого самоврядування в Канаді формально (в тому числі конституційно) не визнається формою народовладдя, і відповідне його сприйняття є принаймні неявний інтерес до форм прямої демократії та участі населення у вирішенні питань місцевого значення існує, і самі ці форми проявляють позитивну динаміку розвитку, на думку канадських дослідників. Розвиток форм участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування в Канаді, згідно з їхнім висновком, більше помітний у великих, урбанізованих муніципалітетах, ніж у невеликих муніципальних утвореннях, де мешканці мають прямий доступ до обраних представників або міського голови.

Велика активність в розвитку цифровізації спостерігається в Великобританії, де з 2013 року уряд прагне забезпечити доступність електронних сервісів для 17% громадян, які залишаються офлайн. Важливим аспектом цієї програми є збереження традиційних шляхів надання послуг, а також адаптація інтернет-сервісів для тих, хто раніше не користувався мережею Інтернет. Великобританія визначається своєю орієнтацією на кожного користувача, спробуючи зрозуміти його потреби та забезпечити ефективну взаємодію влади і суспільства.

Розвиток цифровізації в сучасних державах супроводжується правовим регулюванням. В окремих державах приймаються закони про електронний уряд, які мають комплексний предмет правового регулювання.

Цими законами визначаються обов'язки органів виконавчої влади у сфері електронного надання публічних послуг, встановлюється порядок взаємодії між ними щодо цього процесу, а також регулюються правові аспекти забезпечення інформаційної відкритості виконавчих органів. Крім того, цими законами визначаються права громадян на отримання інформації про діяльність органів виконавчої влади та їхні права на користування інформаційно-комунікаційними технологіями.

Закони про електронний уряд прийняті в США (Акт про електронний уряд 2002 року [102]), Австрії (Акт про електронний уряд 2004 року [93]), Італії (Кодекс електронного уряду 2006 року [89]).

Акт США передбачає створення виконавчих органів, відповідальних за розвиток електронного уряду, визначає їх повноваження. В Акті містяться вимоги в сфері відкритості інформації, інформаційної безпеки, конфіденційності та захисту інформації.

В Австрії Актом про електронний уряд 2004 року регулюються, перш за все, відносини, пов'язані з присвоєнням індивідам ідентифікаційних номерів. Система таких номерів є організаційною основою електронного уряду в Австрії, оскільки від наявності ідентифікаційного номера та «карти громадянина» залежить надання публічних послуг виконавчими органами.

Акт Австрії про електронний уряд 2004 року називає «карту громадянина» як спосіб ідентифікації громадян і документа, що дозволяє отримувати публічні послуги. «Карта громадянина» існує для ідентифікації особи, яка звертається до виконавчих органів, а також для перевірки достовірності звернення, поданого в електронній формі [32].

Перевірка відповідності особистості фізичної особи певної «картки громадянина» здійснюється спеціальним реєстраційним органом, який, досліджуючи електронний підпис фізичної особи, підтверджує, що саме ця карта з певним ідентифікаційним номером була видана саме цієї фізичній особі. Кодекс Італії про електронний уряд 2006 року, який в політико-правовій доктрині іноді називають «цифровою конституцією» даної держави, встановлює порядок функціонування єдиної державної системи електронної взаємодії та співпраці державних органів. Дана система об'єднує всі державні органи Італії, і ті, які знаходяться на її території, так і ті, що знаходяться за кордоном. кодексом встановлюється порядок обміну інформацією за допомогою даної системи. У Кодексі містяться права індивідів на доступ до інформації, послуг та інформаційно-комунікаційних технологій. Визначаються вимоги порядку і якості надання публічних послуг.

На сьогоднішній день практично кожен державний діяч вважає, що основною цінністю демократії є забезпечення влади більшості. Електронна демократія не заперечує це положення, хоча активно розширює і деталізує його. Мабуть, основні питання, які постають перед сучасною демократією, це - наскільки великі похибки мають сучасні демократичні процедури, чи забезпечується реальна влада більшості, і якщо забезпечується, то якими способами? Електронна демократія пропонує на дані питання свої відповіді, які є наслідком реалізованої в кожній конкретній державі концепції цифровізації.

Існують дві крайні позиції з даного питання. Згідно з першою позицією електронна демократія є новим дистанційним способом взаємодії між громадянами і державними органами з приводу надання державних і муніципальних послуг (в рамках даної концепції поняття «електронна демократія» має певне свою схожість з поняттям «електронний уряд»).

Згідно другій позиції, електронна демократія є прямим способом здійснення влади народом (так звана «пряма демократія») шляхом дистанційного електронного голосування. Держава при цьому стає виконавцем рішень народу, а отже, його правове становище, правовий статус, конституційно-правовий принцип поділу влади і інші основоположні конституційні ідеї ставляться під сумнів. Відзначимо, що саме в рамках другої позиції затверджується теза про те, що електронна демократія дозволить реалізувати «пряму демократію» в будь-яких державах [19].

Залежно від обраного підходу виникають різні правові проблеми, що стосуються як прямої невідповідності чинному законодавству окремих положень обраної концепції цифровізації, так і невідповідності непрямой, тобто випадків, коли виконання правового акта не може повністю відповідати його змісту (з'являються відмінності між правовим актом і порядком його застосування). Це стосується правової невизначеності нормативного акта, порядку реалізації окремих положень концепції цифровізації, технологічної неможливості забезпечити дотримання всіх вимог концепції, проблеми

безпеки інформації, соціальних проблем тощо. У чистому вигляді ці концепції зазвичай не використовуються, оскільки фактично будь-які нові дистанційні способи взаємодії між державою та громадянами поступово набувають дорадчі риси.

Говорити про переваги двох основних концепцій не має сенсу, оскільки, як було зазначено, в чистому вигляді вони на практиці не застосовуються, а використовуються лише їх окремі елементи. Мова скоріше йде і повинна йти про теорію питання, тобто про ті можливості, які електронна демократія та електронне голосування в своїх різних формах зможуть надати в разі їх належної реалізації.

Проте перед Урядом будь-якої держави постає питання: чи впливає електронна демократія на конституційні обов'язки тих чи інших посадових осіб? На нього немає однозначної відповіді. З'являється чи конституційний обов'язок у посадових осіб вжити всіх заходів для реалізації рішення, прийнятого в рамках будь-якого проекту цифровізації, і взагалі чи може вона з'являтися? Чи необхідні для цього принципові конституційні зміни або це вже закладено в конституційній нормі, яка визначає народ джерелом влади і єдиним володарем (носієм) суверенітету? На ці гострі питання кожна держава повинна знаходити відповідь самостійно. І це не дивлячись на всі існуючі міжнародні рекомендації, які розглядають даний аспект. Таким чином, практики ефективного співробітництва між громадянами і державою, підсумком якого є прийняття юридично значущого документа (рішення), не спостерігається [41].

У рекомендаціях Ради Європи ще в 2009 році, намагаючись дати адекватну відповідь різним утопічним концепціям «прямій» електронній (інтернет) демократії, вказується, що електронна демократія повинна бути підмогою демократичним процесам, повинна сприяти зміцненню демократичних тенденцій, прозорості та легітимності державного управління. При цьому управлінська роль держави не повинна заперечуватися чи піддаватися сумніву [86].

Електронна демократія не може замінювати традиційні демократичні інститути, вона може сприяти їх модернізації, актуалізації, може і повинна пропонувати нові форми здійснення народом своєї влади в рамках діючої конституції за умови існування традиційних демократичних інститутів.

Політична риторика в галузі цифровізації повинна ґрунтуватися на розумінні конституційної основи цифровізації. Політичний інтерес і конституційна доцільність повинні знаходити відповідність між собою.

3.2 Рекомендації по вирішенню проблем реалізації стратегії в Україні

Відповідно до статті 5 Конституції України, народ є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в країні. Влада народу реалізується безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [50].

У практиці, однак, посадовці використовують надану народом владу на свій власний розсуд. Цю ситуацію можна змінити, створивши можливість для громадян впливати на важливі рішення. Зараз існують як прості, так і складні інструменти, зокрема механізм цифровізації..

Електронну демократію в Україні почали обговорювати наприкінці 90-х років минулого століття. У початковому періоді 2000-х були прийняті кілька законів, які легли в основу її подальшого розвитку.

Відзначимо, що в Програмі діяльності Кабінету Міністрів України є розділ "Розбудова інформаційного суспільства", який визначає пріоритети, такі як впровадження систем електронного документообігу та цифрового підпису, інтеграція інформаційних ресурсів державних органів, забезпечення відкритості інформації та розширення послуг за допомогою електронних засобів та Інтернету, покращення ефективності Національної програми інформатизації, розроблення проекту Державної цільової програми з впровадження програмного забезпечення з відкритим кодом, створення та вдосконалення нормативно-правової бази в сфері інформатизації, гармонізація стандартів ЄС для ІТ-продукції та ІТ-послуг.[25].

Групу законодавчих актів, що регулюють інформаційне забезпечення цифровізації в Україні, складають такі документи:

- Закон України «Про інформацію», який регулює відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації [67];

- Закон України «Про захист в інформаційно-телекомунікаційних системах», який регулює відносини у сфері захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах [65];

- Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації», який визначає загальні принципи державної політики у сфері інформатизації [68];

- Закон України «Про Національну програму інформатизації», який визначає загальні засади формування, виконання та коригування Національної програми інформатизації [70];

- Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг», який встановлює основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів [61];

- Закон України «Про електронний цифровий підпис», який визначає правовий статус електронного цифрового підпису та регулює відносини, що виникають при використанні електронного цифрового підпису [62];

- Закон «Про електронні довірчі послуги», який визначає правові та організаційні засади надання електронних довірчих послуг, у тому числі транскордонних, права та обов'язки суб'єктів правових відносин у сфері електронних довірчих послуг, порядок здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг, а також правові та організаційні засади здійснення електронної ідентифікації» [60].

У 2013 році розпорядженням Кабінету Міністрів України схвалена «Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні» [73].

На сьогодні основні напрямки інформаційного забезпечення цифровізації окреслюють такі нормативно-правові акти:

- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», який визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу та відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування [69];

- Розпорядження Кабінету Міністрів України 2010 року «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні:», у якому розвиток електронного урядування визначено одним з першочергових пріоритетів реформування системи державного управління [71];

- Розпорядження Кабінету Міністрів України 2016 року «Про затвердження плану дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2016-2018 роках, яке має на меті принципово змінити підходи до формування та реалізації державної політики в частині забезпечення відкритості та прозорості прийняття рішень, їх відповідності очікуванням громадян [63];

- Розпорядження Кабінету Міністрів України 2016 року «Про затвердження Концепції розвитку цифровізації в Україні та плану заходів щодо її реалізації» [71].

Сьогодні, у багатьох муніципальних утвореннях в Україні, завдяки заходам, проведеним в рамках адміністративної реформи, успішно діють складові інфраструктури електронних урядів. Серед них варто відзначити реєстр муніципальних послуг, центри громадського доступу до інформації органів влади і державних електронних послуг, багатофункціональні центри надання послуг, а також технічні засоби для організації електронної міжвідомчої взаємодії.

Введено системи електронного документообігу, та активно функціонують відділи інформаційних технологій і захисту інформації. Багато інших завдань, пов'язаних із формуванням сучасної базової інформаційно-технологічної інфраструктури муніципальних утворень, було успішно

вирішено. Офіційні сайти органів місцевого самоврядування, де розміщується різноманітна інформація, також допомагають забезпечувати ефективну комунікацію між суспільством і владою.

Важливі переваги впровадження цифровізації, доступні для кожного українця, включають:

1. Розширення можливостей громадян брати участь у прийнятті рішень та управлінні країною.

2. Поліпшення комунікації між суспільством та органами влади.

3. Збільшення прозорості діяльності органів влади завдяки використанню сучасних технологій для доступу до інформації.

4. Підвищення оперативності та зручності доступу до державних послуг з будь-якого місця та у будь-який час.

5. Зменшення впливу особистих якостей чиновників на прийняття рішень.

Зменшення кількості чиновників та, в довгостроковій перспективі, повна перебудова бюрократичного апарату та заміна механізмів державного управління.

Згідно з експертами, впровадження цифровізації – це довготривалий та складний процес. На жаль, на сучасному етапі українське суспільство не має достатнього рівня обізнаності та компетентності, щоб повністю використовувати переваги інструментів цифровізації. За офіційними даними, 79% українців не мають чіткого уявлення про те, що таке «електронна демократія».

Вкрай непростим процесом є процес втілення е-демократії на теренах сучасного законодавства в Україні, однак держава дотримується основного принципу впровадження новітньої форми взаємовідносин держави і народу – спочатку створення відповідного правового поля, а потім використання методів та інструментів е- демократії.

Електронна демократія відкриває значні можливості для посилення участі громадян у політичному житті, підвищення прозорості влади та

вдосконалення державного управління. В Україні вже зроблені перші кроки на шляху до впровадження цифрових інструментів для взаємодії між державою та суспільством, однак їхній потенціал ще не реалізовано повністю. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити низку проблем та впровадити стратегії, спрямовані на максимізацію ефективності використання інструментів цифровізації.

Одним із ключових шляхів реалізації потенціалу цифровізації є подальший розвиток електронних петицій та консультацій. Платформи, які дозволяють громадянам подавати петиції або брати участь у державних обговореннях, вже працюють в Україні, однак їхнє використання потребує розширення. Необхідно спростити процедуру подання петицій, зменшити кількість підписів, необхідних для їхнього розгляду, та збільшити увагу до пропозицій, поданих через такі платформи. Це дозволить залучити ширший спектр громадян до участі в управлінні державою та підвищить довіру до державних інституцій.

Важливу роль у розвитку цифровізації також відіграє підвищення цифрової грамотності серед населення. Без належних знань та навичок громадяни не можуть повноцінно використовувати інструменти цифровізації. Освітні ініціативи, спрямовані на навчання основам цифрової грамотності, мають стати пріоритетом. Особливо це стосується сільських регіонів та старшого покоління, яке часто відчуває складнощі у використанні сучасних технологій. Такі освітні програми можуть бути впроваджені на місцевому рівні за підтримки держави або через громадські організації, що сприятиме підвищенню рівня залучення громадян до демократичних процесів.

Наступним важливим напрямом є забезпечення доступу до Інтернету та розвиток цифрової інфраструктури в регіонах. Нерівномірність покриття Інтернетом у різних частинах України є серйозною перешкодою для повноцінної участі громадян у процесах цифровізації. У багатьох сільських районах доступ до цифрових платформ є обмеженим через технічні або фінансові проблеми. Держава повинна сприяти розвитку інфраструктури,

зокрема шляхом інвестицій у розширення мережі Інтернет та забезпечення безкоштовного доступу до державних електронних сервісів.

Крім того, важливо вдосконалити систему електронного урядування, інтегруючи нові технології та покращуючи вже існуючі інструменти. Наприклад, система «Дія», яка надає доступ до багатьох державних послуг онлайн, є важливим етапом у розвитку цифровізації. Однак, її потенціал можна розширити, включивши можливість участі у виборах, голосуванні на референдумах та інших політичних процесах. Це дозволить громадянам не лише отримувати державні послуги, але й безпосередньо впливати на прийняття політичних рішень.

Значну увагу слід приділити кібербезпеці та захисту персональних даних. Зростання залежності від цифрових технологій робить систему цифровізації вразливою до кібератак та інших загроз. Для реалізації потенціалу цифровізації необхідно впроваджувати надійні заходи з кібербезпеки, які забезпечуватимуть захист інформації, збереження конфіденційності особистих даних та безпеку онлайн-транзакцій. Це також підвищить довіру громадян до електронних сервісів та сприятиме їх активнішому використанню.

Ще одним важливим кроком є запровадження механізмів електронного голосування та референдумів. Успішне впровадження такої системи дозволить значно розширити участь громадян у демократичних процесах, особливо тих, хто перебуває за межами країни або має обмежений доступ до виборчих дільниць. Водночас реалізація електронного голосування вимагає високого рівня безпеки, щоб запобігти фальсифікаціям та гарантувати чесність голосувань.

Впровадження нових технологій у публічне управління України є важливим етапом у досягненні ефективності та прозорості державних послуг. Для успішної реалізації стратегії цифровізації необхідно зосередитися на удосконаленні інфраструктури, інтеграції систем, підвищенні цифрової грамотності, забезпеченні кібербезпеки, спрощенні бюрократичних процедур

і залученні фінансування. Лише комплексний підхід до вирішення цих проблем дозволить Україні реалізувати потенціал цифрових технологій у публічному управлінні та створити ефективну, прозору і доступну систему державних послуг для всіх громадян. Створення єдиної платформи для електронного урядування, на якій можна здійснювати обмін даними між державними органами, дозволить покращити взаємодію та знизити витрати. Впровадження єдиних стандартів для електронних послуг також забезпечить їхню сумісність і полегшить доступ до державних сервісів для громадян.

Необхідне підвищення цифрової грамотності як населення, так і державних службовців. Розробка навчальних програм для громадян сприятиме їхній обізнаності в питаннях користування електронними послугами. Окрім цього, підготовка фахівців державних установ до роботи з новими технологіями є ключовою для успішного впровадження цифровізації.

Важливим напрямом є спрощення бюрократичних процедур. Оцінка існуючих адміністративних процесів і виявлення можливостей для їх спрощення можуть значно полегшити доступ громадян до державних послуг. Запровадження електронних форм для отримання дозволів та ліцензій також сприятиме зменшенню бюрократичних бар'єрів.

Також важливим, є забезпечення достатнього фінансування цифровізації. Для реалізації програм цифровізації Україні необхідно залучати інвестиції, як з державного бюджету, так і з приватного сектору. Програми партнерства з приватними компаніями, а також залучення міжнародних фондів можуть стати ефективними механізмами для фінансування проектів у сфері цифровізації.

3.3. Основні напрями впровадження нових технологій в публічне управління в Україні

Широке використання інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності людини суттєво впливає на світовий розвиток і

створює необхідні передумови для значущих економічних і соціальних трансформацій, сприяє формуванню передового суспільства.

Один із ключових елементів становлення інформаційного суспільства - це використання інструментів цифровізації, що означає ефективну взаємодію між органами державного управління, громадянами та бізнесом через послуги, базовані на інформаційно-комунікаційних технологіях (ІКТ).

Основною метою використання ІКТ у діяльності органів влади є підвищення ефективності державного управління шляхом створення єдиної інформаційно-технологічної інфраструктури. Ця інфраструктура включає державні інформаційні системи і ресурси для їх функціонування та взаємодії між собою, населенням і організаціями при наданні державних послуг.

В Україні існують нормативно-правові документи, які регулюють інформаційне забезпечення органів влади, зокрема, реалізацію Національної програми інформатизації. Ці документи включають законодавчі акти, укази Президента та постанови Кабінету Міністрів України.

У сучасній Україні проходять демократичні перетворення, і ключовим аспектом їх виконання є держава, представлена органами влади. Однак становлення сильного громадянського суспільства у країні відбувається повільно. Таким чином, важливим завданням є пошук та впровадження механізмів, які сприятимуть активізації громадян у суспільно-політичному житті країни.

Державне агентство з питань електронного врядування України виступає центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері інформатизації. За їхніми даними, в 90% обласних державних адміністраціях існують відділи, що займаються питаннями комп'ютеризації.

Важливо відзначити, що регіональні інформаційні системи слід створювати з урахуванням необхідності автоматизації функцій, які законодавство України відносить до регіональних і муніципальних повноважень. Слід уникати дублювання функцій у цих системах.

У зусиллях розвитку галузі інформатизації та електронного урядування, під час надання державних послуг у електронному форматі, підвищення якості обслуговування досягається завдяки дистанційній взаємодії з заявником, спрощенню переліку обов'язкових документів, використанню міжвідомчої взаємодії та скороченню термінів надання послуг, що також покращує зручність отримання їх заявниками.

Органи влади рекомендується надавати можливість заявникам:

- звертатися за отриманням державних послуг і повідомлень через різні інтерфейси, включаючи інформаційні електронні портали;
- проводити електронні платежі для отримання.

Рекомендується впровадити обмін інформацією щодо якості державних та муніципальних послуг між автоматизованими інформаційними системами та інформаційно-аналітичною системою моніторингу якості послуг. Також слід передавати інформацію про ці послуги з їх автоматизованих інформаційних систем в національні системи моніторингу якості послуг.

Для органів влади та організацій, які надають державні та муніципальні послуги, важливо:

- розробити та вдосконалити інформаційні системи для автоматизації надання послуг і контрольно-наглядових функцій, включаючи внутрішні та зовнішні процеси;
- оптимізувати процедури надання пріоритетних послуг в електронному форматі, зокрема, у сфері контрольно-наглядових функцій.

В регіонах країни рекомендується призначити відповідального за регіональну інформатизацію та оптимізацію надання державних і муніципальних послуг на одного з заступників вищої посадової особи регіону або на заступників керівника вищого виконавчого органу державної влади регіону. Такий підхід дозволяє забезпечити централізовану відповідальність за процеси цифровізації та підвищення ефективності державних послуг на місцевому рівні, що сприяє більш швидкому та узгодженому впровадженню змін в системі управління.

Для органів місцевої влади рекомендується розробити та затвердити плани переходу на використання продуктів і послуг вітчизняних Інтернет-компаній, а також впроваджувати освітні та культурні програми на їх основі.

Для забезпечення спільної роботи інформаційних систем органів влади рекомендується створити регіональну систему нормативно-довідкової інформації та регіональний реєстр технічних специфікацій. Регіональну систему нормативно-довідкової інформації слід створювати, враховуючи необхідність інтеграції та семантичної сумісності даних, що використовуються в муніципальних інформаційних системах та при міжвідомчій взаємодії. Враховуючи основні труднощі, пов'язані з використанням інформаційних технологій у розвитку цифровізації, важливо, щоб органи публічної влади при впровадженні інформаційно-аналітичної системи фокусувались на таких напрямках:

- Розробка і прийняття програм інформатизації, які враховують сучасні вимоги до електронних ресурсів та сервісів.
- Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у муніципальне управління.
- Забезпечення підготовки кадрів, розробка і впровадження адаптивних навчальних курсів для підготовки та перепідготовки співробітників адміністрації та населення з питань інформатизації.
- Загалом, для поступового та ефективного розвитку інформаційних технологій у сфері цифровізації в органах публічної влади слід передбачити:
- Науково-методологічне забезпечення, включаючи дослідження соціально-економічних і політичних проблем розвитку суспільства та інформаційних технологій.
- Розробку наукових основ і дослідження управлінських аспектів застосування інформаційних технологій в органах місцевої влади.

- Розробку та розвиток методів і засобів контролю, планування, оцінки і прогнозування розвитку інформаційних технологій та інформатизації.
- Організацію наукових досліджень і розробок в сфері використання інформаційних технологій у державному управлінні в Україні.

Іноземний досвід свідчить, що значний розвиток інститутів демократії безпосередньо пов'язаний із широким застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Це досягається завдяки розширенню можливостей громадян у суспільно-політичній діяльності. Зокрема, двостороння електронна взаємодія громадян з органами влади сприяє значному зниженню часових, транспортних та інших матеріальних витрат громадян.

Як вже було досліджено у розділу 1, мета цифровізації - підвищення суспільно-політичної активності громадян за рахунок розширення можливостей для ефективної взаємодії громадян, органів влади, громадських організацій, бізнес-структур і інших суб'єктів в процесі здійснення суспільно-політичної та господарської діяльності.

Тобто для реалізації потенціалу інструментів цифровізації в Україні, треба передбачати інтеграцію відразу декількох інформаційних підсистем:

- е-системи звернення громадян;
- системи електронного уряду (ЕУ);
- е-ініціативи;
- е-голосування;
- е-обговорення нормативних правових актів (НПА);
- е-системи управління адміністративним центром і ін.

Таким чином можна побудувати модель системи «Електронна демократія» (табл. 3.1)

Таблиця 3.1 – Модель системи «Електронна демократія»

Елементи	Структура
Відкритий бюджет	• Прозора структура бюджету, механізмів формування та змін бюджету

Елементи	Структура
	• Е-моніторинг виконання бюджету з прив'язкою до завдань державних програм • Е-контроль у сфері державних закупівель • Публічна аналітика і звітність по закупкам • Інше
Зручні державні послуги	• Послуги в сфері оподаткування • Послуги у сфері охорони здоров'я • Послуги в сфері ліцензування та реєстрації • Послуги у сфері освіти і культури • Послуги у сфері обліку та обігу нерухомого майна • Послуги у сфері соціального захисту населення • Інше
Електронний документообіг	• Е-звернення громадян, документи, петиції • Особистий кабінет громадянина • Державна пошта • Інше
Кадрова ефективність	• Відкриті і обговорювані критерії ефективності роботи державних службовців • Участь населення в оцінці роботи державних службовців • Єдиний портал кадрів • Інше

Джерело: сформовано автором на основі джерела [82]

Основними принципами роботи системи «Електронна демократія» мають бути:

- забезпечення високого рівня прозорості діяльності місцевої влади і вільний обмін інформацією між нею і суспільством на основі стандарту інформаційної відкритості;
- забезпечення активної участі суспільства в підготовці, реалізації рішень і оцінки ефективності роботи органів влади;
- підвищення якості та доступності державних послуг;
- розвиток громадянської відповідальності, ефективної взаємодії і контролю суспільства.

Результат впровадження системи «Електронна демократія» - оптимізація механізму державного управління і скорочення бюджетних витрат (табл.3.2)

Таблиця 3.2 – Можливості системи «Електронна демократія»

Учасники	Можливості
Уряд	• Формування суспільно значущих пріоритетів діяльності держави • Підвищення ефективності управління • Покращення сприйняття суспільством рішень Уряду
Державні службовці	• Створення прозорої та ефективної системи мотивації і професійного розвитку • Забезпечення чіткості завдань для службовців і об'єктивності оцінки їх діяльності • Покращення репутації і підвищення престижу державних службовців в очах суспільства
Бізнес - структури	• Покращення конкурентного середовища, умов ведення бізнесу • Покращення якості державного регулювання галузі • Забезпечення прозорості та формування механізмів боротьби з корупцією
Професійні суспільства	• Надання зворотного зв'язку з державними органами • Внесення пропозицій щодо підвищення ефективності діяльності органів Уряду
Громадськість	• Підвищення якості та доступності державних послуг, в т.ч. в електронному вигляді • Можливість оцінки громадянського контролю і якості державного управління та діяльності державних і муніципальних службовців • Можливість підтримувати зворотний зв'язок і вносити пропозиції

Джерело: сформовано автором на основі джерела [60]

Тобто виконується основне призначення цифровізації - ефективний діалог держави і суспільства.

При цьому ефективними інструментами взаємодії в даному контексті будуть:

- перебування громадян в постійній комунікації з органами влади і громадський контроль за діяльністю органів влади;
- планування та реалізація громадських ініціатив, колективне обговорення в режимі on-line.

Впровадження системи «Електронна демократія» дозволяє сформувати:

- 1) новий механізм реалізації суспільно-політичних технологій;
- 2) новий механізм адміністрування звернень громадян (відкрита діяльність).

Сьогодні електронний уряд використовує інформаційні технології, щоб зробити уряд більш ефективним. Електронна демократія використовує інформаційні технології, щоб посадових осіб більш підзвітними

громадськості. Впровадження «цифровізації» менш бажано для вже обраних посадових осіб. При цьому велика частина того, що вони роблять, перебуваючи на посаді, - це спробувати збільшити свої шанси на переобрання. Громадськість прагне скорочувати втрати, покращуючи обслуговування, а політики зможуть показати, що платежі платників податків витрачаються більш ефективно. При цьому забезпечення успіху в реалізації цифровізації вимагає узгодження технологічних, економічних, політичних, правових, культурних питань, пов'язаних з електронною демократією. Потенціал електронного уряду в Україні ще неповністю відкритий. У найближчі роки з'являться нові способи використання ІКТ, які підвищать ефективність електронного уряду.

Особливе поле зв'язку між різними державними органами може підвищити ефективність електронного уряду, якщо розробникам вдасться погодитися на загальні стандарти комунікації і обміну інформацією. Крім того, поле безпечної і підзвітної ідентифікації користувача має великий потенціал для підвищення ефективності роботи всієї системи.

При успішному розвитку одного з них можна буде розробити широкий спектр форм, що вимагають безпечної ідентифікації користувача, і в результаті зрушити більшу частину роботи державних службовців в державній адміністрації на окремого користувача публічного сервісу. У той же час підзвітна ідентифікація користувача дозволить державному органу надати громадянам доступ до інформації про нього і стежити за їх власними справами.

Особливу увагу слід приділити підвищенню рівня комп'ютеризації, інтернет-грамотності, особливо серед старших вікових груп, та спрощенню інтерфейсів електронних порталів для забезпечення доступності для всіх громадян. Не менш важливим кроком є створення механізму правового регулювання взаємодії між підписантами звернень і адресатами, що забезпечить ефективну та прозору комунікацію. Такі заходи дозволять більш широким верствам населення залучитися до використання інструментів цифровізації, сприяючи формуванню більш відкритого та підзвітного уряду.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження були науково обґрунтовані шляхи підвищення ефективності цифровізації влади в умовах цифровізації в Україні. Під час аналізу отриманих результатів дослідження можна висунути наступні теоретичні та практичні висновки:

1. Проведений аналіз сутності специфіки цифровізації органів публічної влади засвідчив, що система інформаційного забезпечення відіграє дедалі більшу роль в підвищенні ефективності управлінської діяльності. ІКТ можуть бути лише інструментом в руках кваліфікованих керівників. Цифровізація органів публічної влади є одним з найважливіших елементів системи управління державою. Управлінські функції реалізуються за допомогою взаємодії між індивідами, соціальними групами за допомогою комунікації та обміну інформацією. Інформаційно-комунікативні технології, які стрімко розвиваються в останні роки, грають важливу роль у розвитку управління, створюють передумови не тільки для економічного зростання, але і для підвищення рівня і якості життя населення.

2. Аналіз поняття, змісту та основних інструментів цифровізації показав, що єдиного підходу до визначення поняття «електронна демократія» ще не склалося. Поняття «електронна демократія» складається з двох составних частин: «демократія» і «електронні способи її реалізації», тобто поняття електронна демократія є складним і багатоаспектним. У цілому, під електронної демократією необхідно розуміти форму народовладдя, при якій воля народу в правотворчому і політичному процесах виражається за допомогою інформаційних технологій і яка спрямована на підтримку інститутів громадянського суспільства, а також на значне зниження впливу адміністративно-управлінського фактора в процесі прийняття нормативних правових актів і державно значущих рішень. Істотним надбанням цифровізації

можна визнати зростання ролі кожного громадянина у всіх демократичних процесах, що відбуваються в державі. Зміст цифровізації включає, в першу чергу, різні форми участі громадян в управлінні справами держави за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій і передбачає залучення громадян вже на ранніх стадіях управлінського процесу. В змісті цифровізації присутні партіципаторний та процесуально-демократичний елементи.

3. У роботі були виявлені особливості цифровізації як метода цифровізаційного забезпечення державного управління. Так, електронна демократія складається з наступних базових елементів:

- електронне голосування;
- електронний політичний процес (електронні вибори);
- електронне обговорення законопроектів;
- електронні громадські ініціативи;
- електронний контроль.

При реалізації цифровізації в країні, особливо в Україні, необхідно для початку забезпечити формування політико-правового знання, політичної довіри і політичної участі - взаємозалежних один з одним елементів, що впливають на рівень активності населення в сучасних умовах розвитку цифровізації.

4. Дослідження практики та ефективності застосування інструментів цифровізації в зарубіжних країнах дозволило зробити висновок, що інструменти цифровізації розвиваються нерівномірно в країнах світу. Так, Естонська система електронних паспортів та цифровізації є зразковою в Європі. Влада інших держав вивчає досвід даної невеликої держави, яка зуміла в короткий час досягти небачених успіхів. Більшість сервісів, що були розроблені в Естонії, на даний момент впроваджуються на рівні Європейського Союзу.

Тим часом у Китаї в даний час соціальні медіа є чи не єдиним інструментом громадського тиску. В Об'єднаних Арабських Еміратах (ОАЕ) склалася суперечлива картина: з одного боку, ця країна є одним з лідерів у

розвитку електронного уряду і має великі показники в області електронного прийняття рішень, з іншого боку, механізми цифровізації в ОАЕ благополучно уживаються з авторитарними тенденціями.

Тобто розвиток цифровізації в країнах світу залежить від розвитку просто демократії в країні.

5. Аналіз правового регулювання цифровізації в зарубіжних країнах дозволив зробити висновок, що запорукою прогресу державних інститутів є зміцнення довіри до органів влади, а також підвищення прозорості та відкритості процесів державного управління.

Узагальненою тенденцією для політико-правової доктрини різних країн стосовно цифровізації є переважаючий підхід, що розглядає цей концепт як форму громадської участі у справах держави. Такий підхід можна охарактеризувати як "вузький", оскільки електронна демократія розглядається виключно через призму однієї загальної ознаки: збільшення активності громадян у процесі ухвалення рішень органами державної влади.

У системах загального права спостерігається більш широкий підхід, відповідно до якого електронна демократія представляє собою складний явище, що включає кілька характеристик: посилення впливу громадян на державу, зростання ролі громадян у процесі формування законів та розгляду концепцій управління державою.

На сьогоднішній день практично кожен державний діяч вважає, що основною цінністю демократії є забезпечення влади більшості. Електронна демократія не заперечує це положення, хоча активно розширює і деталізує його. Політична риторика в галузі цифровізації повинна ґрунтуватися на розумінні конституційної основи цифровізації. Політичний інтерес і конституційна доцільність повинні знаходити відповідність між собою.

6. Вивчення методів та засобів державної політики щодо розвитку цифровізації в Україні вказує на те, що в країні процес формування цифровізації перебуває на етапі активного розвитку. Ключовими факторами, що сприяли становленню цифровізації в Україні, є розширення доступу

громадян до Інтернету та інтенсивний розвиток інформаційно-технологічного сектору.

Важливу роль у функціонуванні цифровізації в Україні відіграють веб-сайти центральних та місцевих органів влади, які несуть відповідальність за інформування громадян про свою діяльність, а також спрощують доступ громадян до відкритої інформації та державних сервісів. На рівні місцевого самоврядування електронна демократія представлена переважно веб-сайтами місцевих рад і рядом спеціалізованих сервісів.

До найважливіших інструментів цифровізації в Україні входять електронні петиції, електронні декларації, система моніторингу державних закупівель та портали відкритих даних.

7. Аналіз нормативно-правового забезпечення становлення цифровізації в Україні показав, що , що незважаючи на серйозні успіхи в розвитку автоматизованих інформаційно-правових систем та нормативного законодавства, продовжує залишатися актуальною проблема недостатньої інформованості про нормативно-правове забезпечення різних питань в законодавстві окремих регіонів.

Сьогодні у багатьох муніципальних утвореннях в результаті виконання заходів з проведення адміністративної реформи в Україні функціонують елементи інфраструктури електронних урядів.

8. Серед основних проблем електронної взаємодії органів публічної влади в Україні можна виділити:

- низький рівень використання інформаційно-комунікаційних технологій для взаємодії з органами влади,
- низькі темпи впровадження системи електронного документообігу в діяльність адміністрації, особливо її структурних підрозділів;
- нерівність структурних підрозділів адміністрації в технічному забезпеченні, різномірність інформаційних систем і розрізненість інформаційних ресурсів, відсутність механізмів забезпечення взаємодії, недостатня кваліфікація користувачів і технічного персоналу;

- недостатня розвиненість організаційно-методичної бази, стандартів і регламентів надання адміністрацією електронних послуг і необхідної інформації населенню, організаціям і органам влади;
- відсутність зазвичай у складі адміністрації структурного підрозділу та кваліфікованих фахівців, в обов'язки яких входить розвиток інформаційних технологій;
- недостатній рівень охоплення населення певної території послугами Інтернету і технічних можливостей;
- невраховані особливості впровадження інформаційних технологій для сільських і віддалених територій, відсутність у адміністрації фінансових можливостей для самостійного вирішення виникаючих в даній сфері проблем;
- неефективна інформаційна взаємодія між державними та місцевими структурами управління, недостатня узгодженість робіт по впровадженню інформаційних систем і технологій в систему державного і місцевого управління, установ і відомств і, як наслідок, низький рівень інтеграції існуючих систем інформаційної підтримки управлінських рішень;
- недостатній розвиток сучасного інформаційного середовища для взаємодії адміністрації з населенням;
- відсутність нових підходів до забезпечення інформаційної безпеки у зв'язку з інтенсивним впровадженням і розвитком інформаційно-комунікаційних технологій;
- недостатній рівень фінансування місцевих програм інформатизації, який обумовлений низьким рівнем готовності вкладати кошти місцевого бюджету в розвиток інформаційних систем; як наслідок пріоритет віддається рішенням більш нагальних завдань, пов'язаних з безпосередніми
- виявити основні проблеми електронної взаємодії органів публічної влади в Україні;
- розробити основні заходи щодо реалізації потенціалу інструментів цифровізації в Україні.

9. Основні напрямки поширення використання інструментів цифровізації в Україні мають містити такі основні заходи:

- створення регіональних галузевих інформаційних систем (регіональних сегментів державних інформаційних систем);
- підвищення якості надання за рахунок дистанційної взаємодії з заявником, скорочення переліку документів, обов'язкових для подання заявником, використання міжвідомчої взаємодії при наданні державних і муніципальних послуг, скорочення термінів надання зазначених послуг та підвищення зручності їх отримання заявником;
- налагодження обміну інформацією про якість наданих через інформаційні електронні портали державних і муніципальних послуг між автоматизованими інформаційними системами та інформаційно-аналітичною системою моніторингу ;
- Створення та удосконалення інформаційних систем з метою автоматизації надання державних та/або муніципальних послуг і здійснення контрольно-наглядових функцій, включаючи автоматизацію внутрішніх процесів і взаємодію із заявниками; оптимізація процедур надання пріоритетних послуг (з виконанням контрольно-наглядових функцій) у формі електронного обслуговування;
- створення регіональної системи нормативно-довідкової інформації та регіонального реєстру технічних специфікацій

Основними напрямками діяльності органів публічної влади при впровадженні інформаційно-аналітичної системи мають бути:

- розробка і прийняття програм інформатизації з урахуванням сучасних вимог до електронних ресурсів та сервісів;
- впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в муніципальне управління;
- забезпечення підготовки кадрів, розробка і впровадження адаптивних навчальних курсів з підготовки та перепідготовки співробітників адміністрації та населення з питань інформатизації.

Інтенсивне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у систему суспільно-політичних відносин значно розширює можливості громадян України для участі в громадському житті. Це створює нові умови для підвищення громадянської активності, надаючи людям доступ до інструментів, які дозволяють активно впливати на суспільно-політичні процеси.

Основними принципами роботи системи «Електронна демократія» мають бути:

- забезпечення високого рівня прозорості діяльності місцевої влади і вільний обмін інформацією між нею і суспільством на основі стандарту інформаційної відкритості;
- забезпечення активної участі суспільства в підготовці, реалізації рішень і оцінки ефективності роботи органів влади;
- підвищення якості та доступності державних послуг;
- розвиток громадянської відповідальності, ефективної взаємодії і контролю суспільства.

Потенціал електронного уряду в Україні ще не повністю відкритий. У найближчі роки з'являться нові способи використання ІКТ, які підвищать ефективність електронного уряду. Поширення практик цифровізації в Україні вимагає комплексного підходу, який охоплює підвищення інформованості населення про наявні інструменти, ведення інформаційної та роз'яснювальної роботи, а також стимулювання довіри до технологій. Це досягається шляхом пропаганди успішних прикладів вирішення питань через платформи цифровізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко В.М. Сучасні інформаційні системи і технології: управління знаннями : навч. посібник / В.М. Антоненко, С.Д. Мамченко, Ю. В. Рогушина. – Ірпінь : Нац. університет ДПС України, 2016. – 212 с.
2. Антонов Я.В. Електронна демократія і електронне голосування: конституційно-правовий вимір // Юридичний журнал. 2016. № 5 (110). С. 101–113
3. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: монографія / І.В. Арістова ; за заг. ред. Бандурки О.М. — Х. : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 368 с.
4. Бондаренко А. Інформаційні технології як механізм взаємодії органів влади з громадськістю: зб. наук. пр. / А. Бондаренко ; за ред. С.М. Серьогіна. — Дніпропетровськ : Державне управління та місцеве самоврядування, 2009. – Вип. 1 (1). – С. 110–115.
5. Бронікова С.А. Соціокомунікативний механізм державного управління: теорія і практика моделювання : монографія / С.А. Бронікова. - Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2010. – 346 с.
6. Ван Кецзин. Що дають нам соціальні медіа / Sina Blog[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.blog.sina.com.cn/s/blog_655f81d50102e3cw.html (Дата звернення 01.11.2024)
7. Варцаба В. І. Управління регіональним розвитком: теорія і практика гармонізації цілей та інтересів влади, науки, бізнесу : монографія. ІваноФранківськ : ІФНТУНГ, 2015. 486 с.
8. Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства : навч. посіб. за наук. ред. Ю.П. Сурміна, А.М. Михненка. К.: НАДУ, 2011.

9. Віліжінський В.М. Реформування системи місцевого самоврядування в Україні з урахуванням національних традицій врядування : монографія / В.М. Віліжінський, М.П. Попов. –О.: ОРІДУ НАДУ, 2016. 182 с.
10. Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування. за заг. ред.: С.А. Чукут, О.В. Загвойської. К.: НАДУ, 2008. 136 с
11. Воронін А. М. Інформаційні системи прийняття рішень: навчальний посібник. / Воронін А.М., Зіатдінов Ю.К., Климова А.С. К. : НАУ-друк, 2009.
12. Ганущак Ю.І. Територіальна організація влади. Стан та напрямки змін : [монографія] / Ю.І. Ганущак. – К.: Легальний статус, 2012. – 348 с.
13. Гора О.Б. Інформаційні технології як засіб забезпечення виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України: наук.-техн. журн. / О.Б. Гора ; за ред. В.В. Петрова. — К. : Реєстрація, зберігання і обробка даних, 2010. – С.56-64
14. Міський портал «Активний громадянин / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://citizen.omr.gov.ua/> (Дата звернення 28.10.2024)
15. Міський портал м.Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kyivcity.gov.ua/>(Дата звернення 11.10.2024)
16. Грицяк Н.В. Електронна демократія як механізм політичної взаємодії: навч.метод. рек. Н.В. Грицяк, С.Г. Соловйов. К.: НАДУ, 2013. 44 с.
17. Гурковський В.І. Державне управління розбудовою інформаційного суспільства в Україні (історія, теорія, практика) / В.І. Гурковський. – К.: Науковий світ, 2010. – 396 с
18. День інформаційного суспільства : матеріали щорічної наук.-практ. конф. за міжнар. участю (м. Київ, 19 трав. 2016 р.) / упоряд.: О.Б. Кукарін, Н.О. Дмитренко, С.Г. Соловйов; за заг. ред. А.І. Семенченка. – К.: НАДУ, 2016. – 284 с.
19. Державна служба в Україні: соціально-правовий та організаційний аспекти : навч. посіб. / [авт. кол.: Ю.П. Сурмін, Т.В. Мотренко, Р.А. Науменко та ін. ; за заг. ред. Р.А. Науменко, Л.М. Гогіної]. –К.: НАДУ, 2011. – 204 с.

20. Державне управління: підручник / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна; за ред. А.Ф. Мельник. – К.: Знання, 2009.
21. Державне управління в соціально-гуманітарній сфері: теорія та практика : навч. посіб. / І.І. Хожило, О.Ю. Бобровська, Б.П. Колесніков та ін. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2011. – 176 с.
22. Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / редкол. : С.М. Серьогін (голов. ред.) [та ін.]. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. – Вип. 2 (37). – 158 с.
23. Державне регулювання інноваційної інфраструктури на регіональному рівні : монографія / за заг. ред. А.О. Дегтяра. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2011. – 192 с.
24. Дніпренко Н.К. Електронна демократія. Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. К.: НАДУ, 2018. С. 85-88
25. Досвід впровадження е-демократії та е-урядування в Україні / за ред. С.В. Дзюби. – К.: Національний центр підтримки електронного урядування, 2010. – 90 с.
26. Доступ до інформації та електронне урядування / авт.-упоряд.: М.С. Демкова, М.В. Фігель; Центр політико-правових реформ. - К.: Факт, 2004. – 343 с.
27. Дубов Д.В. Основи електронного урядування. Навчальний посібник / Д.В. Дубов, С.В. Дубова. – К.: Центр навчальної літератури, 2012. – 176 с
28. Електронна демократія : навч. посіб. / Н.В. Грицяк, С.Г. Соловйов; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Н.В. Грицяк. – К. : НАДУ, 2015
29. Електронна демократія: сподівання та проблеми : [пер. з англ.] / Джоан Кедді, Крістіан Вергес [та ін.]. – К. : Центр адаптації держ. служби до стандартів Європейського Союзу, 2009. – 164 с.
30. Електронна демократія в Україні: інструменти та методи / Ресурсний центр ГУРТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gurt.org.ua/articles/44096/> (Дата звернення 24.10.2024)

31. Електронне урядування : підручник / авт. кол. : А.І. Семенченко, Н.В. Грицяк, О.Б. Кукарін [та ін.] ; за заг. ред. Н.В. Грицяк, А.І. Семенченко. – К.: НАДУ, 2016. – 128 с.

32. Електронне урядування. Інформатизація державного управління : навч. посіб. / Ю.Г. Машкаров, О.В. Орлов, М.В. Мордвинцев та ін. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2011. – 263 с.

33. Електронне урядування та електронна демократія : навч. посіб. : у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака ; Міжнар. благод. орг. «Фонд Східна Європа». – Київ : Москаленко О. М., 2017. – Ч. 3 : Електронна демократія: основи та стратегії реалізації / [Н.В. Грицяк, А.І. Семенченко, І. Б. Жилияев]. – 84 с.

34. Електронні петиції / Офіційне інтернет - представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://petition.president.gov.ua/> (Дата звернення 29.09.2024)

35. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.- ред. колегія : Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. НАДУ, 2011. – 692 с.

36. Ефективність державного управління : зб. наук. пр. / за заг. ред. В.С. Загорського, А.В. Ліпенцева. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2016. – 118 с.

37. Єдина система місцевих петицій / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://e-dem.in.ua/> (Дата звернення 01.11.2024)

38. Ємельяненко О.М. Електронна демократія та електронний уряд у сучасному світі / О.М. Ємельяненко // Сучасна українська політика. Збірник наукових праць. – Вип. 12. – К., 2008. – С.242-250

39. Іжа М.М. Система регіонального управління: світовий досвід і Україна : монографія / М.М. Іжа. - Одеса : "Друкарський дім", 2011. – 368 с.

40. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні : аналіт. доп. / С.О. Біла, Я.А. Жаліло, О.В. Шевченко, В.І. Жук [та ін.] ; за ред. С. О. Білої. – К. : НІСД, 2011. – 80 с.

41. Камінська Т., Камінський А., Пасічник М. Зарубіжний досвід упровадження електронного урядування. Київ, 2008. 200 с.
42. Клімушин П.С. Електронне урядування в інформаційному суспільстві: монографія / П.С. Клімушин, А.О. Серенок. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. – 312 с
43. Коваль Р.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади / Р.А. Коваль // Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – № 1 (113). – С.223-22
44. Коваль Р.А. Проблеми інформатизації влади в Україні // Дні науки: Зб. тез доповідей: В 3 т. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2007. – Т. 3. - С. 124-126
45. Коліушко І.Б. Електронне урядування – шлях до ефективності та прозорості державного управління / І.Б. Коліушко, М.С. Демкова // Інформаційне суспільство. Шлях України. – К.: Бібліотека інформ. суспільства, 2014. – С.138-143.
46. Колодій А.Ф. Управління виборчим процесом як складова демократичного врядування (на прикладі голосування народних депутатів України) : наук. розробка / А.Ф. Колодій, М.А. Наход. – К. : НАДУ, 2012.
47. Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (Дата звернення 28.10.2024)
48. Макаревич Т.А. Інформаційні системи і технології в економіці та управлінні: Навч. посібник. — Алчевськ : ДонДТУ, 2007. – 368с.
49. Мельник А.Ф. Державне управління : підручник / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна. – К. : Знання, 2009. - 582 с.
50. Менеджмент для публічної влади : навч. посіб. / за ред. М.П. Бутка. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2011. – 360 с.
51. Методологія державного управління як галузі науки: наук. розробка [авт. кол.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.О. Краснейчук]. К.: НАДУ, 2010.

52. Основи регіонального управління в Україні : підручник / за заг. ред. В.М. Вакуленка, М.К. Орлатого. – К.: НАДУ, 2012. – 576 с.

53. Офіційний сайт Державного агентства з питань електронного врядування України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dknii.gov.ua/ (Дата звернення 14.10.2024)

54. Павлиш В.А. Основи інформаційних технологій і систем: Навчальний посібник. / Павлиш В.А., Гліненко Л.К. - Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – 500 с.

55. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року / Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. Режим доступу :<http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/the-2030-agenda-for-sustainable-development.html> (Дата звернення 29.09.2024)

56. Портал «Відкрите Місто» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.opencity.in.ua/#r=UA> (Дата звернення 16.10.2024)

57. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19> (Дата звернення 29.10.2024)

58. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (Дата звернення 29.10.2024)

59. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 № 852-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/852-15> (Дата звернення 25.10.2024)

60. Про затвердження плану дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2016-2018 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 909-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/909-2016> (Дата звернення 29.10.2024)

61. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Електронне урядування»: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012р. № 236 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2012-%D0%BF> (Дата звернення 29.10.2024)

62. Про захист в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр (Дата звернення 29.10.2024)

63. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 №393/96-вр [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80> (Дата звернення 20.10.2024)

64. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/98> (Дата звернення 28.10.2024)

65. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 № 75/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/75/98> (Дата звернення 28.10.2024)

66. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97> (Дата звернення 28.10.2024)

67. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/98> (Дата звернення 28.10.2024)

68. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017р. № 649-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#n14> (Дата звернення 28.10.2024)

69. Про схвалення Концепції розвитку цифровізації в Україні та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України

08.11.2017 № 797-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80> (Дата звернення 28.10.2024)

70. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України 15.05.2013 № 386-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80> (Дата звернення 28.10.2024)

71. Проект «Декларації» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://declarations.com.ua/> (Дата звернення 28.10.2024)

72. Публічна інформація та комунікативна політика в органах державної влади та місцевого самоврядування: навч.-метод. посіб. / Авт.: Ларіна Н.Б., Семенченко А.І., Федорів Т.В. – К.: НАДУ, 2011. – 120 с.81/

73. Публічне адміністрування в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Корженка, Н.М. Мельтюхової. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012.

74. Семенченко А.І. Електронне врядування як ефективний засіб у боротьбі з проявами корупції: навч.-метод. матеріали / А.І. Семенченко, А.В. Журавльов. – К.: Вид-во НАДУ, 2011. – 72 с.

75. Сендзюк М. А. Інформаційні системи в державному управлінні: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2004 – 339 с

76. Серенок А.О. Механізми взаємодії органів влади з громадянами в електронному уряді. – Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. / Харків. регіональний ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Харків: Магістр, 2014. – Вип. 3 (46). – С.43- 50

77. Соколов В.Ю. Інформаційні системи і технології : Навч. посіб. / Соколов В.Ю. – К. : ДУІКТ, 2010. – 138 с.

78. Теоретико-методологічні засади наукових досліджень в галузі державного управління: [монографія] / за заг. ред. В.В. Корженка. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ, 2012. – 494 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Biblioteka_Magistra/5ebd2ce6-7abf-4b84-9d9e-387384cf2d29.pdf (Дата звернення 28.10.2024)

79. Федотова Е.Л. Інформаційні технології: навч. посіб / Е.Л. Федотова. – М.: ИД “ФОРУМ”: ИНФРА-М, 2014. – 352 с.

80. Чень Ді. КНР: роль соціальних медіа в діалозі суспільства та влади // Вік інформації. 2016. № 2. С. 277-279

81. Чукут С.А., Загвойська О.В., Цимбаленко Я.Ю. Основи електронного урядування: Навч.пос./Чукут С.А.-К.:КПІ ім.І.Сікорського, 2022.-139с. <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/48921> (Дата звернення 28.10.2024)

82. Чукут С.А. Електронна демократія в Україні: перемоги та перешкоди /Форум прямої демократії: матеріалів доповідей та тез всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 4 грудня 2018 року / За заг. ред Войтович Р. В., Ворони П. В. – Київ, ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2019. URL: <https://ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/ZBIRNYK-Forum-PetroVasyl-ovych-variant-3.pdf> (Дата звернення 28.10.2024)

83. Чукут С.А., Полярна В.Л. Основні напрями та пріоритети надання електронних послуг в країнах Європейського Союзу: на прикладі Данії./ Державне управління: удосконалення та розвиток: електронне наукове фахове видання. 2016. №4. URL:<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1015>; (Дата звернення 16.10.2024)

84. Чукут С.А. Кращі європейські та українські практики надання електронних послуг для вразливих верств населення / С. А. Чукут, Т.М. Ціпцюра //Інвестиції: практика та досвід. – 2019. – №5. – С.91-97 DOI: 10.32702/2306-6814.2019.5.91

85. Шахин Б.Х. Інтернет-голосування як інструмент електронної демократії: проблеми та перспективи// Перспективи розвитку інформаційних технологій. – 2015. – № 25. – С.82

86. Шахт С. Демократія як загальна основа / С. Шахт // Відкрите урядування: колективна робота, прозорість і дієва участь / за ред. Даніела

Латропа і Лорел Руми ; пер. з англ. Андрія Іщенко. – К. : Наука, 2011. – С. 209–226.

87. Шпак Н.О. Переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій в Україні / Н.О. Шпак, О.І. Венгер // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: [зб. наук. пр.] / відп. ред. О.Є. Кузьмін. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – № 727. - С. 461–467

88. Government Digital Strategy / GOV.UK [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/publications/government-digital-strategy> (Дата звернення 16.10.2024)

89. HM Government e-petitions/ Petitions UK Government and Parliament[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://petition.parliament.uk/>(Дата звернення 29.09.2024)

90. DHL global connectedness index 2017–2021. URL: <https://www.dhl.com/content/dam/dhl/global/delivered/documents/pdf/dhl-global-connectedness-index-2022-complete-report.pdf> (Дата звернення 16.10.2024)

91. Global Innovation Index 2017–2022. URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/ (Дата звернення 16.10.2024)

92. IMD / World Digital Competitiveness Ranking 2017–2022. URL: <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitivenesscenter/rankings/world-digital-competitiveness-ranking/> (Дата звернення 16.10.2024)

93. Network Readiness Index 2019–2022. URL: <https://networkreadinessindex.org/> (Дата звернення 16.10.2024)

94. Бозенко О., Глазова А. Теоретичні підходи до дослідження процесів цифровізації світової економіки. Журнал Європейської економіки. 2022. № 3 (82). URL: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1607> (Дата звернення 29.09.2024)

95. Вороненко І. В., Клименко Н. А. Інноваційний розвиток в умовах цифровізації: оцінка та пріоритети. *Економіка та держава*. 2022. № 2. С. 38–45. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.2.38.

96. Гавриленко Н. Г., Тарасенко І. О. Сучасні тенденції цифровізації економіки: проблеми та перспективи розвитку. *Інтернаука : Міжнародний науковий журнал. Сер. Економічні науки*. 2021. № 3 (47). Т. 1. С. 36–46. DOI: 10.25313/2520-2294-2021-3-7046.

97. Котелевець Д. О. Тенденції розвитку цифрової економіки в Україні. Проблеми сучасних трансформацій. Сер. Економіка та управління. 2022. № 5. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03-01> (Дата звернення 29.09.2024)

98. Любохинець Л. С., Шпуляр Є. М. Цифрова трансформація національної економіки: сучасний стан та тренди майбутнього. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 4.

99. Манцуров І. Г., Храпунова Я. В., Омельченко В. П., Барвінок А. С. Методологія статистичного оцінювання стану і динаміки цифрової трансформації України. *Економіка України*. 2022. № 3. С. 39-56. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001332811>_____ (Дата звернення 10.10.2024)

100. Кіндзерський Ю. В. Інклюзивна індустріалізація для сталого розвитку: до засад теорії та політики формування. *Економіка України*. 2021. № 5. С. 3-39. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001248836> (Дата звернення 10.10.2024)

101. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України. № 1667-IX від 15.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (Дата звернення 06.10.2024)

102. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України № 167-р від 3.03.2021 р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> (Дата звернення 30.09.2024)

103. Пустоваров А. І. Механізм цифрової трансформації управління розвитком національної економіки : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Класичний приватний університет. Житомир, 2021. 207 с.

104. Ткаченко І. П., Штець Т. Ф. Інституціональне забезпечення державного регулювання розвитку сектору цифрової економіки: необхідність та напрями вдосконалення. Економіка та управління національним господарством. 2021. Вип. 59. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2021/59_2021/6.pdf (Дата звернення 30.09.2024)

105. Череп А., Воронкова В., Череп О. Цифрова трансформація суспільства як необхідна умова його інноваційного розвитку. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2022. № 2. С. 68–73.

106. Штець Т. Ф. Державне регулювання ризвтку сектора цифрової економіки України : дис. д-ра філос. : 051. Львівський торгово-економічний університет. Львів, 2021. 218 с.

107. Якушко І. В. Фіскальні інструменти розвитку цифрової економіки. Modern Economics. 2022. № 36(2022). С. 158–163. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V36\(2022\)-23](https://doi.org/10.31521/modecon.V36(2022)-23).(Дата звернення 24.10.2024)

108. Результати цифрової трансформації в регіонах України за 2023 рік. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/reports/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%B8_%D0%B7_%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_2019_2013_small.pdf (Дата звернення 01.10.2024)

Звіт подібності

метадані

Заголовок
Цифровізація публічного управління: стратегії та технології

Автор
Суднік Герман Русланович

Науковий керівник / Експерт
к.е.н., доцент Сабадош Ганна Олександрівна

підрозділ
кафедра національної економіки та публічного управління

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		1
Інтервали		0
Мікропробіли		3
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		183

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

Подібності за списком джерел

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління

ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
91-ї щорічної студентської наукової конференції

**«ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ
ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ
ТА КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

15 квітня – 19 травня 2024 р.

УДК 657:336.221|:005.4(043)
I-66

Відповідальний за випуск:
к.е.н., доцент
кафедри бізнес-економіки та підприємництва Старіков О.Ю.

Рекомендовано до друку
Науково-експертною радою КНЕУ імені Вадима Гетьмана
Протокол № 6 від 20.06.2024 р.

Інноваційні проєкти для економічного відродження та конкурентного розвитку
I-66 **України:** зб. доп. 91-ї щорічної студентської наукової конференції, 15 квітня – 19 трав-
ня 2024 р. [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2024. 181 с.
ISBN 978-966-926-494-7

Збірник тез укладено за підсумками студентських досліджень, представлених на науковій конференції КНЕУ 15 квітня – 19 травня 2024 року. Доповіді здобувачів вищої освіти присвячено актуальним питанням розвитку бізнес-економіки та підприємництва, використанню кращих управлінських практик вітчизняними організаціями для відновлення і інноваційного розвитку економіки України. Розглянуто проблеми здійснення повосної інноваційної трансформації національної економіки, формування державної політики відродження України.

УДК 657:336.221|:005.4(043)

Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється

ISBN 978-966-926-494-7

© КНЕУ 2024

Охрименко Анна Всеволоодівна Механізми координації між органами влади різних рівнів у наданні електронних послуг в рамках сервісно-орієнтованого підходу	87
Плехунов Сергій Володимирович Синхронізація цифрового розвитку регіонів для відродження України	89
Пономаренко Ярослав Олександрович Особливості забезпечення кіберзахисту державних інформаційних систем в умовах кризових викликів сьогодення	92
Пушкарьова Олександра Денисівна Шляхи вдосконалення взаємодії органів публічної влади та ІТ-компаній в умовах цифровізації України	94
Ром Михайло Михайлович Державна політика у сфері відновлювальної енергетики	97
Рудик Іван Анатолійович Управління безпекою банківської системи в умовах цифровізації	100
Славів Роман Олександрович Особливості публічних закупівель в період воєнного стану	102
Стрельнік Аліна Дмитрівна Цифрові трансформації публічного управління	104
Суднік Герман Русланович Роль цифрової демократії у суспільстві: виклики та можливості для України	106
Тимченко Владислава Вікторівна Пріоритети зв'язків з громадськістю органів місцевого самоврядування України в умовах воєнного стану	107
Халіман Марина Олександрівна Кар'єрний розвиток персоналу у сфері охорони здоров'я: проблеми та шляхи удосконалення	109
Чайка Роман Русланович Розвиток цифрової демократії: український та зарубіжний досвід	111
Чернявський Богдан Олексійович Аспекти регулювання механізму впровадження штучного інтелекту в систему публічного управління	113
Чернякова Тетяна Владиславівна Комунікаційна стратегія територіальної громади: сучасний стан та проблеми реалізації	114
Янчук Анна Олександрівна Фактори розвитку науково-технічної сфери України у забезпеченні відродження України	117

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ

ПЛАТФОРМА УПРАВЛІНСЬКІ ПРАКТИКИ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Довженко Анастасія Ігорівна Система стимулювання покоління Зет в умовах воєнного стану України	120
Загородня Дарина Ігорівна Метрики для оцінки ефективності wellbeing-ініціатив в бізнес-організаціях	122
Мрозек Марина Романівна Оцінка цифрової зрілості організацій як шлях до організаційної ефективності	125

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ДЕМОКРАТІЇ У СУСПІЛЬСТВІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Роль цифрової демократії у сучасному суспільстві стає все важливішою, відображаючи зміни в політичному та соціальному ландшафті. Ця тема викликає значний інтерес серед науковців, політиків та громадськості через її потенційність для покращення політичного процесу та залучення громадян до управління суспільством. Однак, разом з великими можливостями, які вона надає, цифрова демократія також стикається з багатьма викликами, які потребують уваги та вирішення.

Перший виклик полягає в ефективному використанні цифрових технологій для підвищення рівня участі громадян у політичному процесі. Значна частина населення все ще має обмежений доступ до Інтернету та цифрових інструментів, що створює цифровий розрив та може призвести до перекосів у представленості голосів в онлайн-платформах.

Другий виклик пов'язаний з безпекою та приватністю в онлайн-сфері. Зростання впливу інтернет-платформ у політичних дебатах викликає побоювання щодо маніпуляції інформацією та втручання у виборчі процеси. Забезпечення кібербезпеки та захисту особистих даних стає критичною умовою для успішної реалізації цифрової демократії.

Наступний виклик полягає в забезпеченні адекватного регулювання цифрових технологій у сфері політики. Законодавство повинно відповідати на нові виклики, які представляють цифрові інновації, забезпечуючи права та свободи громадян в цифровому просторі, а також запобігаючи зловживанням та маніпуляціям.

Для України, як і для багатьох країн світу, цифрова демократія відкриває нові можливості для розвитку демократичних інститутів та покращення якості управління. Але щоб ці можливості були використані на повну потужність, потрібно дбати про вирішення викликів, які вона несе. Важливо розвивати ефективне законодавство, забезпечувати доступ до цифрових технологій для всіх шарів населення, та забезпечувати безпеку та приватність в онлайн-сфері.

Роль цифрової демократії у суспільстві надзвичайно важлива і актуальна в сучасному світі. Вона відкриває нові можливості для участі громадян у політичному процесі, забезпечуючи більшу рівність, прозорість та відкритість в управлінні справами держави. Однак цифрова демократія також стикається з викликами, такими як цифровий розрив, кібербезпека та потенційне зловживання технологіями для маніпулювання інформацією та виборчим процесом.

Для успішного впровадження цифрової демократії необхідно ефективне законодавство, яке забезпечить захист прав та свобод громадян в цифровому просторі, а також розвиток технологій, які будуть доступні для всіх верств населення. Україна, разом з іншими країнами, має можливість використовувати цифрові інструменти для покращення демократії та управління, але важливо усвідомлювати та вирішувати виклики, що вони несуть.

Таким чином, розвиток цифрової демократії в Україні та світі вимагає постійної уваги до балансу між можливостями та проблемами, які вона представляє. Лише зрозуміння та ефективне вирішення цих проблем дозволить максимально використовувати потенціал цифрових технологій для розвитку демократії та суспільства в цілому.

Наукове видання

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
91-ї щорічної студентської наукової конференції
«ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ
ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ
ТА КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

15 квітня – 19 травня 2024 р.

Видано в авторській редакції

Коректор *В. Македон*
Верстка *М. Криворученко*

Підп. до друку 03.07.2024. Формат 60×84/8.
Друк. арк. 7,54. Зам. 24-5850

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
03680, м. Київ, проспект Берестейський, 54/1

Свідцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

E-mail: litera@kneu.edu.ua

